

Copie van het
 Contract tusſchen De gemeente jaar ter Eendre
 Der anere

De Gemeenten meester Elicom / Wyſſagen
 en opgeſabbeek noopenſ hunne Limien etc.

Opgerecht inde heyde den 3den 1779
 tusſchen de Reſpe Burgemeesters van voorsz
 gemeenten

geſchibert en voor de Justitie meester etc
 gerealiseerd den 27 1779

WOORD VOORAF

Geachte lezers,

Het is een hele tijd geleden dat u ons vorig nummer ontving.

Allerlei onvoorziene beslommeringen hebben de redactie van het nieuwe nummer vertraagd. Dat betekent niet dat de Reengenoten ondertussen hebben stilgezeten. Integendeel. Zelf heb ik heel wat uren in de archieven te Meeuwen, Hasselt en Maastricht doorgebracht. U zult ook begrijpen, dat aan wat u thuis wellicht in één adem uitleest heel wat gehijg en geloop, gepieker en geschrijf is voorafgegaan. Het enige wat daarbij voor ons telt, is "voldoening".

Hoewel niemand van ons u daarop gewezen heeft, denken wij dat de teksten gemakkelijker te lezen zijn, nu ze in een andere lettergrootte getikt zijn. Ook het feit dat we de voor- én achterzijde van elk blad bedrukken, heeft ons daartoe aangezet.

Het zal u bij het doorbladeren waarschijnlijk opvallen, dat voor de inhoud van dit nummer heel wat gegraven is, zowel in de bodem als in de archieven. Jaak Vaesen neemt het recente verleden voor zijn rekening om ons te tonen hoe een dorp als Meeuwen op de invoering van nieuwe technologie in de eerste helft van deze eeuw reageerde.

In "Meeuwen rond 1900" probeert Martin Vliegen een beeld te geven van de beroepsbevolking in Meeuwen rond de eeuwwisseling.

De definitieve sluiting van het oude kerkhof was voor Jean Bosmans de aanleiding om eens in en rond de kerk te gaan graven. Dat hij daarbij op Maastrichter pastoors zou stoten, was te verwachten. In "De kerk in het midden" schetst hij verder de relatie tussen het klooster van St.-Antonius te Maastricht en de parochie Meeuwen in de 17de eeuw.

Guido Creemers, archeoloog, graaft vanzelfsprekend nog dieper in de bodem en het verleden. Hij beschrijft de bewoning te Meeuwen en omstreken in het Mesolithicum (8000-4000 v. C) en geeft verslag van een archeologisch (BTK) project uit 1984-85.

De inhoudstafel achteraan geeft u een volledig overzicht van wat u in deze Reengenoten kunt lezen.

Ook volgend jaar kunt u een hoop lectuur verwachten. 1987 belooft trouwens een druk jaar te worden voor de Reengenoten. Het tweede lustrum van de vereniging moet en zal gevierd worden. We doen dat met een tentoonstelling in het najaar. Niet dat ons eigen archief uitpuilt van fascinerende vondsten, want bezeten verzamelaars zijn we nooit geweest. Daarom doen we nu al een beroep op uw medewerking, door foto's, documenten en voorwerpen voor onze tentoonstelling te reserveren. Wat elders kan, kan zeker in Meeuwen.

Hiermee neem ik weer van u afscheid, maar niet zonder u eerst namens de Reengenoten een voorspoedig nieuw jaar te hebben toegewenst. God behoede u.

J. Bosmans,
voorzitter.

Van horen zeggen

't Waas vreger, laot es zèige fieftich jaor gelieje, neet wiej nùuw, det mood'er mer neet dinke. De minse meesten hel wèrke viér min gelt. Tiet viér eet anners waas er neet en 't mog uich niks koste. Dao wuürt gekèigelt en gebegelt, hiéj en dao wat gevootbalt, mètte kèrmis ins kuúrs gerieje, mer dan hats 't gat. Echte sportmanne ware ter neet vèèl. Diéj meesten ómmers uich ète en 't wuürt "sponsor" hauw nóch nuúts neme gehiért. Toch waas er in Miéve èinen dèè e stèkske kos riejè. Kuúb hède ter.

't Waas gèine slaphanger, want hède rèèj inne huúgste katteriej. Diej manne rèje den dèksten tiet oppe wèèch en sómtiets uich oppe pist, want dao waas 't mèiste gelt te verdene. En dao waas 't toch óm gespèèlt.

Dèè kiér mees 'n Limburgse ploog in Rocourt riejè tiégen 'n Waalse. In Liek hóngè plekbreven ùut buú op stoon : "Grote Wedstrijd voor Cyclisten" (int Frans nateerlijk) en dao ónner de name vanne krèurs. Sjel Riet van Miéve waas in dèèn tiet in Liek bieje 'ne slachter viér de stiel te liére, en dèè zaag dao op zuú 'ne plekbreef Kuúb z'ne naam stuún. "Es hiej èine van Miéve kimt riejè, gaon ich ins kieke", dach Sjel. "En ich zal uich mer wat rope, want hède zal 't waal vandoon herme", dach er in z'n èige.

Ze hàuwen al 'n paar rónde geriejè iér Sjel 'm inne maak krèèg. Hède zaag det Kuúb hennig achteraan hóng, de tóng bekans opt steer. "Jóng, dich hebs 't hel", dach Sjel. "Ich zal bedèime ins goot hel rope". Effekes ternao kwame ze weer langs en Sjel reep zuú hel es 'r kos : "Alle Kuúb, heller jóng !" Mer 't waas gèin avans. 't Sjol neet vèèl of Kuúb z'n tóng zaat tèsse de kètting.

De volgende rónde waas 't hel ewech 't zelfste en Sjel van her : "Allè jóng, heller Kuúb !" Kuúb dié of want 'r niks gehiért hàuw en pedalde wiejer. En èlkes kiér es Kuúb verbieje rèèj Sjel oppernùuw : "Kuúb jóng, allè heller ... heller ... heller !"

Tot Kuúb het meech wuürt en ónner zienen erm duúr nao Sjel sjrievde : "Dich kóns mich hel mien (Biepp !) kisse, mins !" Sjel hàuw 't goot verstuún, want Kuúb zag 't zjust wiej ze det in miéve zèige. En 't waas persies of een dèil van diej Wale 't uich verstuún hàuwe.

't Moot bieje Sjel hel aangekúme zeen, want de volgende rónde hool 'r zien ... (sjriev mer mónt inne plak van mùul).

"Zuú kims 'te aan es 't goot mèt eme viérhebs," vertèlde Sjel naoderhant.

"Nùuw, ich kan toch gelèive det Kuúb hel kaot waas. Dink dich mer ins in des 'te al hiél ane pin bès en det dao nóch èine daert rope van heller."

Kuúb waas uich ni van gèstere en hède zal det èèl waal dèkker mèègemaakt herme.

"Dao weers'te hel in", zèige z'in Miéve.

Dood en begraven

Van het "kerkhof" naar de nieuwe "begraafplaats" : dat is de weg die het stoffelijk overschot van enkele honderden Meeuwenaren tussen 1970 en 1985 heeft afgelegd. Je zou het een volksverhuizing kunnen noemen, maar dan een postume, van "verhuisden" i.p.v. "verhuizers". Hieruit blijkt ook dat iemands "laatste rustplaats" niet altijd de laatste is.

Wat u er ook van denkt, de lijkbezorging is in de eerste plaats een gemeentelijke aangelegenheid, want een begraafplaats is een noodzakelijke sociale voorziening. Toch is de aanleg van een volledig nieuwe begraafplaats ook in deze tijd een delicate beslissing, waarbij niet alleen met de volksgezondheid en stedenbouwkundige bepalingen, maar ook en misschien vooral met menselijke en religieuze gevoelens dient rekening gehouden.

Dat zulks in Meeuwen daadwerkelijk gebeurd is, zal niemand ontkennen. Van de circa 1200 overledenen die tussen 1913 en 1970 op het vorige kerkhof begraven zijn, rusten een aantal voorgoed in de gewijde aarde onder de levensbomen nabij de kerk. De overledenen uit de laatste decennia daarentegen zijn, op verzoek van de nabestaanden, met de oorspronkelijke grafstenen naar de nieuwe begraafplaats aan de Kerkhofstraat overgebracht. Zij, voor wie de overbrenging - na een wachttijd van 15 jaar - niet werd aangevraagd, hebben er een gemeenschappelijk graf met zerk en kruis.

Degenen die gehoopt hadden nog in de schaduw van de kerktoren begraven te worden, hoeven niet helemaal teleurgesteld te zijn. De gang van zaken m.b.t. de nieuwe begraafplaats biedt toch de troostende gedachte, dat wij die nog onderweg zijn, waarschijnlijk eens zullen mogen rusten tussen de mensen die wij in ons leven hebben gekend.

Dit mag ons niet beletten ook de anderen, die ons reeds lang zijn voorgedaan, blijvend te gedenken in tedere koestering en verzorging van de materiële tekens die op een of andere manier aan hun heengaan herinneren. Zo staat er op het altaarpodium in onze parochiekerk een indrukwekkend gerestaureerd kruisbeeld, dat meer dan vier eeuwen op de vroegere kerkhoven heeft doorgebracht. Eigenlijk staat het nog altijd op de plaats van het eerste en oudste kerkhof, want de oorspronkelijke kerk werd in 1934 aanzienlijk vergroot.

Dood en begraven

- (1) Op 11 april 1689
overleed de Eerwaarde Heer Sebastiaan Janissen
pastoor van deze kerk;
hij werd begraven in het hoogkoor voor het altaar.
- (2) Op 23 november 1719
overleed Maria Vliegen, maagd,
uitgeput door een langdurige longtering,
voorzien van de heilige sacramenten
begraven bij de preekstoel
voor het altaar van de Heilige Maagd Maria.
- (3) Op 29 januari 1721
overleed Elisabeth Quijnen,
weduwe van Mathias Ivans,
voorzien van de heilige sacramenten;
zij is begraven naast haar man
naast het altaar van St.-Anna in de zijbeuk.
- (4) Op 29 april 1722
overleed de tachtigjarige Clementina Wouters, maagd,
voorzien van de heilige sacramenten,
zij is begraven in de kerk bij de ingang van het koor.
- (5) Op 1 januari 1732
overleed de tachtigjarige Martinus in de Rijdt alias Wouters
hij is begraven in de kerk
in de zijbeuk van de Heilige Maagd Maria.
- (6) Op 8 juni 1769
overleed in de Heer, Maria Catharina Theunissen,
jonge dochter van 25 jaar,
ten gevolge van een hevige koorts,
voorzien van de sacramenten van de H. Roomse Kerk;
zij werd begraven in het koor
aan de kant van het epistel,
naast de grafsteen van de E.H. Pauli, pastoor.
- (7) Op 14 november 1790
overleed Catharina Teggers,
voorzien van alle sacramenten;
zij werd begraven in de kerk.

(VERTALING : Th. JAENEN)

Wat u misschien niet wist, is dat in de oorspronkelijke kerk ook ooit mensen begraven zijn.

Het bewijs daarvan leveren de attestaties uit de overlijdensregisters van de parochie. U vindt het lijstje op een aparte bladzijde. Nummer zes bevat een bijzonder interessant detail, nl. "*juxta lapidem Rdi Domini Pauli Pastoris* d.i. "tegenover de (graf)steen van E.H. Pastoor Pauli". Daaruit blijkt dat in het koor van de oude kerk op zijn minst één grafsteen lag. Die grafsteen - en mogelijk andere - zijn verdwenen.

Aan de noordkant van de huidige kerk - onttrokken aan het gezicht van de kerkgangers - staan de grafstenen van twee pastoors en een kapelaan van de parochie : E.H. Pastoor Claes (+1916), E.H. Pastoor Theunissen (+1939) en E.H. Kapelaan Kubben (+1928).

Aan de zuidkant, naast de hoofdingang van de kerk, staan de gedenkstenen van twee slachtoffers van de tweede wereldoorlog : Mathieu Wevers (overleden in het folterkamp van Neuengamme op 16 november 1944) en Jean Melsens (op het slagveld gesneuveld te Meeuwen op 10 september 1944).

Het monument voor de gesneuvelden van de beide wereldoorlogen bevindt zich op de middenberm van de Hoogstraat. Deze gedenksteen - ooit steen des aanstoots - werd in 1921 op het toen niet meer in gebruik zijnde kerkhof opgericht. Plan en bestek van dit monument waren van de heer Jenet, steenhouwer te Bree. Op 6 juni 1921 werd het dossier door de gemeenteraad goedgekeurd. Aanvankelijk stond de gedenksteen binnen een houten omheining. Op 29 juni 1925 besloot de gemeenteraad een bijkomend krediet van 600,- F te vragen voor "het maken van een arduinen omheining" omheen het monument.

Het monument voor de gesneuvelden van de "rampzalige Sint-Niclaesdag 1648" bevindt zich aan de splitsing van de Hoogstraat (Genitsstraat - Genkerbaan - Kruisstraat). Het werd in 1975 plechtig ingehuldigd.

Van het oudste, ommuurde kerkhof dat tot 1913 als begraafplaats dienst deed, is bijna niets overgebleven.

Aan de koorzijde van de kerk werd de muur volledig afgebroken bij de kerkvergroting van 1934. Houten kruisen, kerkhofaarde en bouwafval werden bij "Biénis" (gebouwd in 1931) gestort. Heel wat beenderen schijnen toen naar het andere kerkhof te zijn overgebracht.

Aan de zuidkant werd het kerkhof - na het afbreken van de muur en enkele aanpalende woningen - volledig geasfalteerd en in parkeerplaatsen verkaveld : tientallen generaties Meeuwenaren rusten nu, bij wijze van spreken, in een ondergrondse parking.

Het gedeelte van de kerkhofmuur tussen Panisgoed en de kerk is gespaard en bewaard gebleven.

En hoe oud is die kerkhofmuur? Deze vraag kan ik jammerlijk genoeg niet beantwoorden, omdat de oudste burgemeestersrekeningen verdwenen zijn.

Het onderhoud van de kerkhoven viel ten laste van de gemeenten, die daarvoor een beroep deden op de inwoners. Uit de aartsdiakenale visitaties van het dekenaat Maaseik (1) blijkt dat in 1646 al heel wat kerkhoven in de omgeving van Meeuwen ommuurd waren, o.a. Bocholt, Bree, Gruitrode en Kaulille. In Gruitrode diende de gemeente binnen de zes weken de muren te herstellen. Ook in Meeuwen moest de gemeente het kerkhof - er is geen sprake van muren - binnen de zes weken herstellen (2).

De kerkhoven moesten in elk geval behoorlijk afgesloten zijn, om het loslopend vee er weg te houden. Dat de inwoners het toen niet altijd op eerbied voor gewijde grond begrepen hadden, blijkt uit de herhaalde klachten van de aartsdiaken over sluikstortingen op het kerkhof. Het ergste geval van ontwijding deed zich voor in Stramproy; het aartsdiakenale verslag vermeldt: *"daar de school op het kerkhof gelegen is, lijkt het meer een waterplaats dan een gewijde dodenakker"*(3). Verder was het verboden op de kerkhoven handel te drijven. Het hooi van het kerkhof werd op sommige plaatsen aan de koster verhuurd. In Ellikom werd het hooi ieder jaar verhuurd ten behoeve van de kerkfabriek (1726) (4).

De niet-ommuurde kerkhoven waren doorgaans afgesloten met een haag, een aarden gracht of een muur van opgestapelde graszoden. De ingang was afgesloten met een poort of een slagboom.

In 1726 werd het kerkhof in Meeuwen door de gemeente hersteld en behoorlijk afgesloten (5).

In de 19de eeuw werd het vergroot. In 1828 schonken de vier kinderen van Mathijs Bosmans-Smeets aan de kerkfabriek van Meeuwen *"5 vierkante roeden" grond "ter vergroting van het kerkhof van Meeuwen"* (6). De familie Bosmans had in de 18de eeuw gronden van het Panisgoed - palende aan het kerkhof verworven. U zult nu waarschijnlijk ook de oude zegswijze "Panis' hinne heje" begrijpen.

Het oudste kerkhof lag dus rondom de Kerk. Eigenaar ervan was de gemeente. In 1844 bedroeg de kadastrale oppervlakte binnen de muur 19 a 10 ca.

(1)-(5) GRAUWELS, J. : De aartsdiakenale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726) In : Het Oude Land van Loon. Jg. XXVIII, 1983, blz. 27-230.

(6) Archief Kerkfabriek Meeuwen : Stolregister der titels 1.

De oppervlakte van de kerk was toen 5 a 30 ca. De resterende oppervlakte van 13 a 80 ca diende als begraafplaats. Voor de 18de-eeuwse verbredingen van de kerk, zal het kerkhof wel iets groter zijn geweest. Hoeveel mensen er vanaf de bouw van de kerk (laatste kwart van de 15de eeuw) tot 1913 begraven zijn, weet niemand. Het oudste overlijdensregister van de parochie begint pas in 1637. Het aantal overlijdens te Meeuwen moet gedurende die periode van meer dan 500 jaar op ca. 5.000 geschat worden. U kunt zelf uitrekenen hoeveel mensen er op zijn minst per vierkante meter rond de kerk begraven liggen. Het is te begrijpen dat het niveau van het kerkhof op vele plaatsen te hoog kwam te liggen, zodat het regenwater de grondvesten van de kerk aantastte en de kerk binnen stroomde. Dat was het geval in Kessenich (1711), Opitter (1726), Wijshagen (1726), Tongerlo (1726) en Meeuwen (1726) (7).

De Aartsdiaken gaf de toestemming om de overtollige aarde door de inwoners naar een andere plaats, die niet heel en al profaan was, te laten wegvooien. De gebeurlijk opgegraven beenderen moesten ergens anders op het kerkhof begraven worden. De gewijde aarde mocht in geen geval voor wereldse doeleinden aangewend worden (8).

In de Kroniek van Jan Reyners van Meeuwen (1789-1802) wordt het kerkhof ook een paar keren vermeld, nl. in verband met het afdoen der kruisen op bevel van de Franse overheid.

"Daar stond op onze kerkhof een steene cruijs, omtrent 10 treden van de groote poort naer het dorp op zijde tegen de tooren ..." (9)

"Daer naer heeft hij (= Caspar Schoos, geboren te Peer, woonachtig te Bree) dat (= kruis) van den choor ook afgedaen en nog een kleyn staen de boven de groote poorte als men den kerkhof opgaat" (10).

In 1911 was de maat vol. Op 3 mei besloot de gemeenteraad van Meeuwen over te gaan tot de aanleg van een nieuw kerkhof van 35 a op een peceel grond van 55 a 10 ca ten noorden van de kerk. Tegelijkertijd vroeg hij aan de overheid de gewone toelagen van Staat en Provincie (11).

(7)(8) GRAUWELS, J., De aartsdiakenale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726) in : Het Oude Land van Loon. Jg. XXVIII, 1983, blz. 27-230.

(9) (10) GRAUWELS, J. : Kroniek van Jan Reyners uit Meeuwen (1789-1802) Hasselt, 1964. blz. 118 en blz. 123.

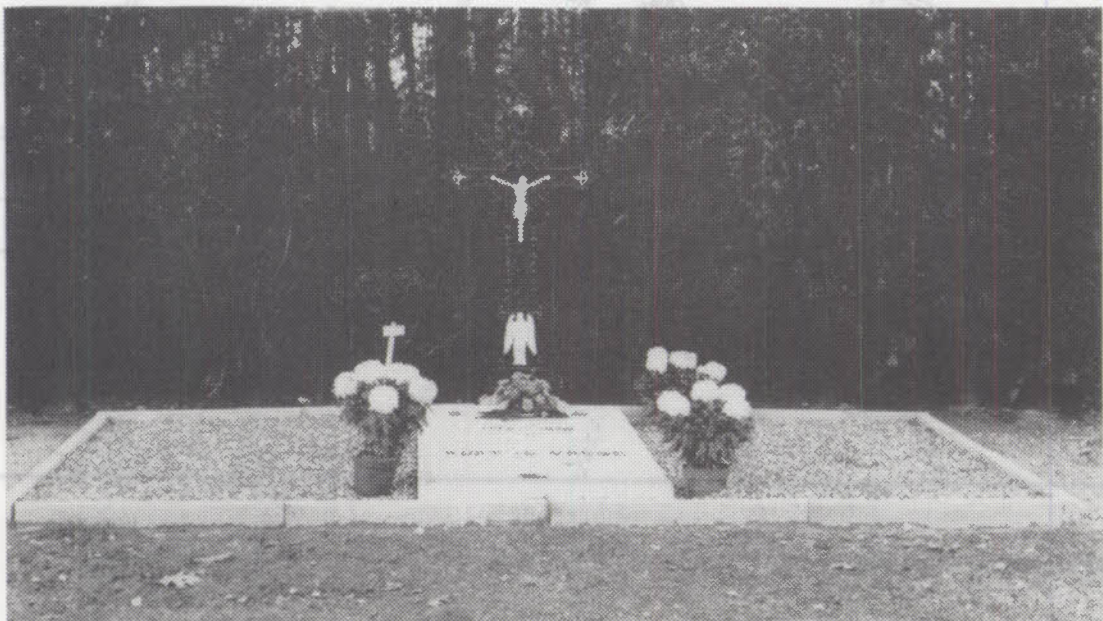
(11) Gemeentelijk archief

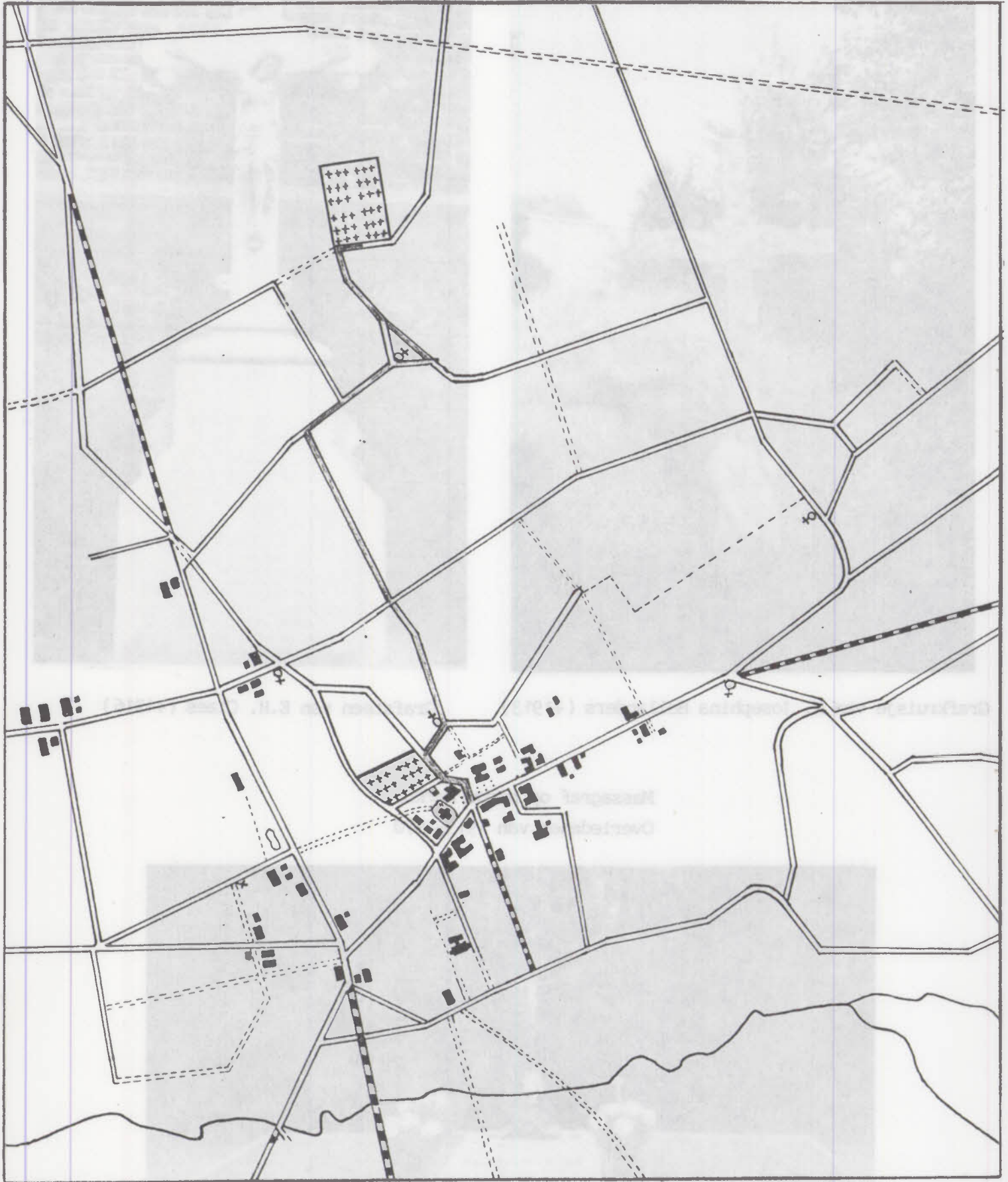

Grafkruisje van M. Josephina Hollanders (+1913)

Grafsteen van E.H. Claes (+1916)

Massagraf op nieuw kerkhof
Overledenen van 1913-1970

Situering van de opeenvolgende kerkhoven op wegenplan van ca. 1890.

De burgemeester beschikte over een verkoopbelofte van de eigenares van de grond en volgens de verslagen van de Hoofdingenieur der Buurtwegen en Waterlopen en de Secretaris van de Provinciale Geneeskundige Commissie, voldeed het perceel aan de voorwaarden voor de nieuwe bestemming. De motivering van het gemeenteraadsbesluit, nl. dat "*door het gedurig vermeerderen van de bevolking onzer gemeente het bestaande kerkhof te klein is*" hing ongetwijfeld samen met een toen reeds ontworpen grondplan voor een nieuwe kerk. Dat "voorlopig" grondplan was na de torenbrand van 1909 door architect H. Mercken van Stevoort opgesteld, samen met een plan voor het verhogen van de toren en het herstellen van de afgebrande spits. Voor de noodzakelijke bouw van een nieuwe kerk moest het kerkhof dus ook verdwijnen. De toren werd verhoogd en hersteld in 1911. Toen de kerk in 1934 uiteindelijk werd vergroot, verdween alleen het koor van de kerk. Het oude kerkhof was toen al lang niet meer in gebruik. Op 3 augustus 1911 deed de gemeenteraad een aanvraag voor een bijzonder krediet van 2.500 F om de grond voor het nieuwe kerkhof te kunnen aankopen. Het lastenboek voor de bouw van de kerkhofmuur en het dodenhuisje werd opgesteld door de hoofdingenieur der Buurtwegen en Waterlopen te Hasselt op 10 januari 1912. De gemeenteraad keurde het goed op 14 januari 1912, de Bestendige Deputatie van Limburg deed hetzelfde twee dagen later.

In het lastenboek vindt men o.a. de totale kostprijs (10.340 F) en de lengte van de 4 muren (resp. 85,12 m; 89,62 m; 49,04 m; 49,25 m). Om de muur zoveel mogelijk "vierkant" te maken besloot men op 27 april 1913 een langwerpige lapje grond van 1 a 84 ca te ruilen tegen 85 ca grond van burgemeester P.J. Indekeu. Toen kon de aannemer, Henri Janssen van Neerpelt, aan de slag.

In maart had boomkweker Geraerts van Hilvarenbeek al 95 "arbusten" (Fra. arbuste) en zeven populieren geleverd en geplant. Mathijs Nouwen van Meeuwen werkte bijna 17 dagen om de paden aan te leggen en ze met kolenas te bedekken. Dat bracht hem 42 F op (12).

Het nieuwe kerkhof telde ca. 700 grafplaatsen.

De inzegening had plaats en op 30 juli 1913 werd de eerste inwoner van Meeuwen er begraven. Die trieste eer viel te beurt aan Maria Josephina Hollanders, een 13-jarig dochtertje van P.J. Hollanders-Kuppens. Het meisje was overleden aan de verwondingen opgelopen bij een val in een aardappelmesje. De Reengenoten hebben erop aangedrongen bij de gemeenteraad dat het ijzeren grafkruisje (zie foto) zou bewaard worden.

(12) Gemeenterekningen Meeuwen

Na de bouw van de omheiningmuur en het dodenhuisje, de groenbeplanting en de aanleg van de paden, ontbrak er nog iets nl. het Herenhuisje. Op het oude kerkhof stond sedert eeuwen een gemetseld kapelletje met een houten kruisbeeld erin. Aangezien op het nieuwe kerkhof een nieuw huisje voor Ons Heer diende gebouwd te worden en in de gemeentekas daarvoor op dat ogenblik te weinig geld was, besloot de gemeenteraad het Herenhuisje af te breken. Op de gemeenteraadszitting van 27 juni 1913 werd besloten de bevoegde overheid bemachtiging te vragen om *"een kapelleken op het nieuwe kerkhof te mogen bouwen"* en *"de oude brikken voortkomende van het af te breken muurwerk van het oud kapelleken van het oude kerkhof, openbaar aan de meest biedende te mogen verkopen"*.

De leien en het houtwerk van het dak zouden opnieuw gebruikt worden. Aannemer Henri Janssen van Neerpelt verdiende nog eens 282 F voor bouwmaterialen en werkloon aan het nieuwe Christuskapelletje.

Smid Jan Vanbaelen van Meeuwen leverde het ijzerwerk, o.a. 18 kg ankers en een nieuw kruis op het gebouwtje (13).

Het houten kruis met de gekruisigde Christus werd van het oude kerkhof naar het nieuwe overgebracht. L. Dupont van Maaseik kreeg van de gemeente 40 F om het houten Christusbeeld te overschilderen (14).

Toen de nakende ontruiming van het "nieuwe" ondertussen "oude" kerkhof bekend geraakte, liet pastoor Thoelen het kruisbeeld restaureren. Nadat de dikke verflaag verwijderd was, ontdekte men dat het om een 16de-eeuwse kerkschat ging. Het eiken, met de hand gesculpteerd kruisbeeld dateert van rond 1520 en wordt toegeschreven aan de Meester van Elsloo, van wie in Limburg nog andere beelden de tand des tijds hebben overleefd.

Het is dit kruisbeeld dat nu in onze parochiekerk op het altaarpodium staat. Vermoedelijk was het oorspronkelijk gepolychromeerd. Of het moderne kruis op het nieuwe kerkhof aan de Kerkhofstraat qua uitdrukkingskracht met het oude kan wedijveren, laat ik aan uw oordeel over.

Het kerkhof in het dorpscentrum werd op 27 juli 1970 officieel gesloten. Dit jaar werden de muur, het dodenhuisje en het Herenhuisje gesloopt.

Wat er nog overblijft ... een gemeentelijk park met 86 thuya's (levensbomen).

J. BOSMANS

(13) (14) Gemeenterekeningen

Zo d' ouden zongen

De toon van het volgende soldatenlied is helemaal anders dan die van het vorige (De Reengenoten jg. VI, nr. 1).

Volgens de titel is het bedoeld als een "kluchtlied".

De klachten die de soldaat hierin tegen zijn "belle" uit, klinken overtrokken en misschien schuilt daarin al een zekere relativering van het harde kazerneleven. Want onze dichtsterlijke "piot" heeft maar twee maanden meer te doen. De tragedie van de "loteling" maakt plaats voor de klucht van de "ancien".

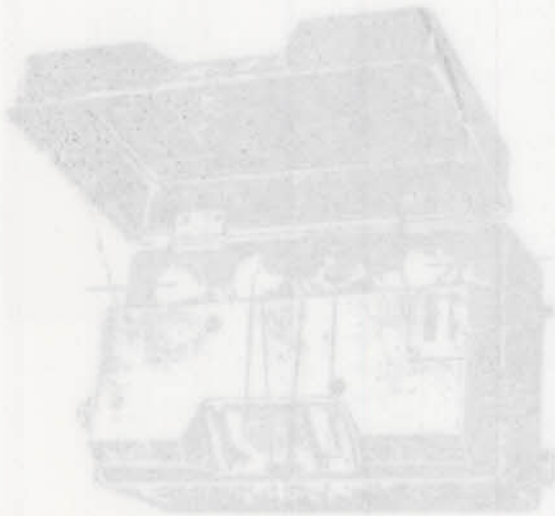
KLUCHTLIED VAN DE KAZERNE

1. *Ik profiteer van nen mowment°
Om u te schrijven
Wat ik af zien° in het regement°
Ik zou er van grijzen°
Gekleed als een piot°
Met zijn lange arme
Trok° ik goed op nen martelaar
In de kazerne*
2. *Als ge uitgaat° moet ge proper zijn
Alles moet blinken
Daar mag nergens geen plekje zijn
Of straf zou klinken
Moest gij vies° daar gaan aan de wacht°
Van die kazerne
De bak° in zouden ze zeggen schacht°
Van de kazerne*
3. *Hier is een agrement°
Geloof mij belle
Ik moet eten kwaad of content
Uit mijn gemelle°
Ik heb zoo een buikpijn
Ik doe niets dan kermen
In plaats van bier drink ik azijn
In de kazerne*
4. *Des nachts droom ik altijd van u
Geloof mij lieve belle
De liefde die ik gevoel voor u
Hoe die u vertelle ?
Van 's morgens vroeg ik opstaan
In volle warmte°
Om 3 of 4 uren ver te gaan
Van de kazerne*
5. *Vrienden ik heb (geld) van doen
Om blink° te kopen
Want zonder geblonke schoene
Mag ik niet lopen
Ziet dat gij mij vijf franken spaerd
Ik ben zoo ne arme
Dan zult gij zijn de beste vriend van die
Uit de kazerne*

VERKLARING

1. moment : Fra. moment = moment
af zien : afzien d.w.z. lijden
regement : Fra. régiment = militaire eenheid
grijzen : wenen, huilen, schreien
piot : soldaat (infanterist)
trekken op : lijken op
2. uitgaan : buiten de kazerne gaan
klinken : te horen zijn
vies : vuil
aan de wacht gaan : de wacht waarnemen, betrekken
bak : gevangenis
schacht : jong soldaat, rekrut
3. agrement : Fra. agrément = vermaak, plezier
belle : Fra. belle = schone, beminde
content : Fra. content = tevreden
gemelle : Fra. gamelle = etensbakje
4. in volle warmte : warm geslapen en gedroomd hebbende
gaan : marcheren
5. blink : schoensmeer
6. schelmen : deugnieten
7. potlood : potlood d.i. grafietpoeder gebezigd om
kachels te poetsen
- mij lijf : mijn lijf
8. boteramem : boterhammen
9. met fatsoen : eerbaar
met verstand : in verstandhouding
ons te warmen : te zorgen dat we geen kou hebben

6. *Geloof mij dat er schelmen° zijn
Bij de soldaten
Mij plagen nachts kunnen ze fijn
In plaats van te slapen
Gistere morgen als ik opstond
Ik lag te kermen
In plaats van op mijn bed lag ik op de grond
(In de kazerne)*
7. *Over laats als ik bedronke was
Die deugeniete
Naaide ze mij vast aan mijn matras
En zonder te liege
Ze hadden ergens potloot° gekocht
En mij° lijf° en armen
Hadden ze zwart gemaakt
In de kazerne*
8. *Ik kreeg laatst van mijn kameraad
Twee boteramem
Kaas met mostaart
Maar zonder te weten
Had ik dat op mijn bed gelegt
Awel och arme
In plaats van in kaas was het in zeep dat ik beet
In de kazerne*
9. *Ik heb nog twee maanden te doen
Wil het onthouden
Dan met den winter en met fatsoen°
Zullen wij trouwen
En samen werken met verstand°
Om ons te warmen
Van 6 piotjes van ons land
Uit de kazerne*

PHILIPS Ontvanger
Type No. 5231
(J. Colmans-Verhoyen)

J. BOSMANS

Er is natuurlijk meer van die
toestellen (o.a. Philips) in de
landelijke gemeenten. De
communale toestellen worden
om in binnen voor een elektriciteits-
aansluiting te zorgen. De
vanaf 1938. Ze waren in een
elektrisch houten kastje inge-
bouwde. De prijs was ongeveer
vijftien frank, voor een zeer
duurzaam toestel dat een zeer
duurzaam toestel.
De eerste communale toestellen
stelden op het vaststellings-
moment in Nederland ongeveer 1938
bij o.a. het Katoen (de Bult),
Martina Vijgen (Tongelre), en
Jan Palmans (de Kattenaar) en
Jan Gijzen (Janszwaal).

De invoering van nieuwe technologie in Meeuwen

7. DE RADIO

De radio deed zijn intrede in Meeuwen rond 1925. Men moet hierbij bedenken, dat het electriciteitsnet in Meeuwen pas in de tweede helft van de jaren twintig tot stand kwam. Daarover straks meer.

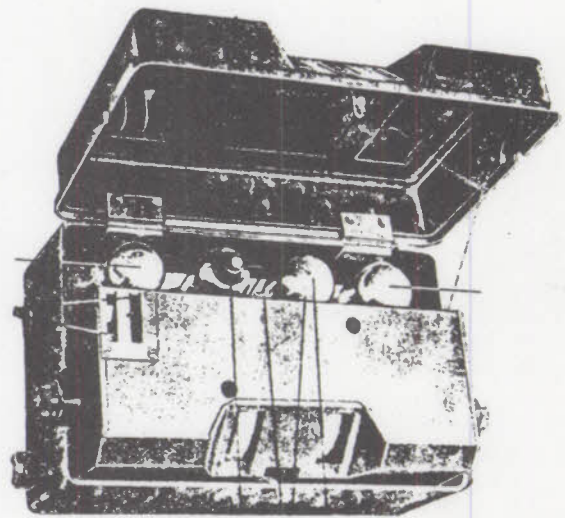
De eerste bruikbare radio's waren toestellen met een gelijkstroombatterij. Nochtans mogen wij hier ook de allereerste radio-ontvangers niet vergeten, de zgn. kristaldetectoren (kristalposten). Deze toestellen werkten zonder batterij en waren te beluisteren met een koptelefoon. Een lange koperdraad diende als antenne. De naald waarmee de kristal werd afgetast heette "de kattesnor". De eerste amateur-bouwers van dergelijke toestellen in Meeuwen waren o.a. de gebroeders Kerfs, Jef Moors, later Arnold Meermans en wellicht nog een paar meer.

Vermoedelijk hing dit samen met het feit dat enkele van deze jongens technisch onderwijs hadden gevolgd.

In de jaren 1920-1921 waren er vier jonge mannen uit Meeuwen die in Hasselt afstudeerden aan de technische school (ambachtsschool). Waarschijnlijk waren zij de allereersten van Meeuwen die dit soort onderwijs ooit hebben gehad. Zij moesten de hele week "uitblijven" en waren in de kost bij "Snokske". Het waren Jef Moors, Louis Kerfs, Jules Plessers en André Bommans. Enkele jaren later werd de technische school van Bree opgericht. De belangstelling voor de radiotoestellen is zeker in belangrijke mate toegenomen door het feit dat er vanaf 1923 uitzendingen in het Nederlands vanuit Brussel uitgezonden werden. Er kwamen al vlug onderdelen in de handel waarmee men met enige kennis van zaken zelf een radio-op-batterij kon bouwen. Volgens sommigen was kapelaan Kubben ca. 1925 de eerste gelukkige bezitter van zo een toestel door een amateur gebouwd, afgezien van de "kristalposten" en eigen radio-ontvangers die de voornoemde amateurs in mekaar hadden gestoken. De toestellen van de amateurs hadden een open bouw : het was een grondplaat waarop een aantal onderdelen gemonteerd waren, met afzonderlijke batterij en luidspreker.

Er zijn natuurlijk meer van die toestellen gebouwd, totdat enkele jaren later commerciële toestellen (o.a. Philips) in de handel verkrijgbaar waren. De commerciële toestellen verschenen in huizen waar men electriciteit geïnstalleerd had, dus vanaf 1928. Ze waren in een sierlijk houten kastje ingebouwd. De prijs was ongeveer vierduizend frank, voor een meer luxueus model gaf men tot zesduizend frank.

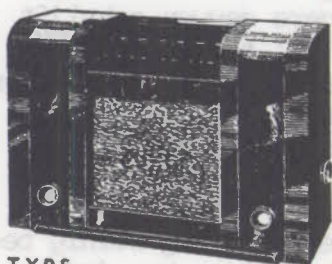
De eerste commerciële radiotoestellen op het wisselstroomnet kwamen in Meeuwen omstreeks 1928 bij o.a. Jef Kerfs (de Smiét), Martinus Vliegen (Teng Biénis), Jan Palmaers (de kanteneer) en Jan Cillen (Janneke Kelbers).

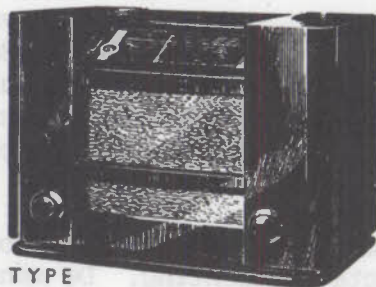
PHILIPS Ontvangtoestel
Type No. 2531

(J. Colaers-Verheyen)

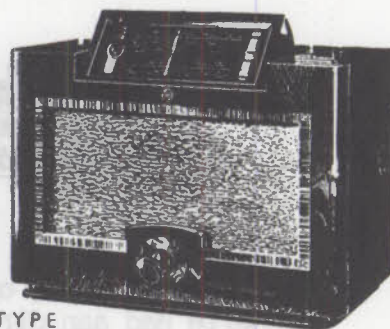
"Symphonische Serie 38"

TYPE 461

TYPE 667

TYPE 750

.... *noog muzikaler*

VEELVULDIGE VERBETERINGEN

● **MONOKNOP**

Ideale regeling, uiterst eenvoudig en automatisch vereenigt in zich alle bediening.

● **NOG BETERE MUZIKALITEIT**

door verbetering van de tegenkoppeling, door de drie-diodenschakeling, door de betere luidsprekers en de acoustisch berekende meubels.

● **AUTOBLOC REGELING**

De monoknop wordt precies op de juiste plaats vastgehouden. Alleen op dat oogenblik is de luidspreker aangesloten. (Geluidloze afstemming.

● **INGEBOUWDE DIFFUSIEKEGEL**

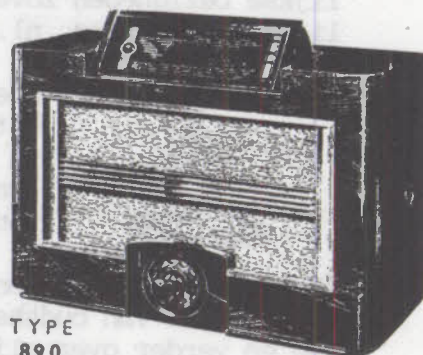
waardoor het geluid in alle richtingen gelijkmatig wordt verspreid.

● **ROODE « MINIWATT » E**

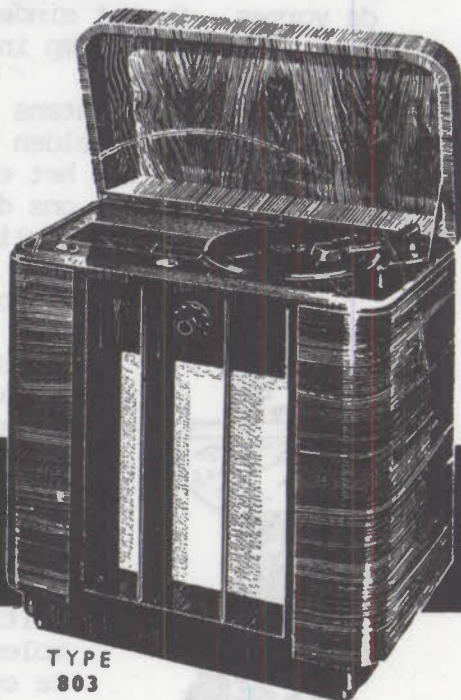
lampen der economische serie voor een betere radioweergave.

● **CONTRAST-VERSTERKING**

Een speciale schakeling herstelt het contrast tusschen zwakke en sterke passages.

TYPE 890

TYPE 803

PHILIPS

BON VOOR EEN KOSTELOOZE DOCUMENTATIE :
TERUG TE STUREN NAAR DE BELG. N. V. PHILIPS, 37, ANDERLECHTSTR. TE BRUSSEL

Naam _____ Straat _____
Localiteit _____

8. DE ELECTRICITEIT

A. Verlichting vroeger

a. Woningverlichting

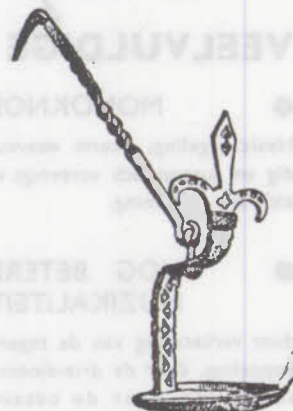
Over de verlichting van de eenvoudige woonhuizen in vroegere eeuwen schrijft Dr. Weyns in "Bokrijk, tuin van de Vlaamse Volkscultuur" : "Zolang het open haardvuur in onze huizen heeft gebrand, is dit wel de bijzonderste lichtbron geweest."

Laat ons hierbij opmerken dat de Kempense boerenbevolking weinig behoefte had aan directe verlichting. De mensen regelden hun dagelijkse bezigheden zoveel mogelijk rekening houdend met de natuurlijke verlichting, nl. het op- en ondergaan van zon en maan.

Boeken en kranten waren op het platteland haast niet in omloop en zeer velen konden lezen noch schrijven.

Als middelen om de woning te verlichten beschikte men van oudsher over vet- en waskaarsen en verder over olielampen in verschillende vormen. Op het einde van de vorige eeuw kwam de petroleumlamp in gebruik.

We kunnen hier nochtans ook een paar bijzondere gevallen vermelden van mensen die nog voor de aanleg van het electriciteitsnet in

ons dorp hun woning op een speciale manier van verlichting hadden voorzien.

Smid Jef Kerfs verlichtte zijn woning met lampen die brandden op acetyleengas. Dit gas werd geleverd door een bak gevuld met calciumcarbide, zoals ook voor de fietslampen nog lange tijd gebruikt werd. Op een goede keer ontstond er een kleine ontploffing waarbij de smid en zijn zoon Louis brandwonden opliepen.

Een ander geval van speciale verlichting was te vinden bij molenaar Jan Geerkens. Deze had, enkele jaren voor de aanleg van het electriciteitsnet, een gasinstallatie laten bouwen om de molen aan te drijven. Die gasinstallatie bevatte een gasontwikkelaar die met kolen werd gestookt en die in de volksmond "gaaspover" (= gaz pauvre) werd genoemd. Jan Geerkens had zijn installatie ook nog voorzien van een dynamo en een grote batterij, zodat hij de molen en de andere gebouwen kon verlichten.

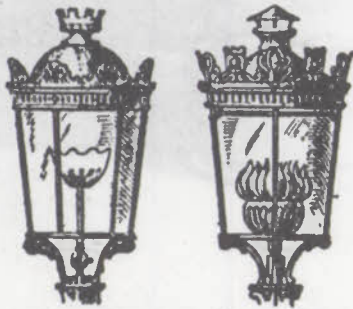
"Gaz pauvre" betekent letterlijk "arm gas" d.w.z. gas met gering verbrandingsvermogen. De term is ontleend aan een technisch procé-

dé waarbij door onvolledige verbranding van steenkool of hout en eventuele toevoeging van waterdamp of stoom een brandbaar gas ontstaat (ongeveer 20 % koolmonoxide en tussen 10 en 20 % waterstofgas). Een technische beschrijving van het procédé vindt men in "Traité de Chimie Industrielle" - Tome I - 3ième édition van P. BAUD, uitgegeven in Parijs in 1943.

Ca. 1935 kocht Jan Geerkens in Leuven een andere "gaaspoever". Guillaume Molemans reed de vracht. De installatie bestond uit een stookketel voor de verbranding van steenkool, een vergassingsketel met cokes en een motor met vliegwiel en pulley (riemschijf). Met deze installatie kon ook een cirkelzaag aangedreven worden. Schrijnwerker Jacobus Kerkhofs maakte er dikwijls gebruik van.

b. Straatverlichting

Grote Europese steden als Parijs, Londen, Amsterdam, Berlijn en Wenen, hadden in de 17de eeuw al straatverlichting.

In sommige Belgische steden, o.a. Maaseik, had men in de vorige eeuw gasverlichting. De gasfabriek van Maaseik werd in het laatste kwart van de 19de eeuw gebouwd en vlak voor de Tweede Wereldoorlog gesloopt. Omstreeks de eeuwwisseling werd de gasverlichting er vervangen door elektrische verlichting.

In plattelandsgemeenten zoals Meeuwen is gasverlichting in die tijd niet toegepast.

Voor 1900 bestond in Meeuwen - bij ons weten - geen openbare verlichting. Die dateert blijkbaar pas van iets voor de Eerste Wereldoorlog en dan nog in beperkte mate. Begin 1912 werd op het dorpsplein één lantaarn (lantèring) geplaatst.

Voor de lantaarnpaal had schrijnwerker Peter Jan Kerkhofs (Janneke vanden Haas) een boom afgedaan en gereed gemaakt.

De lantaarn van het merk "LUX" kwam van het huis Fritz Opperman in Hasselt en kostte 255 F. Het was een alcoholamp.

Waarschijnlijk hing of stond voorheen op het dorpsplein al een petroleumlamp, want in 1912 betaalde de gemeente aan

E. Tits-Vaes in Hasselt een rekening "voor levering van 50 liter petrol in 1911 voor de verlichting der straten".

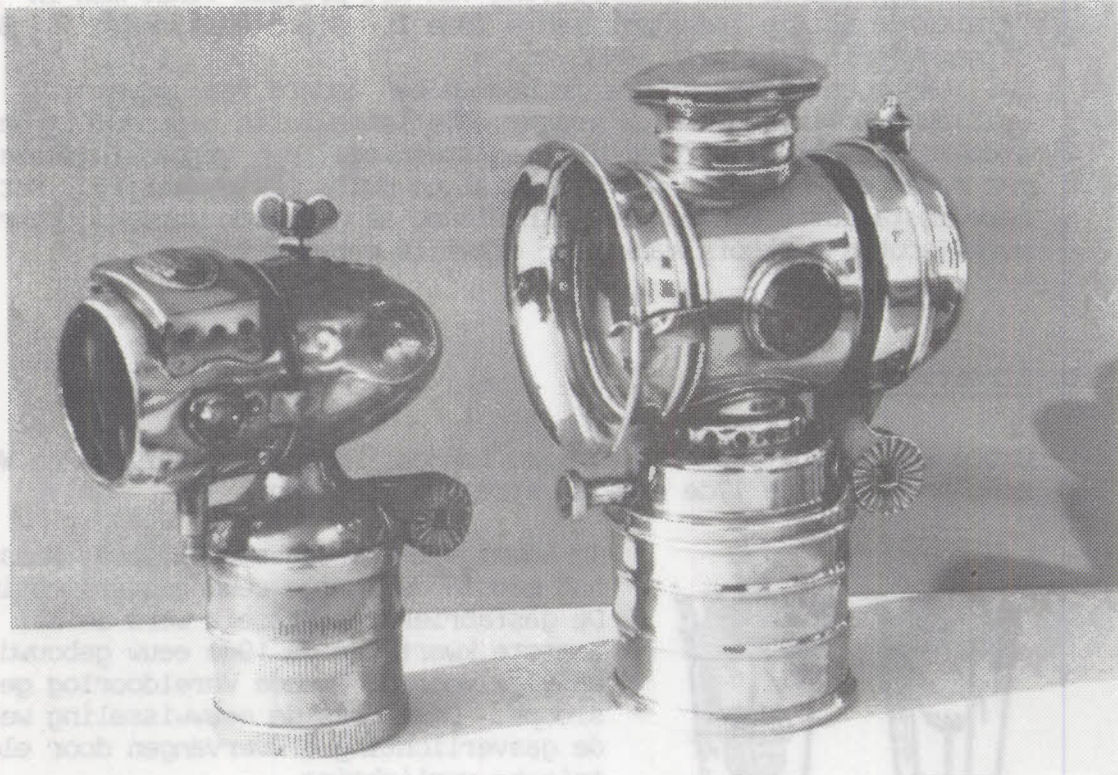
50 liter "pétrole américain" kostte toen 9 F.

c. Fietsverlichting

Voor wat de verlichting van de fietsen betreft, herinneren vele lezers zich nog de zgn. "carbuurlampen". Deze lampen werden gevoed met calciumcarbide ("carbuur" naar de Franse benaming "carbure de calcium"). Dit produkt met het uitzicht van ruwe, grijze steen kon men in de winkels kopen. Bij toevoeging van een kleine hoeveelheid

water ontstaat acetyleengas, dat bij ontsteking een helder licht voortbrengt.

De dorpsjeugd gebruikte carbuur voor allerlei experimenten. Bijvoorbeeld door wat carbuur in een bierfles met water te doen en de fles te sluiten met een stop die even later met een knal de lucht in ging. Het effect van carbuur in een aalput (hieskespèt) of een inktpot kunt u raden.

B. Electriche verlichting

De komst van de electriciteit betekende de komst van een nieuwe vorm van energie, die de levenswijze van onze ouders en voorouders langzaam maar onherroepelijk veranderde : eerst inzake verlichting, daarna door het gebruik van machines met electriche drijfkracht, nog later door de massale opkomst van huishoudelijke toestellen met electriche voeding.

In Meeuwen, zoals in vele andere gemeenten van Limburg, kwam het electriciteitsnet tot stand tussen 1920 en 1930.

In 1924 begon ingenieur Paul Stevens van Duffel met de plannen voor een bovengronds laagspanningsnet in Meeuwen en Wijshagen. Op 1 april 1924 vroeg hij aan het gemeentebestuur van Meeuwen hem de plaats aan te duiden waar de transformatiecabine moest komen. De cabine, welke moest dienen om de electriciteit van het hoogspanningsnet met een spanning van 10.000 Volt om te zetten in 130 en 220 Volt, bevindt zich aan de Beemdstraat. Op de gemeenteraadszitting van 26 oktober 1926 werd besloten "de heer Kenens van Helchteren als aanne-mer der te bouwen transformatiecabine te aanvaarden voor de som van 11.900 franken". Onder de vier kandidaten voor dit werk bevond zich Jan Weevers van Meeuwen.

De aanbesteding van het laagspanningsnet gebeurde op 3 maart 1926.

Het lastenboek voorzag in de aanleg van het laagspanningsnet (licht en drijfkracht), de plaatsing van schakelborden in de door de Provinciale Electriciteitsdienst geleverde paalcabines (Luythegge, Vliegeneinde, Plockroy, Soetebeek, Muizendijk) en openbare verlichting met straatlampen. Er waren tien kandidaten : Henri Dehousse en C° (Brussel), Les Etablissements Industriels M. Lambert (Brussel), Chauffage et Electricité (Brussel), W. Van Boxtel Zonen (Tilburg), Romeo Tassart (Doornik), F. Maton (Leuven), N.V. Alhaco (Lanaken-Smeermaas), M. Buntinx (Genk) en Jef Vanderstukken (Bree).

Op 19 maart 1926 werd het werk toegewezen aan "Chauffage et Electricité" uit Brussel voor de gezamenlijke som van 274.426,90 F, waarvan ongeveer 1/4 voor rekening van Wijshagen. De uitvoering van de werken diende te beginnen op 23 april 1926 en moest zes maanden later voltrokken zijn.

De firma Chauffage et Electricité leverde 300 palen en het schakelbord in de transformatiecabine (52.000) en liet toen op zich wachten. De gemeenteraad besloot op 17 februari 1927 de firma voor de Handelsrechtbank van Tongeren te dagvaarden wegens niet nakoming van haar verbintenis. In Tongeren kon de gemeenteraad alleen vernemen dat de firma failliet was. Omwille van de betoelaging van de werken door de Staat moest snel een nieuwe aannemer gevonden worden. Op 11 oktober 1927 werd de voltooiing van het laagspanningsnet toegewezen aan de firma Gebrs Van Briel van Peer, die onmiddellijk met de werken begon.

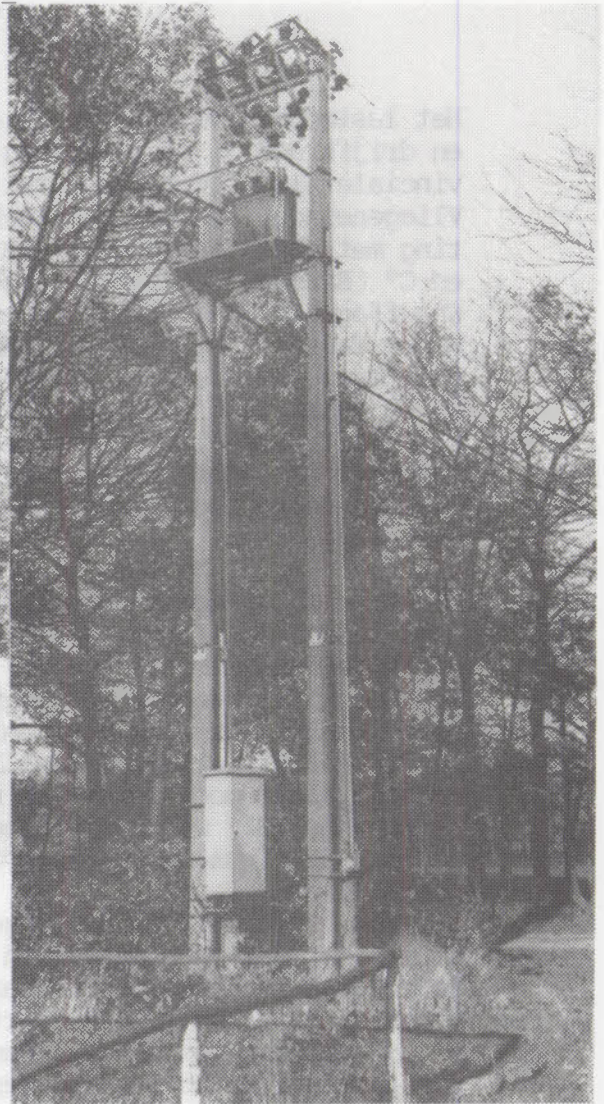
Uit een overzicht van de uitgevoerde werken dd. 15 november 1928 blijkt dat op 193 plaatsen in totaal 258 tellers geplaatst werden. Ondertussen had de gemeenteraad beraadslaagd over het aansluitingsrecht en de prijs van de electriciteit (21 februari 1928) en over de aanstelling van een "gemeente-electrieker" (4 april 1928). Het aansluitingsrecht werd bepaald op 50 F voor licht en 50 F voor drijfkracht. De verbruikingsprijs bedroeg 2,25 F/kilowatt voor verlichting en 1,25 F/kilowatt voor drijfkracht. De electriciteitsaansluiting was kosteloos tot op 300 meter vanaf het laagspanningsnet. Op 4 april 1928 werd Louis Kerfs (Lewiej vanne Sniét) benoemd tot "gemeente-electrieker". Zijn taak bestond erin het stroomverbruik op te nemen, het geld te innen en herstellingen aan het laagspanningsnet te doen.

De "klefferende" schooljongens uit die tijd keken onschuldig en afgunstig naar de "electriciër", die met zijn klimijzers moeiteloos een gladde electriciteitspaal beklom om een stukgegooide isolator (pètsje) te vervangen. Doch, de mussen die in de paalcabines hun nesten hadden gebouwd, hoefden niets te vrezen. Daar zorgde het bordje met "Doodsgevaar" en de rode bliksemschicht voor. Al was het voor velen een raadsel waarom die waarschuwing blijkbaar niet bedoeld was voor de vogels die op de electriciteitsdraden neerstreken.

Dat de electriciteit invloed had op de fantasie van de kinderen, uitte zich in een nieuw spel : "struim duurgève". De spelers geven elkaar de hand en gaan in een gesloten kring rond een aangeduide speler staan. De speler die begint, knijpt degene die naast hem staat in de hand en deze doet hetzelfde bij de volgende. De armen mogen niet bewegen en de handen moeten zichtbaar blijven. De speler die in het midden staat, probeert te ontdekken door wie de stroom het laatst werd doorgegeven. Als hij daarin slaagt, is er stroomonderbreking of kortsluiting (te hard geknepen !) en mag hij zelf in de kring gaan

Transformatiecabine aan de Beemdstraat

Paalcabine

De nieuwe erkenningsplaat, welke de huidige zal vervangen.

Electriciens

L. : Jan Lemmens (Bree)

R. : Louis Kerfs (Meeuwen)

staan. Het slachtoffer moet zijn plaats innemen en het spel wordt voortgezet. De speler in het midden mag niemand aanraken. De anderen proberen hem zoveel mogelijk af te leiden.

Toen de electriciteit in de meeste huizen geïnstalleerd was, geraakte de petroleumlamp (kingkee) in de vergeethoek. Toch waren vijftig jaar geleden nog niet alle huizen van Meeuwen op het electriciteitsnet aangesloten. Een aantal afgelegen woonhuizen en boerderijtjes werd pas na 1945 bij een uitbreiding van het net van stroom voorzien. We herinneren ons nog dat "Zjang Petrol" (= Jan Loos van Ellikom) in de late jaren dertig met een triporteur van huis tot huis ging om petroleum te verkopen en dat men tijdens de oorlogsperiode van 1940-1944 wegens petroleumschaarste soms een nieuw type carbidelamp als huisverlichting gebruikte. "Electriciteit in alle huizen" was trouwens een slogan van een lijst die het vlak voor de Tweede Wereldoorlog in de gemeenteraadsverkiezingen opnam tegen de twee andere, gevestigde partijen.

*Rekening aan de gemeente
Meeuwen*

*Boorn afgeeven voor Lantaarnpaal
en gefund gemaakt*

1 3/4 dag gewekt aan 3.50 per dag f. 6.13

3/4 dag helpen plantten 2.65

2 ruiten ingezet in de zaal

boven gemeente ~~1.65~~ 1.30

2 banken uit een afgeeven om

boven te krijgen en in een gezet 1.00

Tant. f. 11.06.

*afgeheven 2 f. voor keijf
genomen Center*

2.00

blyf f. 9.06.

Volwaan den 28 Mei 1912.

J. Verkhofs.

9. STROOM-VERSNELLING

Een treffender woordspeling om de invloed van de electriciteit op het dagelijks leven van de Kempense plattelandsbevolking na de Eerste Wereldoorlog samen te vatten, is waarschijnlijk niet te vinden.

De elektrische stroom, als nieuwe vorm van energie, heeft het "bezonen" denken en werken van onze voorouders haast volledig weggespoeld.

De technologische verandering, die vóór 1930 in Meeuwen eigenlijk beperkt was gebleven tot nieuwe mogelijkheden inzake vervoer, kwam in het volgende decennium en vooral na de Tweede Wereldoorlog in een ware stroomversnelling.

We zullen eens nagaan hoe de electriciteit het werken, de gezondheid en de geestelijke ontwikkeling van de mensen heeft beïnvloed.

Een nieuwe vorm van drijfkracht : de electromotor

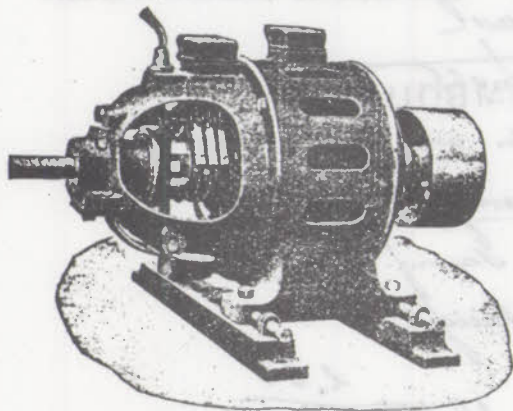
Terwijl het huishoudelijk werk, zoals koken en wassen, in de meeste Meeuwense gezinnen direct na de invoering van de electriciteit nog jaren op de oude leest geschoeid bleef, kwam er in het ambachtelijk werk relatief vlug verandering.

De watermolens, die door hun beperkte capaciteit vóór 1930 al problemen hadden, kregen een geduchte concurrent, nl. de elektrische molen. Vanaf de tweede helft van de 19e eeuw waren sommige molens al versterkt met stoommachines, gas- en dieselmotoren. Door het op de markt komen van kleine elektrische molens waren de molenaars gedwongen iets te doen om hun positie te handhaven.

GEBROEDERS VAN BRIEL

Markt 43 PEER (Limburg)

TELEFOON : WYCHMAEL-BEVERLOO N° 30

ERKEND DEPOTHOUDER
der motoren A. C. E. C. Charleroi

KRACHTINSTALLATIES

Verlichting - Lusters - Lampen

RADIO-POSTEN

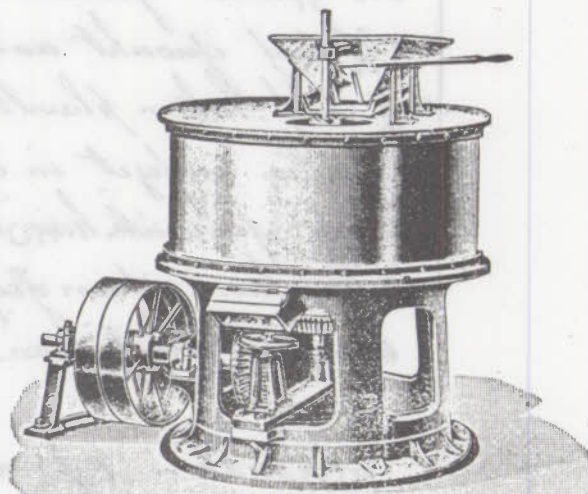
LANDBOUWWERKTUIGEN

HOUTBEWERKINGSMACHIENEN "DANCKAERT,"

ELECTRO-POMPEN

WASCHMACHIENEN

RIEMEN - ASSEN - POULIES, enz.

ALGEMEEN AGENTSCHAP DER MOLENS "IDÉAL"

STOEL uit één stuk in gegoten ijzer, buitengewoon sterk,
ONVERSLIJTBAAR.

De staande AS draait in een stofdicht gesloten Kopelbus :
dus uiterst lichten GANG en weinig KRACHTVERBRUIK.

De gefreesde TANDWIELEN hou' op ijzer geven een
GERUISCHLOOZE WERKING.

STEENEN vol gegoten, of met zacht Bodensel, volgens keus.
De KRAAN, onmisbaar voor het lichten der steenen, wordt bij
ieder molen geleverd, zoodat een enkele man gemakkelijk de
steenen kan afnemen en sche-pen.

GROOTSTE MAALVERMOGEN.

Deze MOLENS zijn te verkrijgen in alle grootten, vanaf 0,80 m.

Vraagt INLICHTINGEN en PRIJZEN.

Kort na de bouw van het electriciteitsnet verkocht de firma Van Briel van Peer in Meeuwen al enkele elektrische molens van het merk "Idéal". Een van die "ideale" molens, gekocht door Jozef Schoofs van de Berenheide, werd door de molenaar van de Dorpermolen overgenomen. Deze molen, aangedreven door een electromotor van 10 PK, bestaat nog. Voor hij in gebruik werd genomen, moest de molenaar van de Dorpermolen een deel van het graan in Peer op de windmolen laten malen.

Het scherpen van de molenstenen met bilhamers was zelfs voor ervaren molenaars een tijdrovend karwei dat secuur diende verricht te worden. De boeren die zelf een elektrische molen gekocht hadden, konden moeilijk bij de molenaars aankloppen om hun molens te laten scherpen. Ook voor dat probleem was er een oplossing : de elektrische scherpmachine.

In de schrijnwerkerijen werd het ambachtelijk werk verlicht door de installatie van elektrische zagen. De schrijnwerkerszonen kregen een bijkomende opleiding aan de ambachtsscholen.

Het vlegeldorsen en het dorsen met de dorstmolen (meneziej), die tot dan toe met menselijke lichaamskracht en paardekracht gebeurden, geraakten in onbruik en verdwenen geleidelijk. In de plaats daarvan kwamen de elektrische dorsmachines.

Een nieuwe manier van leven : elektrische huishoudapparaten

De belangrijkste elektrische huishoudapparaten die vóór de Tweede Wereldoorlog in Meeuwen al verkrijgbaar waren, zijn het elektrisch fornuis en de elektrische wasmachine.

Voor de huisvrouw betekenden deze apparaten een revolutionaire verlichting van haar werk.

Herinner u maar even hoelang zij bij de populaire Leuvense stoof stond om "boekwijtse" koeken en aardappelen te bakken, om koffie te zetten, om soep en melk te koken, om vlees te braden, ... en al het gesjouw met brandhout en steenkolen.

Herinner u hoe zij de was deed : eerst het wasgoed koken in een "marmiet" dan stuk voor stuk schrobben op de wasplank en daarna spoelen en uitwringen; een werk dat iedere week ruim een paar dagen in beslag nam.

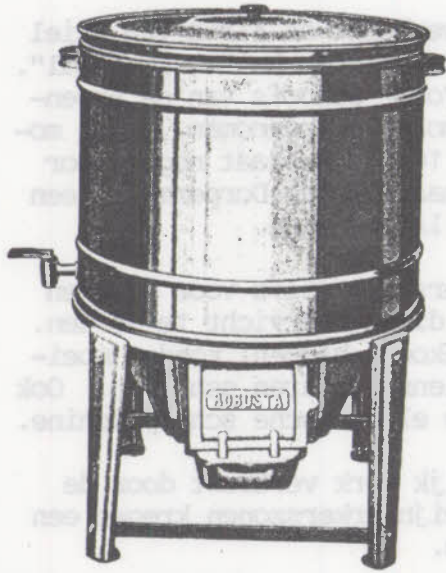
Het elektrisch fornuis (illetteriks veer) met twee kookplaten was een handig apparaat dat weinig plaats innam.

De elektrische wasmachine met boven- en onderdrijfwerk (buuwater of onnerwater) in een houten of metalen ketel boven een compacte vuurhaard zag er misschien wel robuust uit, maar ze nam de huisvrouw nog alle werk uit handen. De ketel moest eerst met emmers put- of pompwater gevuld worden en de haard om het water te koken moest gestookt worden. Waar het mogelijk was, kreeg de wasmachine een plaats in het bakhuis.

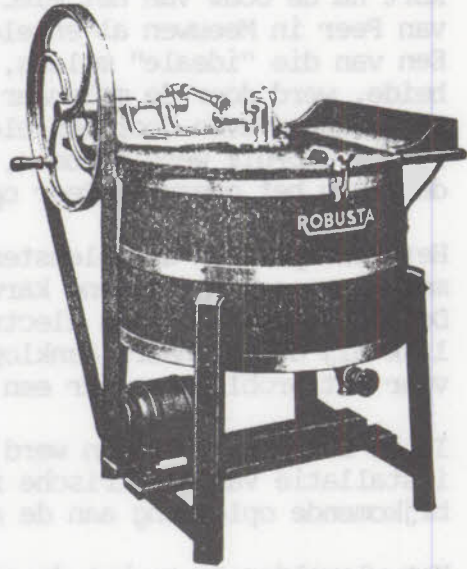
Na 1945 kwamen de voorlopers van de moderne elektrische huishoudapparaten elkaar snel opvolgen.

In die eerste jaren na de oorlog kwam de koelkast in gebruik. Een veel belangrijker innovatie was de diepvrieskast, die aan het geknoei met pekelsout een einde maakte.

Samen met deze grote apparaten drongen ook heel wat kleinere de huiskamer binnen. Het elektrisch strijkijzer verwees de strijkbout eerst naar de zolder en later naar de rommelmarkten. De elektrische koffiemolen kwam in de plaats van de houten handmolentjes.

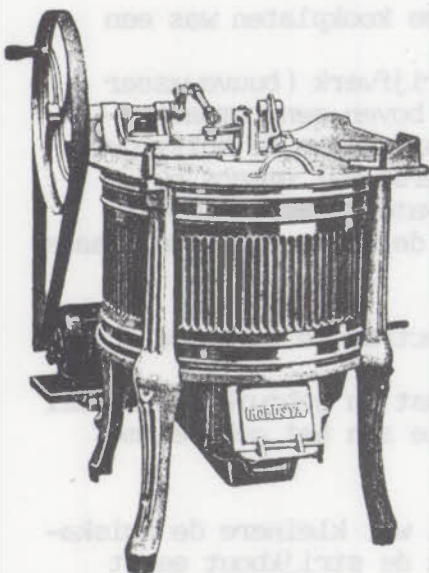
Kookketels : 120 liter.
150 liter met haard of gas-
brander.

N° 32 (eik).

Electrisch keukentornuis P. 103

N° 26 - Bovendrijfwerk met haard.

Type 46 Hout (eik) met electrowringer
ACME.

We hebben het hierboven voortdurend gehad over toepassingsmogelijkheden van de electriciteit die invloed hadden op het werk van de mensen. Ook de volksgezondheid heeft bij die technische vooruitgang gewonnen. Zo heeft de diepvriezer geleid tot zoutarmer eten. Een Amerikaanse instelling voor kankeronderzoek publiceerde enkele jaren geleden statistieken i.v.m. kankerbestrijding gedurende een periode van dertig jaar. Het bleek dat in de westerse landen een opvallend sterke vermindering van maagkankergevallen viel waar te nemen, in tegenstelling met sommige Aziatische landen. Verder bleek de opkomst van de diepvriezer in onze gewesten vanaf ongeveer 1950 hiervan de oorzaak te zijn : er wordt nog maar weinig vlees of vis bewaard in zout of pekels, vandaar die ommekeer. Men kan bovendien nog aanstippen, dat na 1944 praktisch alle nieuwe huizen met sanitair werden uitgerust. Voor de watervoorziening vereiste dit een waterput en een eigen pompgroep met elektrische aandrijving (storkpomp), want het waterleidingsnet in Meeuwen werd meer dan vijf en twintig jaar later aangelegd.

In de jaren zestig vond ook de elektrische verwarming meer en meer ingang. Eerder al, in 1952, werd het nieuwe gemeentehuis gedeeltelijk elektrisch verwarmd. In welke mate ook deze vernieuwing de samenleving heeft verbeterd, kunnen de jongeren van vandaag zich moeilijk voorstellen. Hoeveel koude er vroeger in vochtige en tochtige huizen geleden is en hoeveel kwalen dit ooit heeft voortgebracht, daarover hebben wij geen cijfers.

De elektrische energie had ook weerslag op de taal en de geestelijke ontwikkeling van de mensen. Termen als "plao" (Fra. plomb), "kontèur" (Fra. compteur), "pries" (Fra. prise), "kebien" (Fra. cabine) en vele andere geraakten zo ingeburgerd dat nu nog leerkrachten nodig zijn om ze volledig uit het Nederlands taalgebruik te bannen. Belangrijker is evenwel dat de geestelijke wereld van de mensen zich verruimde. Was er weinig tijd of interesse om de krant te lezen, dan konden de mensen die geen radio hadden toch iedere dag een stukje van de uitzendingen volgen. Na 1955 begon de televisie het platteland te veroveren. Vermoedelijk in 1958, rond de wereldtentoonstelling, nadat de BRT vanaf 1953 met Nederlandstalige uitzendingen was begonnen. Programma's als "Schipper naast Mathilde" en "De muziekkampioen" maakten de televisie zeer populair. Het huwelijk van onze vorsten in 1960 was eveneens een gebeurtenis die de verkoop van televisies deed stijgen. Alhoewel ons niemand precies kon zeggen, wie de eerste televisiebezitter van Meeuwen zou geweest zijn, werden ons toch enkele namen genoemd van mensen die "zeer vroeg" een televisie hadden : Henri Meex, Mathieu Bloemen, Jozef Luyten, Jozef Clerix, Frans Neyens.

Over de rol van de electriciteit in het ontspanningsleven gaan we niet uitweiden, want sommigen van u hebben waarschijnlijk nog last van nostalgische herinneringen aan de juke-box.

Om te besluiten willen we er nog eens op wijzen dat deze bijdrage verre van volledig is. Er kunnen in verband met de technologische ontwikkelingen in deze eeuw en de gevolgen ervan op de leefgewoonten van de mensen nog veel zaken aangehaald worden. Ons was het er om te doen te achterhalen en te illustreren hoe in ons eigen dorp op die vernieuwingen is gereageerd. Zoals voorheen rekenen wij ook nu op de medewerking van u, beste lezers, om ons nieuwe inlichtingen, correcties, verhalen en documenten te bezorgen die anders verloren zouden gaan. Waarvoor nu reeds onze dank.

De eerste mensen in de streek van Meeuwen

II. HET MESOLITHICUM OF MIDDEN STEENTIJD (8000-4000 v.C.)

Na de ijstijden en een relatief korte overgangperiode waarin warme en koude periodes elkaar afwisselen - het Tardiglaciaal -, wordt het klimaat vanaf 8000 v.C. heel wat gunstiger (het Holoceen).

De bebossing neemt een verregaande uitbreiding. De rendierkuddes, die in de grote grasvlakten van de arctische streken hun voedsel vonden, worden hierdoor genoodzaakt verder naar het noorden te trekken. In de plaats ervan komen andere diersoorten die zich aan het woudleven hebben aangepast.

De mens, die voorheen de rendierkuddes moest volgen om in leven te blijven, kan zich nu op de jacht op standwild toeleggen. Om de wildstand niet te drastisch te verminderen, dient hij in een betrekkelijk klein jachtgebied rond te trekken.

Dat de bosfauna hoofdzakelijk uit kleinwild bestaat, komt tot uiting in het wapenarsenaal van de mesolithische mens, dat veel microlieten bevat (1).

II. 1. HET OUD-MESOLITHICUM (8000-6000 v.C.)

Tijdens het *Preboriaal* (8000-7000 v.C.) treedt er een geleidelijke klimaatsverbetering in. Het aardoppervlak geraakt bebost : eerst met berk, daarna met den. Het zijn allebei lichtminnende boomsoorten, waaruit we kunnen afleiden dat het landschap in die tijd nog tamelijk open is.

In deze periode krijgt de mens al een erg gevarieerd menu : oeros, edelhert, bruine beer, otter, bever, das, haas, waterwild (eenden reigerachtigen), vis (snoek en zalm), knolgewassen, bladgroenten, kruiden, enz.

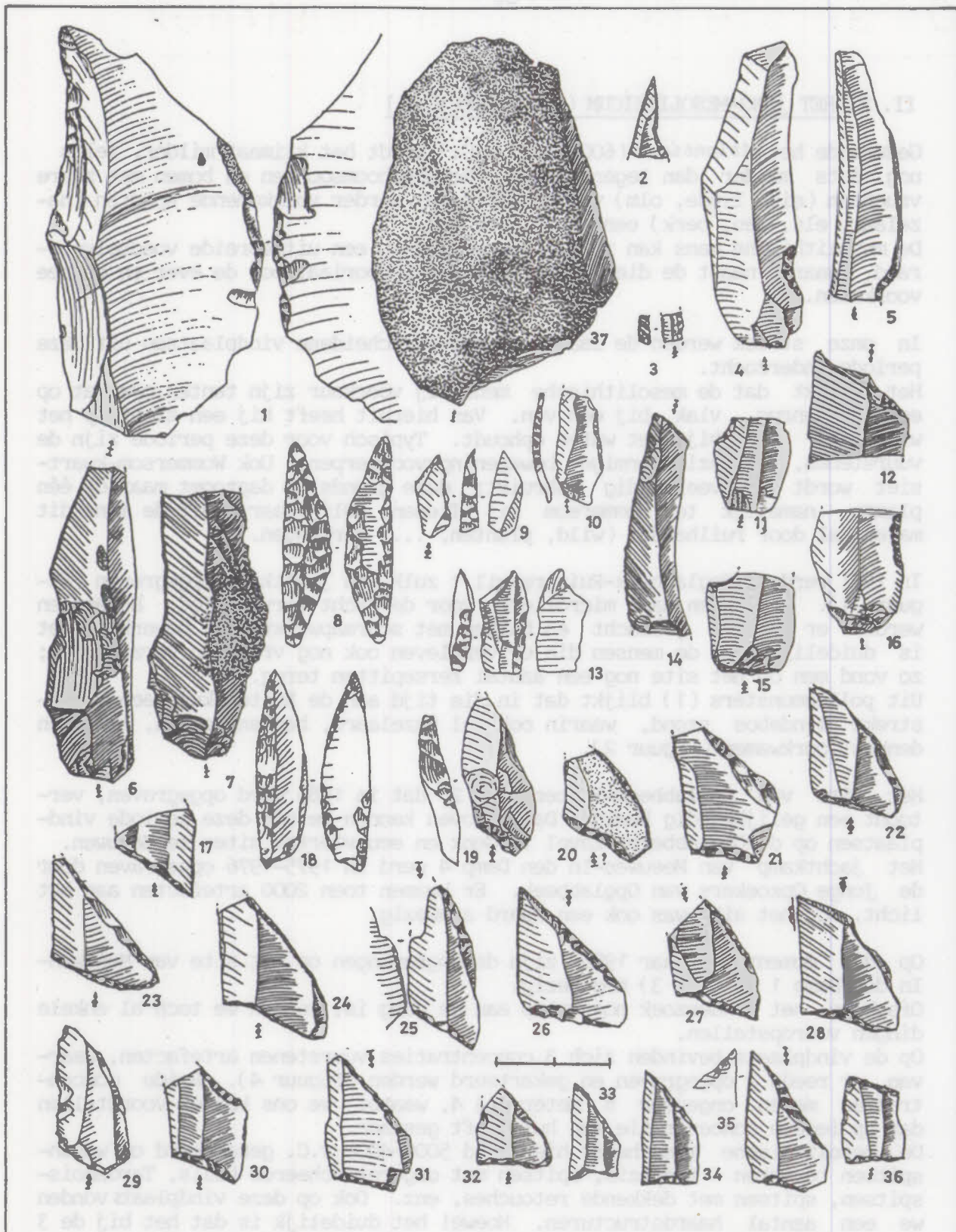
Te Zonhoven-Kapelberg werden recent de sporen van een vijftal hutten uit deze periode teruggevonden. De prehistorische mens heeft er naast de jacht ook huiselijke activiteiten - dieren slachten en huiden bewerken - verricht. Hij verblijft blijkbaar graag op een open plek aan een beek of een rivier. Dit is o.a. te Opglabbeek-Dorperbroek (bij de Bosbeek) en te Neerharen-De Kip (bij de Maas) het geval. Aan de werktuigen merken we dat we met deze laatste twee vindplaatsen al in een verder stadium zitten, terwijl de bebossing ook al meer gevarieerd was (o.a. els).

In het *Boreaal* (7000-6000 v.C.) breidt de bebossing zich verder uit. Met name de hazelaar wordt zeer belangrijk.

Te Helchteren-Sonnisheide 2 slaan jagers en verzamelaars in deze periode hun tent op en vervaardigen heel wat wapenspitzen nabij een haard.

(1) Grieks "mikros" + "lithos" = "klein" + "steen"

Kleine, bewerkte stukjes vuursteen, die samengesteld gebruikt werden voor het vervaardigen van speerspitzen, harpoenen en pijlbewapeningen.

Figuur 1 : Opglabbeek-Ruiterskuil 1

1:boordschrabber; 2, 10, 13 : fragment van microkling met afgestampte boord; 3 : fragment van smalle microkling met afgestampte boord; 4 : gekerfde kling; 5, 11, 15, 16 : kling, gebroken in de kerf; 6, 7 : kling met oochtata retouche; 8 : marebladspits; 9 : fragment van smalle microkling met afgestampte boord; 14 : microkling met schuine afknotting; 18 : spits met schuine basis; 17, 19-25, 29 : lang schuin trapezium; 26-28, 30 : kort schuin trapezium; 31-35 : Vielle trapezium; 36 : kort rechthoekig trapezium; 37 : dunne geretoucheerde afslag. (naar Vermeersch e.a., 1974)

II. 2. HET JONG-MESOLITHICUM (6000-4000 v.C.)

Gedurende het *Atlanticum* (6000-3500 v.C.) wordt het klimaat milder, zelfs nog iets milder dan tegenwoordig. Schaduwboomsoorten en bomen met zware vruchten (eik, linde, olm) vormen met de al eerder voorkomende soorten (hazelaar, els, den, berk) een gevarieerd bos.

De mesolithische mens kan zich nu verheugen op een uitgebreide voedselvoorraad, waarin naast de diersoorten uit het preboriaal ook de ever en de ree voorkomen.

In onze streek werden de laatste jaren verscheidene vindplaatsen uit deze periode onderzocht.

Het blijkt dat de mesolithische mens bij voorkeur zijn tenten opslaat op een duinenrug, vlak bij een ven. Van hieruit heeft hij een zicht op het wild dat zich bij het water ophoudt. Typisch voor deze periode zijn de vuurstenen, trapeziumvormige bewapeningsvoorwerpen. Ook Wommersom-kwartsiet wordt nu veelvuldig gebruikt; deze grondstof dagzoomt maar op één plaats, namelijk te Wommersom bij Tienen. Blijkbaar heeft de mens dit materiaal door ruilhandel (wild, planten, ...) verkregen.

In 1971 werd te Opglabbeek-Ruiterskuil 1 zulk een jachtkamp opgegraven (figuur 1). Er werden daar microlieten voor de jacht vervaardigd. Bovendien werden er dieren geslacht en huiden met schraapwerktuigen bewerkt. Het is duidelijk dat de mensen die er verbleven ook nog vruchten verzamelden; zo vond men op het site nog een aantal kersepitten terug.

Uit pollenmonsters (1) blijkt dat in die tijd aan de Ruiterskuil een uitgestrekt lindebos stond, waarin ook wel hazelaars, berken, elzen, eiken en dennen voorkwamen (figuur 2).

Het site van Opglabbeek-Ruiterskuil 2, dat in 1985 werd opgegraven, vertoont een gelijkaardig beeld. Daarenboven kennen we uit deze periode vindplaatsen op de Opglabbeker Zavel te Genk en een viertal sites te Meeuwen.

Het jachtkamp van Meeuwen-In den Damp 4 werd in 1975-1976 opgegraven door de Jonge Opzoekers van Opglabbeek. Er kwamen toen 2000 artefacten aan het licht. Op het site was ook een haard aanwezig.

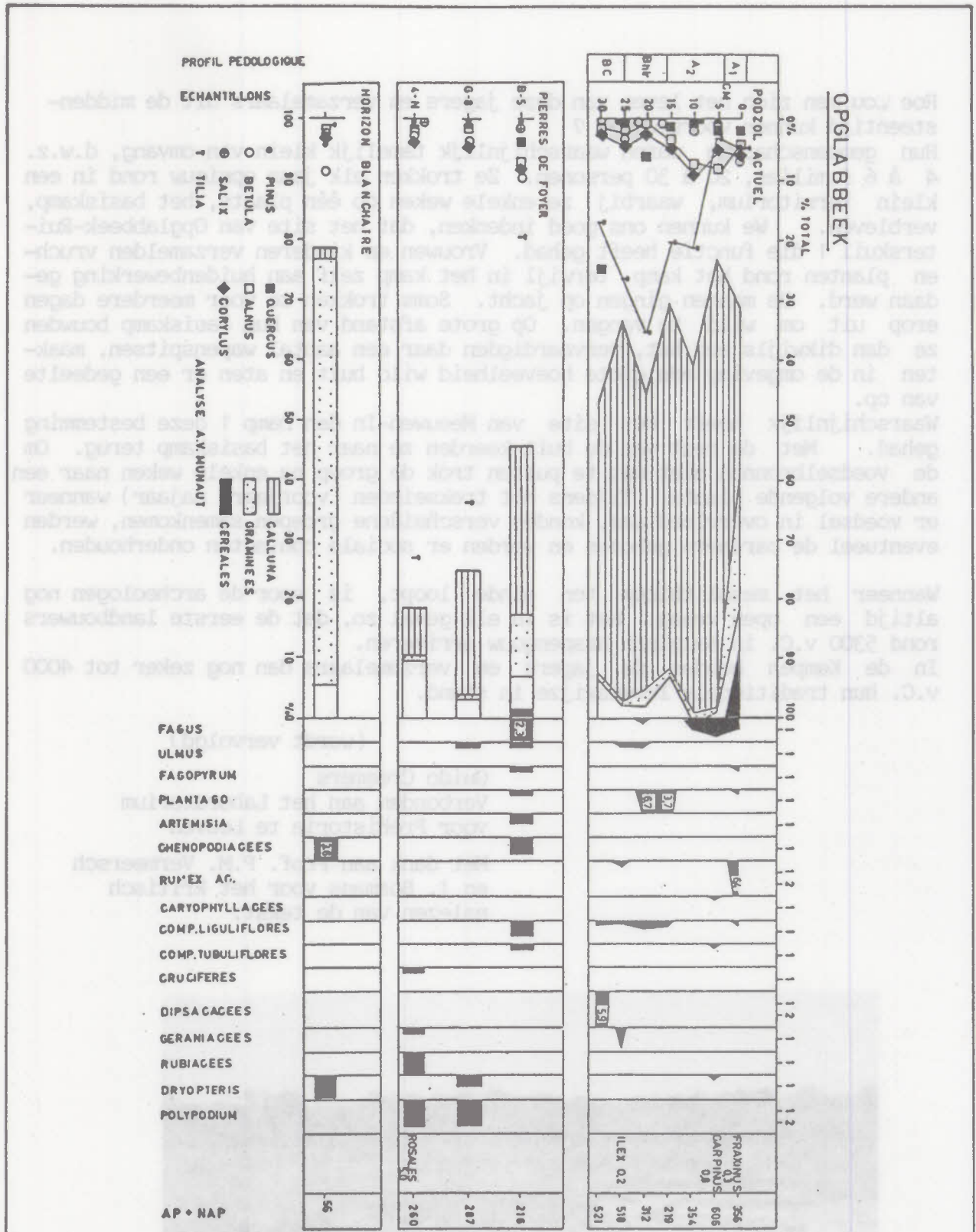
Op dit moment (najaar 1986) zijn de opgravingen op het site van Meeuwen-In den Damp 1 (figuur 3) nog bezig.

Ofschoon het onderzoek nog volop aan de gang is, kunnen we toch al enkele dingen vooropstellen.

Op de vindplaats bevinden zich 3 concentraties vuurstenen artefacten, waarvan er reeds 2 opgegraven en gekarteerd werden (figuur 4). Beide concentraties meten ongeveer 8 meter bij 4, waarbij we ons kunnen voorstellen dat op iedere concentratie een hut heeft gestaan.

De mesolithische mens heeft hier rond 5000-4000 v.C. gekampeerd om wapenspitsen te maken: trapezia, spitsen met ongeretoucheerde basis, Tardenois-spitsen, spitsen met dekkende retouches, enz. Ook op deze vindplaats vonden we een aantal haardstructuren. Hoewel het duidelijk is dat het bij de 3 concentraties om dezelfde jagers gaat, weten we op dit ogenblik nog niet of deze hutten er ook op hetzelfde moment gestaan hebben. Mogelijk werd het site destijds gedurende drie opeenvolgende jaren bezocht, waarbij men telkens iets verderop ging kamperen.

(1) Pollen zijn microscopisch kleine stuifmeelkorrels van planten. De Palynologie, de wetenschap van het stuifmeelkorrelonderzoek, gaat door middel van grondmonsters na welke planten er in een bepaalde bodemlaag, eventueel geassocieerd met de archeologica, voorkwamen.

Figuur 2 : Pollenprofielen van Opglabbeek-Ruiterskuil 1

Boven : pollenprofiel van de podzol. Het woonniveau bevond zich in de Bhir (tussen niveau 15 cm en 25 cm)

Midden : pollenspectra genomen onder haardstenen. Haardsteen G8 bevond zich in oorspronkelijke positie en kan als representatief staal beschouwd worden.

Onder : legende van de voornaamste plantensoorten.

Pinus=den; Betula=berk; Salix=wilg; Tilia=Linde; Quercus=eik; Alnus=els; Corylus=hazelaar; Calluna=heide; Graminees=grassen; Cereales=graangewassen.

(naar Vermeersch e.a., 1974)

Hoe zou men zich het leven van deze jagers en verzamelaars uit de middensteentijd kunnen voorstellen ?

Hun gemeenschappen waren waarschijnlijk tamelijk klein van omvang, d.w.z. 4 à 6 families, 20 à 30 personen. Ze trokken elk jaar opnieuw rond in een klein territorium, waarbij ze enkele weken op één plaats, het basiskamp, verbleven. We kunnen ons goed indenken, dat het site van Opglabbeek-Ruiterskuil 1 die functie heeft gehad. Vrouwen en kinderen verzamelden vruchten en planten rond het kamp, terwijl in het kamp zelf aan huidenbewerking gedaan werd. De mannen gingen op jacht. Soms trokken ze voor meerdere dagen erop uit om wild te vangen. Op grote afstand van hun basiskamp bouwden ze dan dikwijls een hut, vervaardigden daar een aantal wapenspitsen, maakten in de omgeving een grote hoeveelheid wild buit en aten er een gedeelte van op.

Waarschijnlijk heeft het site van Meeuwen-In den Damp 1 deze bestemming gehad. Met de rest van de buit keerden ze naar het basiskamp terug. Om de voedselbronnen niet uit te putten trok de groep na enkele weken naar een andere volgende plaats. Tijdens het trekseizoen (voorjaar, najaar) wanneer er voedsel in overvloed was, konden verscheidene groepen samenkomen, werden eventueel de partners gekozen en werden er sociale contacten onderhouden.

Wanneer het mesolithicum ten einde loopt, is voor de archeologen nog altijd een open vraag. Het is in elk geval zo, dat de eerste landbouwers rond 5300 v.C. in Belgisch Haspengouw arriveren.

In de Kempen houden de jagers en verzamelaars dan nog zeker tot 4000 v.C. hun traditionele levenswijze in stand.

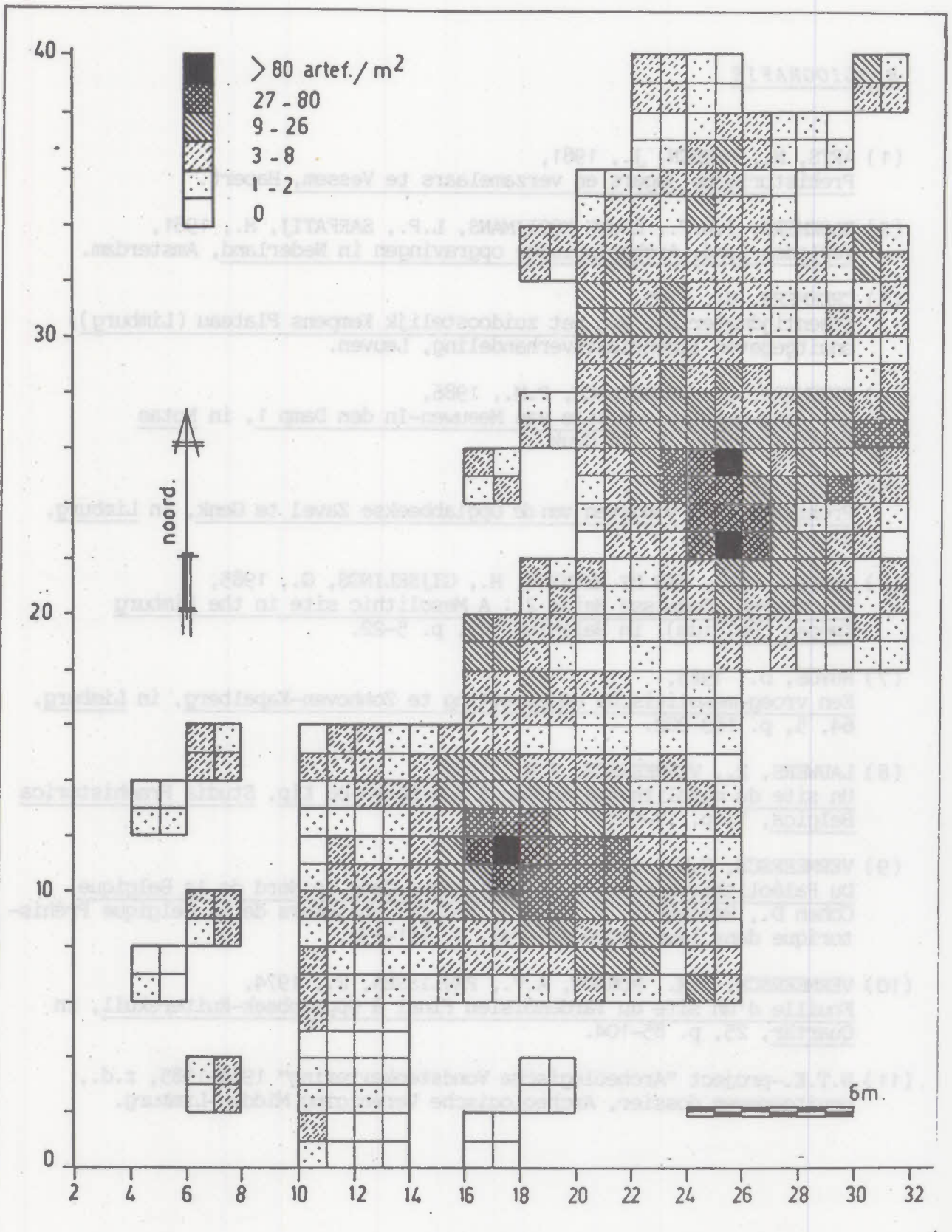
(wordt vervolgd)

Guido Creemers
Verbonden aan het Laboratorium
voor Prehistorie te Leuven

Met dank aan Prof. P.M. Vermeersch
en J. Bosmans voor het kritisch
nalezen van de tekst.

Figuur 3 : Opgraving te Meeuwen - In den Damp 1

Figuur 4 :

Horizontaal verspreidingsplan van het totale aantal ingemeten artefacten per m² van de eerste concentraties te Meeuwen-In den Damp 1. (Tekening L. Jansen)

BIBLIOGRAFIE

- (1) ARTS, N., DEEBEN, J., 1981,
Prehistorische jagers en verzamelaars te Vessen, Hapert.
- (2) BLOEMERS, J.H.F., LOUWE KOOLJMANS, L.P., SARFATIJ, H., 1981,
Verleden land, Archeologische opgravingen in Nederland, Amsterdam.
- (3) CREEMERS, G., 1985,
Steenrijdmateriaal van het zuidoostelijk Kempens Plateau (Limburg),
onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Leuven.
- (4) CREEMERS, G., VERMEERSCH, P.M., 1986,
Het jong-mesolithisch site van Meeuwen-In den Damp 1, in Notae
Praehistoricae, 6, in druk
- (5) DIELETIENS, H., 1972,
Prehistorische vondsten van de Opglabbeekse Zavel te Genk, in Limburg,
51, p. 267-274.
- (6) GENDEL, P.A., VAN DE HEYNING, H., GIJSELINGS, G., 1985,
Helchteren-Sonnisse Heide 2 : A Mesolithic site in the Limburg
Kempens (Belgium), in Helenium, 25, p. 5-22.
- (7) HUYGE, D., 1985,
Een vroeg-mesolithische nederzetting te Zonhoven-Kapelberg, in Limburg,
64, 5, p. 183-202.
- (8) LAUWERS, R., VERMEERSCH, P.M., 1982,
Un site du mésolithique ancien à Neerharen-De Kip, Studia Praehistorica
Belgica, 1, p. 17-52.
- (9) VERMEERSCH, P.M., 1984
Du Paléolithique Final au Mésolithique dans le Nord de la Belgique.
Cohen D., Haesaerts, P., (ed.), Peuples chasseurs de la Belgique Préhis-
torique dans leur cadre naturel, p. 181-194.
- (10) VERMEERSCH, P.M., MUNAUT, A.V., PAULISSEN, E., 1974,
Fouille d'un site du Tardenoisien final à Opglabbeek-Ruiterskuil, in
Quartär, 25, p. 85-104.
- (11) B.T.K.-project "Archeologische Vondstenkartering" 1984-1985, z.d.,
onuitgegeven dossier, Archeologische Vereniging Midden-Limburg.

a. De Dorpermolen

In de Reengenoten jg. 5 nr. 2, blz. 61 vindt u de namen van de opeenvolgende molenaars van de Dorpermolen vanaf 1842.

In het gemeentelijk archief heb ik een bevolkingslijst van 1826 gevonden, waardoor het mogelijk is heel wat vollediger informatie over de molenaars voor 1842 te geven.

Op 6 februari 1823 vestigde Hendrik Bogaerts (°Paal 12 januari 1772) zich op de Dorpermolen. Hij was gehuwd met Maria Catharina Kronenberg (°Hechtel 5 september 1781). De geboorteplaatsen van de vier vermelde kinderen tonen aan dat hij voorheen in Eksel en Peer woonde.

De oudste twee kinderen, Elisabeth (°13 februari 1803) en Casimir, werden in Eksel geboren, de jongste twee, Theresia (°4 september 1814) en Rosalia, in Peer.

Op 16 maart 1826 werd hij opgevolgd door (zijn zoon ?) Carolus Bogaerts (°Paal 1 september 1798). Deze was gehuwd met Maria Theresia Bleuks (°Oostham 30 januari 1798). Hun dochttertje Franciska (°Oostham 1 maart 1827) overleed in Meeuwen op 2 mei 1831. De inwonende dienstknechten waren : Walterus Raeymakers (°Ellikom 12 sept. 1806) in dienst getreden met Pasen 1826; Peter Jan Gijsen (°Hechtel 5 febr. 1807) in dienst getreden op 16 maart 1827; Wilhelmus Peeters (°Wijshagen 27 dec. 1804) in dienst getreden op 1 mei 1827.

b. De Berenheidermolen

In de Reengenoten jg. 5 nr. 1 blz. 47 schreef ik : "Hoe lang Bartholomeus Thonissen molenaar op de Berenheidermolen was, hebben we nog niet kunnen terugvinden". De bevolkingslijst van 1826 bewijst dat hij toen nog met zijn echtgenote Catharina Elisabeth Groenen (huwelijk op 18 jan. 1819) op de "slagmolen" woonde.

Van de heemkring van Opoeteren ontvingen we een fotocopie van een verpachting van de "Opoeterens-molen, gelegen in de Gemeente Opoeteren in het midden van het dorp nabij de kerk, met de daarbij behorende pachterij genaemd molenhof". De nieuwe pachter, Jan Mathijs Crijns - zoon van Mathijs Crijns van Bocholt, kwam van Meeuwen, waar hij molenaar was geweest.

*Verpachting
eener Water-Grainmolen met,
Rechtkeemp gelijck te Opoeteren
ten verzoeken van den Heer Louis
Christian Demulmans gereson-
nerden Hoofd Inspecteur der Directie
belastingen wouwend op synen staet
te Opoeteren, ten voordele van Jan
Mathijs Crijns molenaar su-
verende te Meeuwen.*

22 September 1850 N. 338.

Uitgangspunt van dit artikel over visbenamingen in ons dialect waren de namen van enkele vissoorten die de beken op ons grondgebied bevolken. Daarna zijn we ons licht gaan opsteken bij enkele sportvissers om de namen van enige minder gekende zoetwatervissen te achterhalen. Tenslotte hebben we nog een paar namen van zeevissen aan deze lijst toegevoegd.

In verband met de eerste groep hebben we kunnen vaststellen dat de namen-kennis van wat er allemaal in vennen en beken kruipt en zwemt beperkt is. Daarom zijn we eens nagegaan in welke mate de mensen van Meeuwen vroeger met de vennen en beken in contact kwamen en ermee vertrouwd waren.

Bij de behandeling van de tweede groep, de riviervissen, hebben wij aan de verleiding moeten weerstaan om niet alle woorden uit het visserslatijn op te nemen. Daarom hebben wij de benamingen van het aasmateriaal en het visgerief achterwege gelaten.

Voor de derde groep, de zeevissen, zijn we nog selectiever tewerk gegaan. Wij zijn vooral nagegaan welke rol de zeevis als voedselbron bij de vorige generaties speelde.

We geven er ons rekenschap van dat de beschrijving van dit onderwerp een beknopte en mogelijk hier en daar onnauwkeurige weergave van de werkelijkheid is. Aanvullingen en correcties van uwentwege kunnen de kwaliteit van wat we publiceren alleen maar verhogen.

1. VENNEN EN BEKEN

In de nederzettingsgeschiedenis van de oudste gehuchten en de historische begrenzing van ons dorp spelen de vennen, de beken en de moerassen (broeken) een belangrijke rol. Het is evenwel niet onze bedoeling daar nu dieper op in te gaan. Het volstaat op deze plaats de belangrijkste vennen en beken op het grondgebied van Meeuwen nog eens op te sommen. Dat hetzelfde ven of dezelfde beek in de volksmond vaak verscheidene namen heeft, is een gekend feit. De evolutie en de verklaring van die naamgeving is een apart hoofdstuk, dat we aan de toponymisten (naamkundigen) overlaten.

a. Vennen

Het lijkt ons nogal logisch te beginnen met een opsomming van de vennen, daar de oorsprong en de stroomrichting van onze beken duidelijk bepaald worden door de vennen en moerassen in de zuidelijk gelegen heide.

Voor wat de vennenamen betreft moet u rekening houden met enkele voorafgaande opmerkingen.

1. De onderstaande lijst is gebaseerd op de "Oorspronkelijke Aenwijzende Tafel der grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen" van 1844. Daaruit hebben we alleen de namen van de zuidelijk en zuidwestelijk gelegen heidevennen overgenomen.
2. Met uitzondering van het Brijven liggen de vermelde vennen nu op voor het publiek ontoegankelijk militair domein (schietveld). In 1927 ontworpen en goedgekeurde plannen tot drooglegging van meer dan 300 ha heide (op kosten van de gemeente) en de aanleg van een weg van Gestel naar de mijn in Zwartberg werden bij ons weten nooit verwezenlijkt.
3. Het is begrijpelijk dat vele kleinere vennen en poeltjes in het betrokken gebied geen eigen naam gekregen hebben. Vennenamen hebben soms betrekking op een complex van bij elkaar gelegen vennen die onderling verbonden zijn. De kadastrale oppervlakte van de vennen gaat anno 1844 van ca. 1,5 ha tot ca. 15 ha (op Meeuwer grondgebied).

BEYENVEN

BIESENVEN

BRANDVEN

BRIJVEN

DE VLEEKEN

(DU)KAETVEN

GROTE GRASEMER

HOLVEN

KATTEVEN

KLEINE GRASEMER

KRANENVEN

KROMVEN

LANGZAVELVEN

LANKVEN

MONINXWIJER

ROODVEN

STEENVEN

VERLORENVEN

ZAVELVEN

ZWARTVEN

Op ontstaan van deze heidevennen zullen we hier niet ingaan. Wat ons interesseert is te weten of die vennen of moerassen door de mensen gebruikt werden.

De enige naam die op menselijk ingrijpen schijnt te wijzen, is "Monnikswijer". Het eerste deel van de naam herinnert aan de abdij van Herkenrode, die in het begin van de 13e eeuw in het Donderslo een hoeve met omliggende landerijen en heide verwierf; het tweede deel van de naam, "wijer", komt van het Latijnse woord "vivarium" d.i. visvijver. Het is evenwel verkeerd alle wijer-namen zonder meer in verband te brengen met viskweek en visvangst. In oude Meeuwense plaatsnamen als "Hoverwijer" en "Mossiswijer" bijvoorbeeld, moet eerder gedacht worden aan private poelen om schapen te wassen. De meeste heidevennen waren voor de viskwekerij niet geschikt. De "Monnikswijer" was hierop misschien een uitzondering door de mogelijkheid tot geregelde afwatering via de Abeek.

De ven-namen (behalve Brijven) dateren uit de eerste helft van de 19e eeuw, toen de kadastrale plans werden opgesteld. In oudere bronnen is er alleen sprake van "wijerkens in de heide", o.a. de Grote Grasemer, de Kleine Grasemer en de Ducaet (1). Het feit dat ze toen particulier bezit waren, temidden van de gemene heide, doet veronderstellen dat ze op een of andere manier benut werden.

De Grote en de Kleine Grasemer waren misschien vennen die door drooglegging of uitdroging als hooiland konden worden ontgonnen.

Dat het Roodven ooit als vlasroot werd gebruikt, durven wij betwijfelen. Het bedoelde ven ligt nogal ver van de dichtstbijge nederzetting (gehucht) en van een wegverbinding - zo die er was - is op de oude kaarten niets overgebleven. Bovendien komt de naam in de geschreven bronnen pas voor in het midden van de 19e eeuw.

Aangaande De Vleeken dacht ik aanvankelijk met een vorm van "vlikken" te maken te hebben, maar ik heb die mening toch herzien. Op een kaart uit de eerste helft van de 19e eeuw heet de plaats "De Vlaeken". Van Dale's woordenboek vermeldt als tweede betekenis van "vlaak" :

"schutsel, lichte schutting van stro, riet en derg". Ongeveer dezelfde betekenis vinden we terug in het dialectwoord "vlaak", dat nu niet meer gebruikt wordt. Wat er vroeger mee bedoeld werd vertelde me Jaak Brebels, die in de Heidestraat woont : een schutsel van stro (tussen samengebonden latten), dat steenbakkers gebruikten om de "brikken" (zonnebekkers) af te schutten. Nu werd vroeger in de heide wel ooit leem gestoken, maar of daarvan ter plaatse bakstenen werd gemaakt, is twijfelachtig. Wellicht brengt Van Dale's eerste betekenis van het woord ons dichter bij de juiste verklaring : "zandbank, zandplaat". De ligging van De Vleeken, tussen het Langzavelven en het Zavelven (2), achter de Kolisbergen (een landduin !), versterkt mijn vermoeden dat De Vleeken een zandven aanduidt, in tegenstelling tot een moerasven. Jaak Brebels, die de heide goed kent, beschreef het gebied als "een laagte die 's winters onder water liep". Om die reden werd rond 1925 door de mijnwerkers van Meeuwen die in Zwartberg werkten een fietspad opgeschoten, dwars door de Vleeken.

b. Beken

Voor wat de beken betreft willen wij eerst uw aandacht vestigen op het volgende :

1. Lange valleibeken (zoals de Dormel, de Aabeek en de Bosbeek) hebben op diverse plaatsen een grensfunctie, d.w.z. ze scheiden gehuchten en aangrenzende dorpen van elkaar.
2. Een beek kan in de volksmond meer dan één naam hebben of van naam veranderen, naar gelang van de plaats waar ze door stroomt. De officiële benaming is bijgevolg niet altijd de meest gebruikte. In de lijst die volgt, geven we de officiële naam en enkele andere benamingen in de volksmond. Het zou ons evenwel te ver voeren om daaraan ook nog alle variëteit en/of foutieve schrijfwijzen uit de geschreven bronnen toe te voegen.
3. De afwatering van hoger gelegen gebieden gebeurt niet alleen door beken maar ook door greppels (*zùuwe*), sloten (*hèle*) en zelfs door verdwenen straatjes (*waterstrèètjes*). Het beekje dat achter het huis van Ferdinand Dingens (Nand vannen Hinker) ontspringt en door de oude molenstraat naar de Dorpermolen loopt, is daar een goed voorbeeld van.

De Abeek is de grootste beek op het grondgebied van Meeuwen.

Ze ontspringt eigenlijk op het grondgebied van Wijshagen, meer bepaald in de Monniksvijver - beter gekend als de Mèlkswiejer - die gelegen is achter een groot moeras, in de volksmond "het Brook" genaamd.

Het gedeelte van de beek door het moeras ten zuiden van de weg van Gestel naar de inmiddels verdwenen Donderslaghoeve is onzichtbaar geworden door de latere aanleg van visvijvers. Vanaf de weg van Gestel naar Donderslag kronkelt de Abeek (op het grondgebied van Wijshagen) langsheen de grens tussen Meeuwen en Wijshagen. Pas vanaf de grens tussen de gehuchten Vliegeneinde (Meeuwen) en Plockroy (Wijshagen) meandert ze in noordelijke richting door ons dorp.

Onderweg passeert ze nog de sluizen van de Dorpermolen en de Berenheidermolen, respectievelijk de eerste en de tweede watermolen op deze beek.

Bij Neer in Nederland mondt de Abeek uit in de Maas.

De Bullenbeek is een zijriviertje van de Abeek. Ze begint aan de Grote Heide in de weiden tussen Bullen en Heikant. In de omgeving van de plaats waar de Beemdstraat en de Krokusstraat samenkomen, stroomt ze in de Abeek. De laatste kilometer werd vroeger gebruikt om vlas te roten, vandaar de vroegere naam Vlasroterbeek.

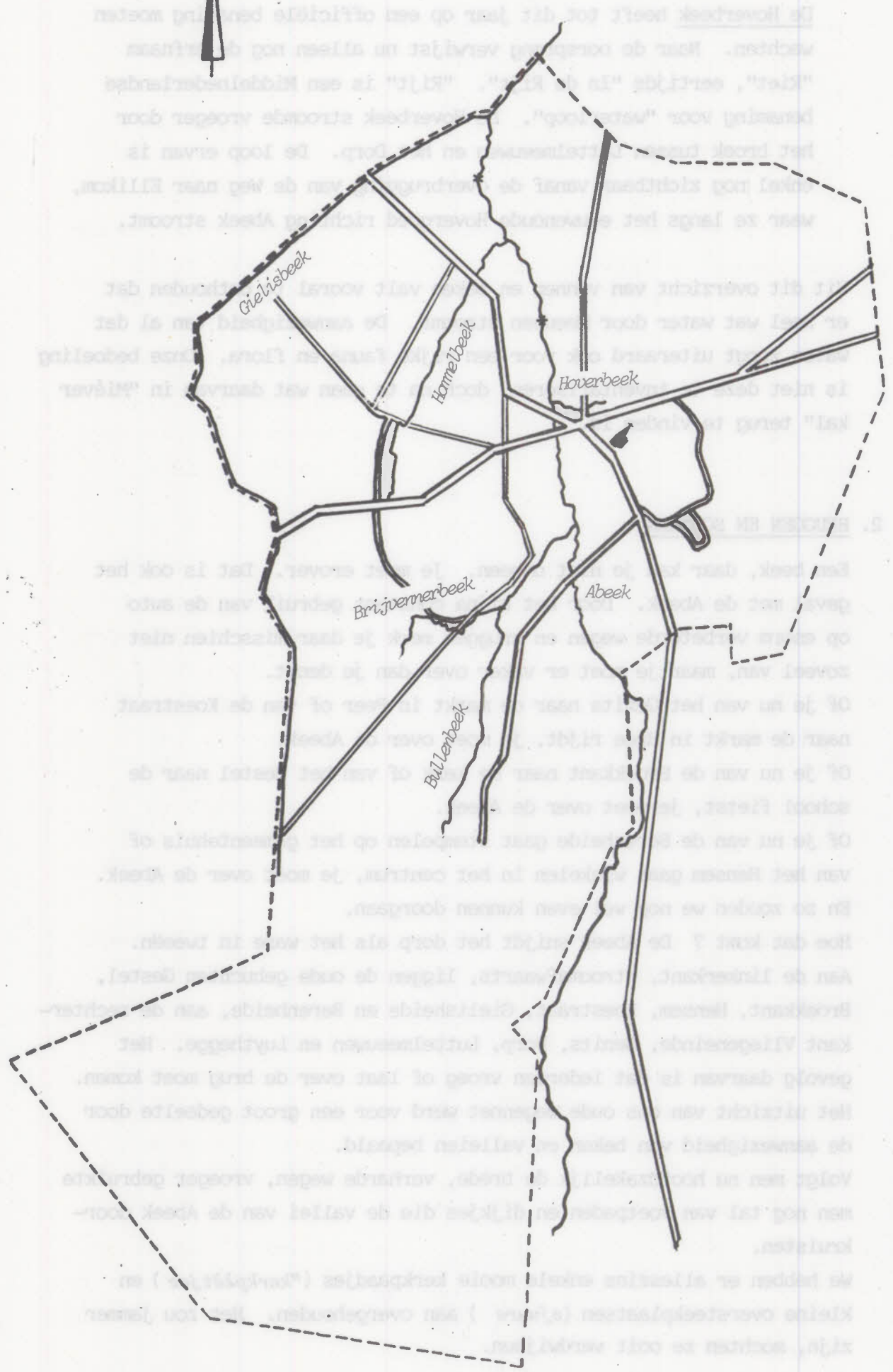
De Brijvennerbeek is eigenlijk niets meer dan een onopvallende afwateringssloot van het Brijven. De waterafvoer is onbeduidend.

De Brijvennerbeek mondt uit in de Bullenbeek.

De Hommelbeek heeft haar verre oorsprong in de zuidwestelijk gelegen heide achter "Buits" en de weiden tussen de Hensemstraat en de vroegere Koestraat (thans Hoevestraat). De oude loop wordt pas goed zichtbaar vanaf de Weg naar Helchteren, t.o.v. de bushalte. Vanaf de Kapelstraat stroomt ze door de laagte tussen de Berkenstraat en de Eikenstraat in de richting van de Abeek.

Hommelbeek en Abeek komen samen tussen de gehuchten Berenheide en Luythegge.

De Gielisbeek ontleent haar naam aan de Gielishoeve. Het is een typische grensbeek. Ze ontspringt in de heide en heeft haar hele loop op de grens tussen Meeuwen en Erpekom. Tussen de Berenheidermolen en de grens met Ellikom verdwijnt ze in de Abeek.

De Hoverbeek heeft tot dit jaar op een officiële benaming moeten wachten. Naar de oorsprong verwijst nu alleen nog de erfnaam "Riet", eertijds "In de Rijt". "Rijt" is een Middelnederlandse benaming voor "waterloop". De Hoverbeek stroomde vroeger door het broek tussen Luttelmeeuwen en het Dorp. De loop ervan is enkel nog zichtbaar vanaf de overbrugging van de Weg naar Ellikom, waar ze langs het eeuwenoude Hovergoed richting Abeek stroomt.

Uit dit overzicht van vennen en beken valt vooral te onthouden dat er heel wat water door Meeuwen stroomt. De aanwezigheid van al dat water zorgt uiteraard ook voor een rijke fauna en flora. Onze bedoeling is niet deze te inventariseren, doch na te gaan wat daarvan in "Miéver kal" terug te vinden is.

2. BRUGGEN EN SCHOREN

Een beek, daar kan je niet omheen. Je moet erover. Dat is ook het geval met de Abeek. Door het bijna constant gebruik van de auto op enorm verbeterde wegen en bruggen merk je daar misschien niet zoveel van, maar je moet er vaker over dan je denkt.

Of je nu van het Genits naar de markt in Peer of van de Koestraat naar de markt in Bree rijdt, je moet over de Abeek.

Of je nu van de Broekkant naar de kerk of van het Gestel naar de school fietst, je moet over de Abeek.

Of je nu van de Berenheide gaat stempelen op het gemeentehuis of van het Hensem gaat winkelen in het centrum, je moet over de Abeek. En zo zouden we nog wel even kunnen doorgaan.

Hoe dat komt ? De Abeek snijdt het dorp als het ware in tweeën.

Aan de linkerkant, stroomafwaarts, liggen de oude gehuchten Gestel, Broekkant, Hensem, Koestraat, Gielisheide en Berenheide, aan de rechterkant Vliegeneinde, Genits, Dorp, Luttelmeeuwen en Luythegge. Het gevolg daarvan is dat iedereen vroeg of laat over de brug moet komen. Het uitzicht van ons oude wegennet werd voor een groot gedeelte door de aanwezigheid van beken en valleien bepaald.

Volgt men nu hoofdzakelijk de brede, verharde wegen, vroeger gebruikte men nog tal van voetpaden en dijkjes die de vallei van de Abeek doorkruisten.

We hebben er alleszins enkele mooie kerkpaadjes ("kerkpèètjes") en kleine oversteekplaatsen (*sjuure*) aan overgehouden. Het zou jammer zijn, mochten ze ooit verdwijnen.

3. BEEKWATER

Beken hebben een belangrijke functie in het natuurlijk leefmilieu van de mens. Daar twijfelt niemand aan. Toch voelen weinig mensen zich heden ten dage nog echt met de beek verbonden. Afgezien van wat vakantiedrukke rond zomerverblijven en visvijvers is het in de Abeekvallei erg rustig geworden. Op de hooilanden die rond de jaren '70 aan de oprukkende graafmachines ontsnapt zijn, keert de natuurlijke plantengroei geleidelijk terug.

Vroeger was het anders : toen speelde de beek nog een belangrijke rol in het dagelijks leven van de mensen.

Over de grensfunctie van beken hebben we het al gehad. Beken waren vaste en gemakkelijk te herkennen natuurlijke grenzen.

Water was vroeger een belangrijk verdedigingsmiddel tegen vreemde troepen (Berenheiderschans, Plockroyerschans). Voor de oprichting van de 16e en 17e eeuwse waterschansen was de nabijheid van een beek ideaal om het overtollige grachtwater af te voeren.

Beken waren vroeger ook economisch belangrijk. Denken we maar aan de vele watermolens, die nu verdwenen of stilgelegd zijn.

Tot in de 19e eeuw werd in de beemden bij de Abeek ook nog turf gestoken. De sporen daarvan zijn nu op sommige plaatsen nog zichtbaar in het landschap.

Toen er in Meeuwen nog vlas en hennep verbouwd werden, bleek de beek eveneens van nut te zijn. Vlas en hennep werden toen vaak in de beek geroot. De naam Vlasroterbeek bewijst dit voldoende.

De beek was vroeger ook een geschikte plaats om hout te drenken.

Op plaatsen waar het water diep genoeg was, legde men vaak bekapte dennen (voor daklatten/en boonstaken) in het water, om het hout sterk te maken. Droog hout zwelt in water. Om die reden legden mensen die dicht bij de beek woonden soms tonnen (b.v. *zèikton*) of kuipen (b.v. *verkestien*) in de beek tot ze dicht waren en de ijzeren banden vast zaten.

Tot zelfs na de Tweede Wereldoorlog was er in en rond de beek nog heel wat bedrijvigheid. Oudere lezers herinneren zich zonder twijfel de uren die zij met zeis en hooihark in de beemden nabij de beek hebben doorgebracht.

Tijd om te spelen was er niet, want "*huuj moot driége oppe rèèk*".

Na de hooitijd, de oogst en het rooien van de aardappelen (*èrpel uutdoon*) was het immers nog niet gedaan. Jongens en vooral meisjes werden met de koeien naar de beemden gestuurd om "*de biéste te heje*".

Er waren bij het begin van deze eeuw nog niet veel "afgenaakte" weiden. Van zodra het hooi door de eigenaars geoogst was, werden de beemden - zoals oorspronkelijk - gemeen weidegebied. Wanneer een eigenaar zijn perceel eerst zelf wilde laten begrazen, plantte hij er een elze- of berkerijs op. Pas wanneer dit zgn. "*vrèèries*" door de eigenaar weggenomen was, mocht iedereen er zijn koeien laten grazen. Ofschoon de koeien er dus vaak vrij konden rondlopen, werd de hoeders en hoedstertjes voorgehouden op hun hoede te blijven en de tijd nuttig te verdrijven. De meisjes konden iets breien (*strikke*) voor de winter of kousen stoppen. Van de jongens werd minder geëist. Die konden met hun zakmes een versierde stok (*stuiwstek*) of een houten fluit maken.

De boeren van Luttelmeeuwen die met het vee naar de beemden over de beek moesten, leidden of dreven ze door de Molenstraat. Lena en Teng vanne Mièle (Helena en Martinus Bosmans) vertelden ons dat de koeien mochten drinken aan het kleine beekje bij de Dorpermolen. Dat was gemakkelijk. Wat niet voorzien was, maar toch gebeurde, was dat de dieren contant betaalden met verse drek (*küuwstront*). Ook de paarden van de boeren die met de kar naar de molen kwamen, betaalden op die manier parkeergeld. De mest werd verzameld, want het was een kostbare grondstof.

Tijdens uitzonderlijk droge zomers gingen boeren met kar of kruiwagen tonnen beekwater halen om jonge koolraapplanten in het veld te besproeien. Bij brand was de nabijheid van een beek of beekje uiteraard van groot belang voor het blussen. Ik herinner me dat bij een hoeve-brand op Luttelmeeuwen (Jef Bonhomme) aan de Dorpermolen water uit de beek werd gepompt.

Verder was de beek ook een gemakkelijke oplossing om zich van jonge katten en oude of zieke honden af te maken. De slachtoffers werden in een zak gestopt en verzopen.

Over de geneeskracht van beekwater durven we ons niet uitspreken. Het is een feit dat nogal wat mensen vroeger heil zochten in beekwater om oogziekten te genezen.

4. BADEN

Water oefent een geweldige en geheimzinnige aantrekkingskracht uit op de mensen, niet alleen op degenen die er economisch van afhankelijk zijn.

De werkelijkheid zelf - liever dan allerhande wetenschappelijke theorieën daaromtrent - levert ons het meest overtuigende bewijs daarvan.

Ieder jaar tijdens de zomer komen miljoenen mensen in beweging om naar zeeën en rivieren, naar meren en plassen, naar vijvers en zwembaden, kortom naar het water te trekken. Op zoek naar wat? Zeker niet naar drinkwater of voedsel, of naar afkoeling van het natuurlijk verhitte lichaam. Tegenwoordig gaat het om rust en recreatie.

Toen Goolderheide, Molenheide en Erperheide nog heidevlakten waren, toen Kelchterhoef en Hengelhoef nog echte abdijhoeven waren, toen Reppel, Gerdingen en Opglabbeek nog geen speeltuin bezaten en toen Bree en Peer nog geen zwembad hadden, ging het in de Kempen anders toe. Van vrijetijdsbesteding en recreatie was er geen sprake, vaak zelfs niet voor kinderen. "Luiheid is des duivels oorkussen" heette het toen nog. Ook in Meeuwen.

Dààr hebben we tijdens gesprekken met oudere zegslieden kunnen vernemen dat vroeger omzeggens niemand kon zwemmen. Legendarische uitzonderingen zijn ons niet gemeld. In de Maasdorpen en de Noordlimburgse kanaaldorpen had men allicht iets meer zwemervaring.

Eén van de oorzaken voor deze toestand hebben we al vermeld. Er zijn daarnaast nog een paar andere voor de hand liggende feiten. Het water in de vennen en de Abeek was 's zomers nooit diep genoeg om echt te leren zwemmen. De diepste plaatsen in de beek waren achter de sluizen van de watermolens te vinden. Eén van de eerste speeltuinen (met water) uit de omgeving is rond zo'n molen ontstaan: de speeltuin in Reppel.

Zwemmen met kleren aan is ook niet je dat. Maar, zoals een van onze zegslieden opmerkte, niemand waagde het zich in het bijzijn van andere uit te kleden. Was het niet uit schaamte, dan waren er nog altijd het zesde gebod en de donderpreken van de pastoor. Zelfs voor jonge mannen die naar de medische keuring voor de militaire dienst moesten gaan, speelde deze mentaliteit soms parten. En wat te denken van de hygiëne in de kroostrijke gezinnen waar men zich wegens de kleine behuizing zonder badkamer moest wassen met kleren aan.

Het is begrijpelijk dat opgroeiende kinderen op de vrije donderdagnamiddag en tijdens de vakantiemaand augustus wel eens stiekem naar de beek trokken om te "baje". Doorgaans gingen ze aan het dichtstbijgelege "schoor" ("sjuur") te water. Die "sjuure" hadden allemaal een naam: Kennissjuur, Sjrieverssjuur, Gieliejomssjuur, enz. Voor de jongens waren er weinig problemen: ze hoefden de klompen maar uit te trekken.

Daarna ging alle aandacht naar wat er in de beek allemaal leeft. Kikkervisjes, stekelbaarsjes en modderkruipers waren nooit lang veilig. Ze werden met de handen gevangen en in een oude emmer of pot gestopt. Het ging er nochtans niet altijd vreedzaam toe : modderkruipers en beekprikken werden dikwijls koelbloedig "gestoken", d.w.z. op de tanden van een afgedankte vork gespietst.

Kinderlijke fantasie en competitiegeest brachten vanzelf afwisseling in het vermaak : over de beek springen, dammen bouwen, vlotten maken, snelheidswedstrijden voor klompen, enz. Niet zelden werd namiddag afgebroken met ruzie ("*riezing*").

De grote sensatie aan de beek kwam er zo'n 70 jaar geleden. Toen hadden ze op de Dorpermolen een bootje. 's Zondagsnamiddags kwamen de "mannen" van Luythegge en enkele van het Dorp roeien op de beek. Dat kon, nadat de sluizen waren neergelaten. Toen de kleine Martinus Bosmans (*Teng vanne Miéle*) eens zelf in het bootje wilde stappen, geraakte hij letterlijk "tussen wal en schip". Een engelbewaarder, die daar juist voorbijkwam, kon hem juist op tijd uit het water halen. De meeste 40-plussers die kunnen of konden zwemmen deden hun eerste zwemervaring pas op tijdens hun legerdienst. De tijd dat de meester eens per jaar met de klas naar de beek ging om te baden is nog niet lang voorbij. Tegenwoordig krijgen alle kinderen "natuurexploratie" en ... wekelijkse (!) zwemlessen.

5. BEEKVEGEN

Het herstellen ("opmake") van de buurtwegen en het zuiveren van de natuurlijke waterlopen ("bièkvège") was vroeger de taak van degenen die er gebruik van maakten of er rechtstreeks baat bij hadden. Zo viel het "bièkvège" ten laste van de eigenaars van de aan de beek grenzende percelen. Aan deze verplichting werden zij ieder jaar door het gemeentebestuur herinnerd. Dat gebeurde met plakkatens, en bij monde van de veldwachter, op een zondag na de hoogmis, zodra het hooi uit de beemden weg was. De aangrenzende eigenaars kregen een bepaalde tijd om zich van hun taak te kwijten. Zij deden doorgaans geen moeite om zich daaraan te onttrekken, niet alleen omdat het werk door een ambtenaar van de dienst Waters en Bossen gecontroleerd werd, maar ook omdat ze het nut ervan inzagen. Voor een goede afwatering van de laaggelegen hooilanden volstond het niet dat de dichtgegroeide en dichtgeslibde greppels ("zuuwe") voor de winter - gewoonlijk rond Allerheiligen - geveegd werden. Ook de kronkelende, traagstromende beek moest het overtollige water behoorlijk kunnen afvoeren. Gewapend met zeis ("hèijzèisief"), bijl, riek en schop gingen de boeren aan de slag om kanten te maaien, ongewaaide bomen en afgewaaide takken op te ruimen en zandbanken met eendekroos (ènemoos) en lissen (lèsse) te verwijderen. Dat er bij die gelegenheid al eens een paling of een snoek gevangen werd, spreekt vanzelf.

Provincie Limburg
 Arrondissement Maastricht
 gemeente Meeuwen

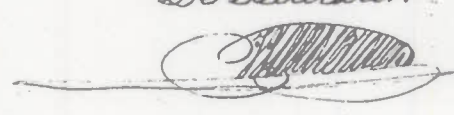
zuivering
 der beken en waterlopen

N° 30.

Het Collegie van Burgemeester en Schepenen
 der gemeente Meeuwen Arrondissement Maastricht,
 Provincie Limburg:

verklaart bij dit tegenaanwijzige indergelde Ouden.
 Meeuwen dato 20de junij laatstleden N° 105. J. 2de Div^{ie} —
 Danwel N° 1168de - Lett. B. i/ dat de algemeene zuivering
 van houtgewasch en de zuivering der beken en waterlopen
 binnen deze gemeente, door de aangrenzende eigenaars, be-
 hoorlyk op den 11de, 14de, 15de, 16de en 15de july deses jaars, heb-
 ben plaats gehad.

Deel verzuivering der maarchen hebben my copy
 van mygel derelwe van dit tegenaanwijzige uitgeveint.
 Gedaan Wel Meeuwen den 20de Junij 1860.
 Del leden van het Collegie maarchen
 y m gutter of ell. boord

6. STROPEN

De tijd dat de bewoners van deze streek voornamelijk leefden van jacht en visvangst, is lang voorbij. Dat het zo was en hoe zij daarbij te werk gingen, weten we uit talrijke vondsten en opgravingen.

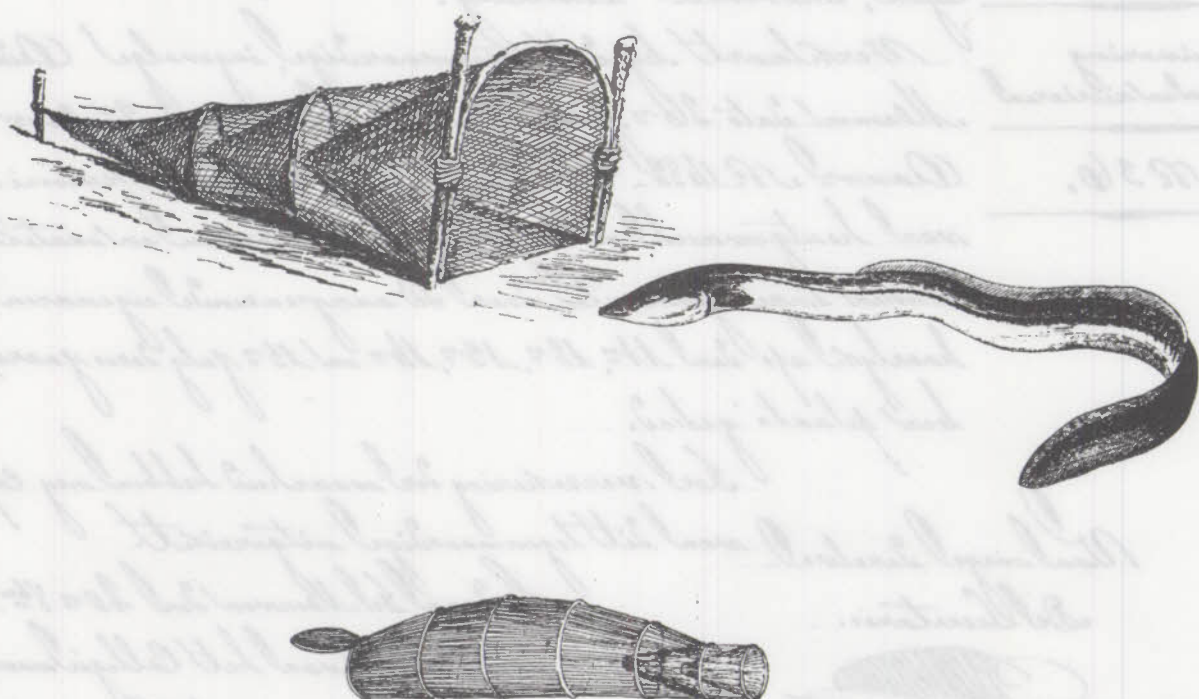
Doch we hoeven niet eens zo ver in het verleden terug te gaan. Onze recente voorouders waren weliswaar geen vissers, maar toch wisten sommige van hen goed hoe ze een visje en de overheid konden verschalken.

De visvangst is immers al eeuwen gereglementeerd. Het is jammer dat wij van dat stroperslatijn nog maar weinig meer kunnen achterhalen, want de mensen die wij voor dit artikel hebben geïnterviewd, zijn allemaal modern uitgeruste lijnvissers, met een visvergunning ("vèspe-derm"). Zij verkiezen de technisch verfijnde sportvisserij op vijvers, kanalen en grote rivieren i.p.v. het weinig rendabele en oncomfortabele vissen op moeilijk bereikbare beken.

Woorden als fuik ("fuuk"), strop ("strèp") en nachtlijn zijn uit het hedendaags visserslatijn verdwenen. De voorwerpen zelf verdienen een plaats in de Limburgse heem- en volkskundige musea. Dat geldt eveneens voor de vele soorten van primitieve vallen en vangtuigen, die van gezond verstand en vindingrijkheid getuigen.

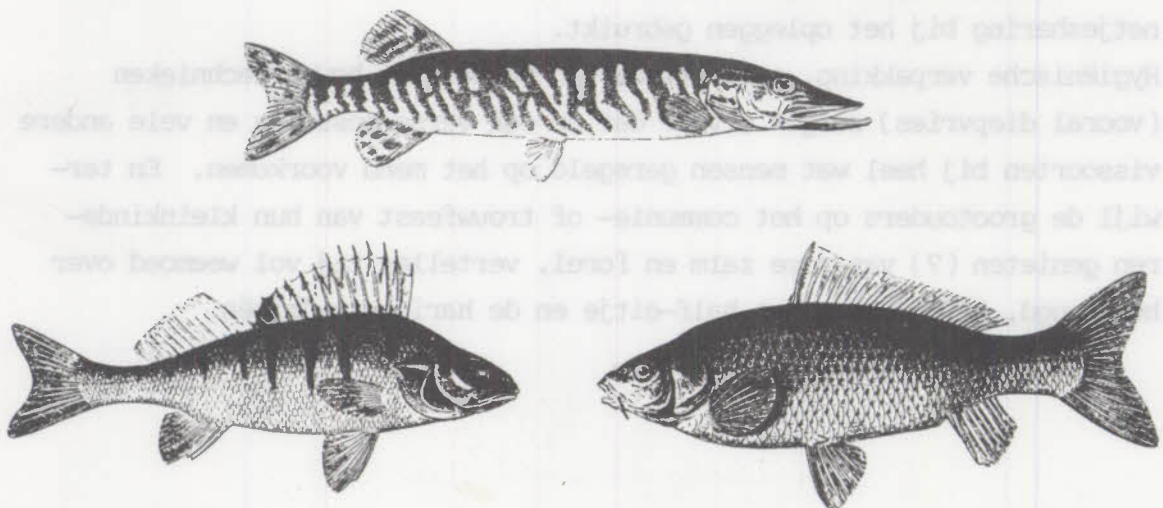
Hoe doeltreffend de technieken uit de visstroperij waren, heb ik mijn kinderjaren zelf kunnen ervaren.

Fuiken zetten is een erg omslachtige bezigheid die moeilijk ongezien kan blijven. Toch gebeurde het, ook in Meeuwen.

Paling of snoek vangen met een kleine kikker of een prooivisje aan de nachtlijn is erg eenvoudig, tenzij anderen nog vroeger opstaan om de lijn te lichten. Palingen zitten overdag meestal in diep water van beekmeanders ("kolke") en verschuilen zich graag tussen hout onder bruggen en oevers. Wanneer dat gebeurt met de nachtlijn, duurt het wel even voor het afgematte beest zich gewonnen geeft, zonder dat de lijn (*snaor*, *vèskaort*) breekt. De gevangen paling wordt bewusteloos geslagen, aan een deur genageld, levend gevild (*aafstrèipe*), in mootjes gesneden en dan in een hete braadpan te kronkelen gelegd. Snoeken vangen met een strop is moeilijker. De snoek is een schuwe roofvis, die moeilijk waar te nemen en te benaderen is. In de paaitijd bij warm en zonnig weer, ligt hij meestal roerloos op een zandbank in ondiep water. Het komt erop aan hem dan voorzichtig te benaderen om de strop ongemerkt rond zijn lijf te schuiven zonder hem aan te raken. Vervolgens wordt de strop met een forse zwaai van de stok toegehaald. Een strop van rode koperdraad benadert de kleur van het ijzerhoudend beekzand en is daardoor nauwelijks zichtbaar. Een veel drastischer techniek, die bij het "*biékvège*" ooit werd toegepast, is het opstoppen en omleiden van het beekwater.

7. HARING EN STOKVIS

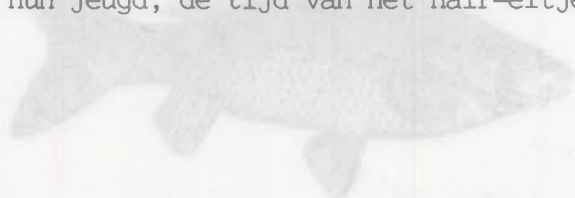
Zoetwatervissen uit de beek, zoals paling en snoek, kwamen in Meeuwen vroeger weinig "op de plank". Buiten de vasten en feestdagen die op een vrijdag (dag van vleesderven) vielen, kwam er trouwens zelden vis op tafel. De Kempense boeren waren al tevreden met het "geef ons heden ons dagelijks brood".

Op de gewone vrijdagen werd het stuk spek, dat lang niet overal dagelijkse kost was, gelaten. Doch vooral het ontbreken van grote rivieren zoals Maas en Schelde en een vissersstraditie in het Noorden van Limburg hebben ervoor gezorgd dat vis hier nooit een vast bestanddeel in de voeding is geweest. De zowat enige bekende consumptievis in Meeuwen vóór 1900 was de haring. Van verse zeevis of mosselen was er hier nog geen sprake. Kabeljauw geraakte eigenlijk na de Eerste Wereldoorlog pas goed bekend.

Gerookte haring (*bèkkem*) en gedroogde kabeljauw (*stokvès*) waren het meest in trek. Sterk gezouten haring werd boven het vuur van de open haard geroosterd. Ongezouten, gerookte haring heette "zoete bokking" (*zete bèkkem*). De vrouwtjesharing werd "zaaier" (*zaojer*), de mannetjesharing "melker" (*mèlker*) genoemd.

In de winkels en op markten kon men haring uit de ton kopen om zelf op te leggen (*opgelagden hiéring*). De zoute haring werd eerst in water gelegd, van kop en ingewanden (*muúk*) ontdaan en dan in een mengsel van azijn (*èèk*) en uien (*jiàn*) gelegd. Als kruiden werden laurierbladen en kruidnagels toegevoegd. Later werd ook de hom (*de mèlk*) van de mannetjesharing bij het opleggen gebruikt.

Hygiënische verpakking, snel vervoer en verbeterde bewaar technieken (vooral diepvries) zorgen ervoor dat nu ook verse mosselen en vele andere vissoorten bij heel wat mensen geregeld op het menu voorkomen. En terwijl de grootouders op het communie- of trouwfeest van hun kleinkinderen genieten (?) van roze zalm en forel, vertellen zij vol weemoed over hun jeugd, de tijd van het half-eitje en de haring-in-drieën.

BAARS (rivierbaars)
 BARBEEL
 BLANKVOORN
 BRASEM
 BEEKFOREL
 BEEKPRIK

Perca fluviatilis
 Barbus Barbus
 Leuciscus Rutilus Rutilus
 Abramis brama
 Salmo trutta fario
 Lampreta planeri

(gewuüne) baars
 berp
 witvès
 braosem
 biékferèl
 paolingske (?)

BERMPJE

Noemacheilus barbatulus

stèinvèske (?)

GOUDKARPER

Cyprinus Auratus

guitkèrp

GOUDVIS

Carassius Auratus Auratus

guitvès

GRASKARPER

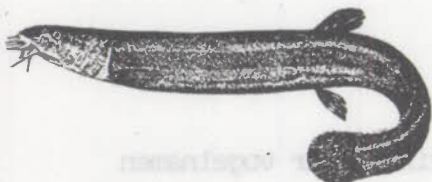
Ctenopharyngodon idella

graaskerp

GROTE MODDERKRUIPER

Misgurnus fossilus

stèinvès

KABELJAUW

Gadus Morhua

kabeljuiw

KATVIS

Ictalurus Nebulosus

katvès

KLEINE MODDERKRUIPER

Cobitus taenia

stèinbieter/kapper

KOLBLEI

Blicca Björnka

blik

KOPVOORN

Leuciscus cephalus

maon

PALING

Anguilla Anguilla

paoling

POS

Acerina Cernua

jüud

REGENBOOGFOREL

Salmo gairdneri

ferèl

RIETVOORN

Scardinius erythrophthalmus

rits

RIVIERGRONDEL

Gobio gobio fluviatilis

zandgiéf/grondelèèr

SARDINE	Sardina Pilchardus	<i>serdien/pilsjars</i>
SNOEK	Esox Lucius	<i>snook</i>
SNOEKBAARS	Stizostedion Lucioperca	<i>snookbaars</i>
SPIEGELKARPER	Cyprinus Rex Cyprinorum	<i>spegelkerp</i>
STEKELBAARS	Gasterosteus Acueatus	<i>stekelbaarske</i>
WINDE (windvoorn)	Leucismus Idus Melanotus	<i>win</i>
ZALM	Salmo	<i>zalm</i>
ZEELT	Tinca Tinca	<i>làw</i>
ZILVERKARPER	Hypophthalmichthys molitrix	<i>zilverkerp</i>
ZONNEBAARS	Lepomis Gibbosus	<i>zonnebaars</i>

J. BOSMANS

SUPPLEMENT

Een paar mensen waren zo vriendelijk om op het artikel over vogelnamen te reageren.

De Heer Harie Knevels signaleerde het woord "*stuútkop*" als dialectnaam voor torenvalk.

De Heer Martinus Evens gaf nog enkele andere vogeltjes een dialectnaam : een frater is een "*gèèlbekske*", een Europese kanarie is een "*sjienee-ke*".

De Heer Jaak Janssen bezorgde ons wat naamverklaring.

De geelgors wordt "*gèle sjriever*" genoemd omdat ze op haar eitjes "schrijft". De koolmees heet "*biejmèske*", omdat ze 's winters op de bijenkorven ("*biekaren*") klopt en alzo de bijen wakker maakt. De bijen die naar buiten komen zullen dan vlug hun lichtgelovigheid met de dood bekopen.

Het vogeltje met "*sjiet int veer*" op zijn zangrepertorium is de mees. De zwaluw zingt bij haar terugkeer een wijs refrein :

"Toen ik hier vertrok stonden hier nog al de koren mijten,
en nu is alles verkwikkeld, verkwakkeld, verteerd !"

We eindigen met een vraag : Welke vogel heet in de volksmond "*èèrtkets*" ?

Spúke

In het Belang van Limburg van zaterdag 4 en zondag 5 oktober 1986 startte een reeks artikels over Limburgse straten en pleinen. Het eerste artikel, getiteld "Heikant ... een spokenland", is gebaseerd op een interview dat reporter J. Bloemen enkele maanden geleden met Jaak Brebels van de Heidestraat had. Jaak vertelt daarin twee verhalen over vuurmannetjes en vuurbollen die vroeger door de heide dwaalden. Dezelfde verhalen, die ik in 1981 al noteerde met de belofte ze zo snel mogelijk in ons tijdschrift op te nemen, kunt u nu in volledige versie lezen. Om Jaak niet te kort te doen, krijgt u ze in dialect.

1. DE VERBORGEN SCHAT

Wat ich dich nùuw gaon vertèlle, det is Geel en Zjang Cardinaels ins iéverkuume. Doon diej manne jonk waren en noch mer pas getruiwte, gonge ze in Liek wèrke inne mien. Enne vruiw pokke ze mèt. Es zuu minse 'n paar honnert frang verdeent hàuwe, kwame ze trèich. Dan kochte ze e stèkske hèij en ze buiwden 'n hieske en ze krège jing. En dan mees 'r nateerlik viér 't huushàuwe gezèrgt wère.

Geel en Zjang waren echte strèipers. Ze gonge dèk nao Masy om strèppen en valle te zètte viér knien en haze te vange. Op 'nen nacht gonge ze weer nao Masy. En dao waren uich frèitwèije. Die waren aafgespanne mèt draot.

Doon ze bekans dao ware, kwaam dao e leecht op hin aaf, ane wèij. Det leecht zat zich oppe buuvesten draot en blèèv dao zitte. Effe ternao wipden 't oppen twiédèn draot en zuu nao d'n onnerste. 't Waas ongeveer zuu gruut es 'ne minsekop.

Opins staak 't z'n linkse hant ùut en rèikde zuu ins ront. En doon uich diej rechse. En doon kwaam 'r 'ne kop ùut dèè veerbol en dèè kèèk ins ront of want 'r wat zocht. En doon vertrok det leecht nao d'n Donnerslaag.

Geel en Zjang hàuwe noch ni daere verrere. Mer doon zèèt Zjang opins tiége Geel : "Juu, alles is ewech. Nèij non-dedzjié wacht ! Dao zit persies noch 'n hiévelke". En Geel : "Juu, dao zit noch wat." Opins komt dao e menneke ùt det hèipke. En doon twié mennekes en doon driej. En diej driej mennekes vertrokke dezelfde kant op es det leecht.

Geel en Zjang gonge trèich nao hùus. Geel hàuw zich zuu ontzatte det 'r zeek wuurt en in bèt moos blieve. Hèè waas 'r stik kepot van en hèè mees zelles bedeent wère. Allemaol vanne sjrik.

De keplaon van Miéve, ich wèit nimme sjust wèè doon keplaon waas, dèè zag : "Ge hat det leecht mote naoguun. Dao zaat lichelik èrges 'n sjat verborge en diej mennekes kwame kie-ke."

2. EVEN RUSTEN

Hiej, de's noch zuu eet. Miej grutvader, Narke Vlege, kruujde vreger mèt hinnen en zuu nao Hasselt nao de mert. Dao ware noch minse diej det diéje en diej kwamen 'm dan 's nachs ùutrope, dan gonge ze geliek.

Mer hèè waas ni op dèè kiér, en diej anner ware mer duurgeguun. Diej dachte "dèè kimt waal nao" en hèè dach "inne hèij wachte diej toch". Hèè de krùukar gepakt, piep en tù-bik int mèelke, en hèè aan 't sjèrgen aan, maormins elèin. Diej anner ware nèrges te zeen, want 't waas donkel. Doon 'r 'nen tuur gesjèrgt hàuw, ging 'r effe zitte om wat te rès-te. Hèè pikt z'n piep, stopt ze op, veelt noch ins in ze mèelke ... verdomme gèin stekskes. Dan de piep mer trèich de maal in. Hèè pikt de krùukar en sjèrgt aan.

Opins tién, vieftién mèter wiejer ziet 'r veer langs de wèèch. "Nùuw" dinkt 'r "ich gaon dao effen aanruike." Hèè waas ni sjùuw, nèij want hèè dacht "det is 'ne rishuip dèè brint, sjabberte diej branne".

In det 'r aan dèen huip kimt, vliegt det veer op en 't waas zjust of want dao 'ne mins in zaat. Hèè wuiw de krùukar pak-ke viér nao hùus te luipe, mer det veer ging achter 'm stuun, zuu det 'r ni duur kos. Hèè's toon zonner omkieke duurge-sjèrgt nao Helchtere (Houthalen) en of 'r zich noch hèèt mote rèste wèit ich ni.

Meeuwen rond 1900

VI. SCHRIJNWERKERS/TIMMERLIEDEN

Schrijnwerkers en timmerlieden hebben met elkaar gemeen dat ze met hout werken. Maar dat is de reden niet, waarom we ze liefst samen bespreken. Het onderscheid tussen schrijnwerkers en timmerlieden in Meeuwen is - voor de periode die wij hier beschrijven - niet zo duidelijk. In de bevolkingsregisters en de registers van de Burgerlijke Stand rond de eeuwwisseling wordt alleen het beroep "timmerman" vermeld. Uit gesprekken met bejaarde mensen blijkt dat beide beroepen dikwijls samen werden uitgeoefend. Wat er ook van zij, ook bij de schrijnwerkers en timmerlieden stellen we een familietraditie over verscheidene generaties vast. Dat is zo het geval voor de families Kerkhofs, Ruyters en Weevers.

Schrijn- en timmerwerk zijn sedert 1900 erg veranderd, niet alleen qua gebruikt gereedschap maar ook qua techniek en materialen. Vroeger moest de klant zelf voor het timmerhout zorgen. Heel vaak was dat hout van oude gebinten dat opnieuw gebruikt werd. Wanneer dat niet het geval was, moesten er natuurlijk bomen aan geloven, want de timmerman had weinig of geen hout in voorraad. De timmerman ging de aangewezen bomen zelf "afdoen" en hij zaagde ze doorgaans ter plaatse. Voor de gebinten werd haast uitsluitend eik gebruikt, voor tremen (*triéne*), daksparren (*kiépers*) en daklatten (*panlatte*) gebruikte men dan bekapte dennen, die vooraf in de beek "gewaterd" (*gwiétert*) waren.

Timmerman en timmermans knecht vertrokken 's morgens vroeg te voet naar de werf. Het kleine gereedschap zoals nagels, hamer, trek tang, boor (*èver* : gebruikt voor het boren van pingaten), schietbijtel (*sjeetbèitel* : gebruikt voor het maken van anggaten) en schaven (o.a. rijschaaf, voorloper en blokschaaf) werden in een zaaikorf megedragen. De dissel (*destel*) werd op de schouder gelegd, en daaraan hing de scherpzaag (*sjerpzèèch*).

Van een echt constructieplan zoals nu was er bij het oprichten van een niet-openbaar gebouw geen sprake. Het grondplan van de Kempische boerderij zag er overal zowat hetzelfde uit. De plattelandstimmerman was vooral op door traditie en ervaring opgedane vakkennis aangewezen.

Opvallend - maar niet ongewoon - is het ontbreken van een echte "wagenmaker". Wie een volledig nieuwe kar of een kruiwagen wilde laten maken, had een timmerman, een radmaker en een smid nodig. De radmaker stak de wielen (*rajer*) in elkaar, de smid zorgde voor het beslag (*rèipe*) en de

as, de timmerman maakte de rest. Zo'n kar maken of herstellen gebeurde bij de eigenaar zelf, in een schuur (*din*) of loods (*sjob*).

In het gemeentelijk archief van Meeuwen bevinden zich enkele "staten" i.v.m. de bevolking, het vee, de graangewassen en de veldvruchten in de jaren 1839, 1840, 1841. Op één ervan zijn in een kleine voetnoot interessante gegevens uit 1841 toegevoegd.

"N.B. In 1841 is er opgegeven dat er 736 stuk hoornvee, 67 trekpaarden, 36 trekossen, 492 stuk Schapen, 118 hoogkarren, 123 slagkarren in onze gemeente aanwezig waren."

50. KERKHOFS, Hendrik = Rik Haas

zoon van Josephus Kerkhofs (landb. +Kaulille 13 jan. 1837)
Joanna Geerkens (landb. Kaulille)

°Kaulille 8 november 1824
+Meeuwen 29 november 1897

X (14 juli 1864)

GIELEN, Anna Maria

dochter van Petrus Joannes Gielen (landb. +M. 7-2-1864)
Maria Helena Relens (landb. +M. 24-1-1850)

°Meeuwen 5 december 1838
+Meeuwen 12 juli 1908

Gehucht : Broekkant Huisnaam : In de rij
Den Haas

Hendrik Kerkhofs was afkomstig van "Den Haas", een herberg in Kaulille. Na zijn huwelijk kwam hij zich in Meeuwen vestigen. In 1870 woonde hij in een woning die deel uitmaakte van het Mossisgoed op de Broekkant. Hij was toen al timmerman. Zijn knecht in die tijd was Theodoor Meermans (zie nr. 59). Volgens het bevolkingsregister van 1890-1900 was de naam van de plaats waar hij toen woonde : In de Rij.

Zij afstammelingen in Meeuwen werden en worden allemaal "(vannen)Haas" genoemd. Hendrik Kerkhofs alias Rik Haas was de grootvader van Mathieu Kerkhofs-Ceyssens (Tsjeu vannen Haas).

Toen Rik bezig was met het timmerwerk van een huis op de Gesteler heide sprak hij de volgende woorden :

*"Zuú lang es de viegelkes hiej flèite
zal det hiej Vuúgelzank hèite"*

Huize "Vogelsanck" wordt nu bewoond door de familie Camps-Nouwen.

51. KERKHOFS, Jacobus timmerman

= Kuub vannen Haas

zoon van Hendrik Kerkhofs timmerman
Anna Maria Gielen

°Meeuwen 17 december 1867

+Meeuwen 17 augustus 1953

X M. (13 februari 1892)

BIESMANS, Maria Catharina dienstmeid

dochter van Petrus Jan Biesmans (+Reppel 8-12-1884)
Elisabeth Beaumont (won. Reppel)

°Reppel 3 mei 1865

+Meeuwen 3 november 1936

Gehucht : Vliegeneinde

Huisnaam : Bij Truyen

Oudste zoon van nr. 50.

Op 5 april 1892, kort na zijn huwelijk, vestigde hij zich op nr. 61 aan de Plockroyerstraat (nu Tulpenstraat). Het huis heette toen "(biej de) verver", zo genoemd naar Joseph Gagné, een "blauwverver" die zich daar had gevestigd. Deze linnenverver had twee kinderen : Augustinus en Elisabeth. Elisabeth Gagné was getrouwd met Peter Jan Schoofs van Meeuwen alias Jentsje vannen Dekker. Zij verhuisden in 1892 naar de Bullen. Op 16 april 1895 kwam Augustinus Gagné, ondertussen getrouwd met Maria Aldegondis Tielens (weduwe van Peter Jan Pierson), terug in het huis van zijn ouders wonen.

Jacobus Kerkhofs moest bijgevolg verhuizen. Hij nam zijn intrek in een huisje bij de boerderij "Snellen". Het huis wordt thans bewoond door de familie Schoolmeesters-Colla. Het bevolkingsregister van 1890-1900 vermeldt als huisnaam : Bij Truyen.

Voor het eigenlijke schrijnwerk werkte Jacobus veel samen met zijn broers Jefke (zie nr. 52) en Janneke (zie nr. 53). Doordat hij een draaibank bezat, kon hij spijlen (*spónne*) van stoelen, gedraaide tafelpoten, trapballusters, kegels, enz. maken. Daarnaast ging hij ook veel verven en behangen.

Drie van zijn zonen leerde hij de knepen van het vak. De jongste, Mathieu, trok als schrijnwerker naar de mijn. Hij was gehuwd met Sidonia Schoofs (*Sniej vanne Bel*). Jan, iets ouder dan Mathieu, ging bij een schrijnwerker in As werken. Na zijn huwelijk met Maria Evens (*Mieja Flips*) trok hij naar Houthalen.

Jozef, gehuwd met Miëna Paesen, bleef in Meeuwen. In 1926 bouwde hij een kleine woning aan de Plockroyerstraat en begon zelfstandig te werken.

In 1939 verhuisde dit schrijnwerkersgezin naar het dorp.

Zijn zonen (Teng, Zjaak en Bèer) en kleinzonen zetten in Meeuwen de ambachtelijke familietraditie verder.

52. KERKHOFS, Petrus Josephus

= Zjefke vannen Haas

zoon van Hendrik Kerkhofs
Anna Maria Gielen

°Meeuwen 27 augustus 1872
+Meeuwen 1 december 1859

X (14 april 1904) Genk

WILLEMS, Maria Elisabeth

dochter van Wilhelmus Petrus Joannes Willems
Maria Christina Olaerts

°Genk 31 maart 1873
+Meeuwen 6 februari 1956

Gehucht : Broekkant

Huisnaam : den Haas

Zoon van nr. 50. Vader van o.a. Tsjeu vannen Haas.

Na zijn legerdienst voer Jefke de "brouwerswagen" (*beerkar*) voor brouwer INdekeu van Meeuwen. Ondertussen studeerde hij in het "Handboek voor Timmerlieden" van H.J. de Groot, dat in 1900 door de Nederlandsche Boekhandel was uitgegeven. In 1920 ging hij in de schrijnwerkerij op Siberië werken. Daar werkte hij 17 jaar. In 1929 bouwde hij op de Broekkant een drukbezocht café.

In de schrijnwerkerij op Siberië

L. : Zjefke vannen Haas

R. : Janneke vannen Haas

53. KERKHOFS, Peter Jan (timmerman) = Janneke vannen Haas

zoon van Hendrik Kerkhofs (+M. 29 november 1897)
Anna Maria Gielen (landb.)

°Meeuwen 21 december 1874
+Meeuwen 26 maart 1948

X (20 april 1900)

SCHOOVAERTS, Elisabeth Melania

dochter van Ludovicus Schoovaerts (landb.)
Maria Theresia Verloo (+M. 2-8-1899)

°Meeuwen 28 oktober 1877
+Meeuwen 19 september 1925

X 28 mei 1928

GIELEN, Maria Catharina

dochter van Pieter Jan Gielen
Anna Elisabeth Smeets

°Ellikom 21 januari 1880
+Peer 2 juni 1962

Gehucht : Dorp

Huisnaam : De Boer

voorheen :

Leonard Janssen - Barbara

Vandijck

Zoon van nr. 50. Vader van Louis Kerkhofs (+) alias Lewiej van Janneke vannen Haas, voormalig gemeenteraadslid van Meeuwen.

Tot 1920 werkte hij als schrijver in Meeuwen. Dan trok hij met Jefke naar Siberië. Zijn eerste echtgenote, Melania Schoovaerts, overleed in 1925 bij een operatie.

54. RUYTERS, Joannes Henricus (landb.)

zoon van Arnold Ruyters (landb.)
Anna Catharina Lemmen (Nederweert 3 sept. 1806 +Meeuwen 27-7-1842)

°Meeuwen 28 juli 1839
+Meeuwen 30 juli 1898

X (19 augustus 1870)

ASPERS, Mathea (landbouwersdienstmeid)

dochter an Willem Aspers (+Weert 29 -1-1865)
Mechtildis Greyman (+Weert 6-2-1844)

°Weert 19 december 1835 (B.S.)
+Meeuwen 21 april 1919

Gehucht : Koestraat

Huisnaam : Loyen

Staat op de lijst van 1901 nog als timmerman vermeld, hoewel hij toen al overleden was.

De familie Ruyters alias Loyen van Meeuwen stamt af van een zekere Lambertus Reitser(s), afkomstig van Bleialf in Duitsland. Bleialf ligt iets over de grens, ter hoogte van Steinebrück, niet ver van het grenspunt van België, Luxemburg en Duitsland.

Lambertus Reitser(s) (+Meeuwen 1 april 1757) trouwde op 4 juli 1717 in Meeuwen met Elisabeth Leurs (+Meeuwen 27 februari 1744). Wanneer en hoe hij in Meeuwen belandde, vinden we nergens vermeld.

De ouders van Elisabeth Leurs woonden vermoedelijk op het Loyengoed, gehucht Koestraat.

Het echtpaar Reitser(s)-Leurs kreeg zes kinderen waaronder drie zonen.

Van Nicolaus (°Meeuwen 3 april 1718) en Christianus (°Meeuwen 3 oktober 1727) is in de huwelijks- en overlijdensregisters van Meeuwen niets terug te vinden.

De overblijvende zoon, Arnold (°Meeuwen 17 mei 1725 +Meeuwen 19 februari 1801), huwde op 18 februari 1765 met Christina Gaethofs van Meeuwen.

Christina (°Meeuwen 16 maart 1731 +Meeuwen 27 april 1810) was een dochter van Egidius Gaethofs van Houthalen en van Catharina In de Keu (+Meeuwen 31 maart 1769).

Het echtpaar Ruyters-Gaethofs kreeg vier kinderen :

- Lambertus (°M. 27 januari 1766 +M. 23 juni 1845)
- Catharina Elisabeth (°M. 26 maart 1769)
- Michael (°M. 14 mei 1771)
- Egidius (°M. 5 oktober 1772 +Peer 16 november 1816)

Lambertus Ruyters trouwde op 16 februari 1790 in Meeuwen met Cornelia Op den Heuvel. Het gezin woonde op het Heuvelsgoed aan de huidige Elzenstraat. In de bevolkingslijst van 1796 vinden we Lambertus als timmerman.

Egidius Ruyters moet ca. 1800 getrouwd zijn met Anna Catharina Brebels (°Grote Brogel), spinster. Zij bleven op het Loyengoed wonen.

Uit dit huwelijk stamt Arnold Ruyters (°Meeuwen 8 september 1805 +Meeuwen 7 april 1872), vader van Jan Hendrik Ruyters.

Bij notariële akte verleden voor notaris Frans Leroy van Bree verkocht Arnold Ruyters aan de kerkfabriek van Meeuwen d.d. 27 juni 1853

"een hofstede bevattende twee woningen of huizen, bouwlanden, hooilanden en bosschen, tuin, heide" (= Loyengoed) en "Theuwisgoed" op de Koestraat "samen en ingeheel groot negen hectares twee en zeventig ares achttien centiares". (Stokregister Kerkfabriek Meeuwen).

55. RUYTERS, Arnold = Nol Loyen

zoon van Jan Hendrik Ruyters
Mathia Aspers

°Meeuwen 24 mei 1871
+Meeuwen 25 februari 1904

X (27 februari 1897)

AERTS, Rosalia dienstmeid

dochter van Jan Michiel Aerts
(+M. 29 jan. 1898)
Christina Coninx

°Meeuwen 22 juli 1867
+Meeuwen 10 december 1931

Gehucht : Koestraat

Huisnaam : Loyen

Zoon van nr. 54.

Arnold overleed zeven jaar na zijn huwelijk. Zijn echtgenote hertrouwde op 4 augustus 1906 met zijn broer Petrus Joannes Ruyters (zie nr. 57).

56. RUYTERS, Michiel

= Geel Loaje

zoon van Jan Hendrik Ruyters
Mathia Aspers

°Meeuwen 20 mei 1878
+Meeuwen 16 december 1955

X (15 februari 1906)

DE BACKER, Maria Alphonsina

dochter van Karel Lodewijk Ignatius De Backer
Virginia Vanwassenhove

°Helchteren 28 maart 1881
+Meeuwen 20 juli 1968

Gehucht : Koestraat

Huisnaam : Loyen

Zoon van nr. 54.

Zijn zonen Charles, Jaak en Alexis zetten als schrijnwerkers-timmerlieden de ambachtelijke familietraditie in Meeuwen verder.

57. RUYTERS, Petrus Joannes

=ZJang Loyen

zoon van Jan Hendrik Ruyters
Mathia Aspers

°Meeuwen 24 augustus 1879
+Meeuwen 14 juli 1959

X (4 aug. 1906)

AERTS, Rosalia

dochter van Michiel Aerts
Christina Coninx

+Meeuwen 22 juli 1867
+Meeuwen 10 december 1931

Gehucht : Koestraat

Huisnaam : Loyen

Zoon van nr. 54.

58. STIENAERS, Hermanus (schrijnwerker)

= Maan Nuiwe

zoon van Peter Winandus Stienaers
(+Gruitrode 15 feb. 1866)
Anna Christina Veestraeten

° Gruitrode 18 augustus 1837
+Peer, Godsgasthuis, 17 december 1919

X (20 juli 1874)

NOUWEN, Maria Gertrudis (winkelierster)

dochter van Jan Michiel Nouwen
Knevels Elisabeth

°Meeuwen 27 maart 1840
+Meeuwen 11 april 1919

Gehucht : dorp

Huisnaam : Biej Maan Nuiwe

Hij vestigde zich op 24 januari 1875 in Meeuwen. Zijn schoonvader Michiel Nouwen (+Meeuwen 20 maart 1853) was landbouwer-winkelier in het dorp.

Maans echtgenote was mutsenmaakster (modiste) en winkelierster.

Joseph Arnold Nouwen (°Meeuwen 1 augustus 1871 +Meeuwen 1 april 1962)

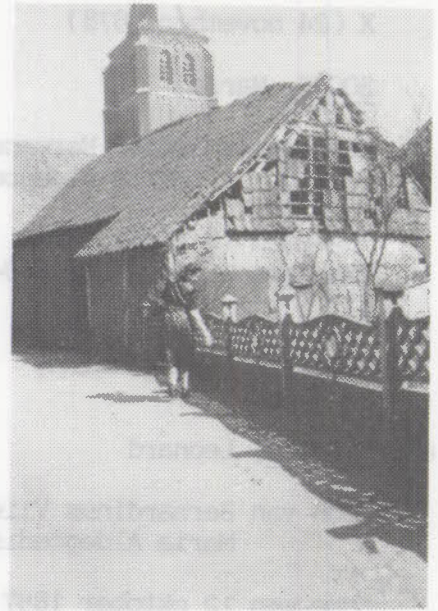
zoon van Joannes Nouwen en Maria Vlemelinx, kocht later het huis.

Daardoor werd hij in de volksmond Zjefke Tip geheten. Nu wordt het huis bewoond door mevrouw J. Jeunen(+)-Nouwen.

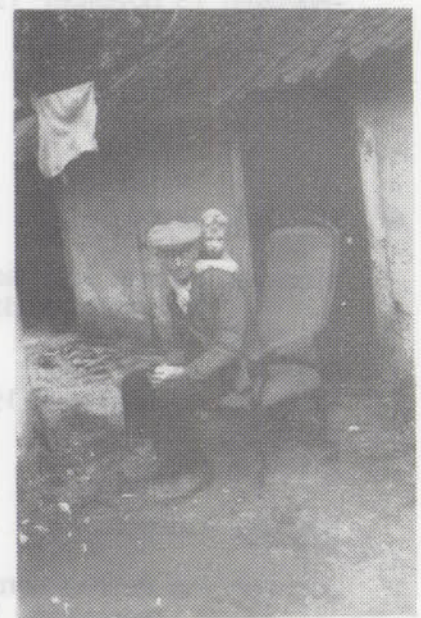
Huis : Den Tip

Oude schuur van "Den Tip"

Voorgevel van "Den Tip"

Zjefke Tip met kleinkind

59. MEERMANS, Jan Theodoor

zoon van Gerardus Meermans (Wijshagen, landb.)
Maria Helena Jaeken

°Wijshagen (Ploekroy) 15 mei 1845
+Meeuwen 13 juli 1896

X (24 november 1878)

SOONS, Maria

dochter van Peter Hermanus Soons (Meeuwen, landb.)
Maria Aldegondis Bloemen (Meeuwen, landb.)

°Meeuwen 18 april 1848
+Meeuwen 26 december 1894

Gehucht : Vliegeneinde

Huisnaam : Liete

60. VLIEGEN, Leonard

= Narres Kiébers

zoon van Bernardinus Vliegen
Maria Aldegondis Simons

°Meeuwen 12 oktober 1857
+Meeuwen 19 december 1917

X (10 jan. 1883)

REYSKENS, Maria Aldegondis

dochter van

°Grote-Brogel 1 augustus 1861
+Meeuwen 13 november 1930

Gehucht : Hensem

Huisnaam : Kiébers

61. VLIEGEN, Jacobus

= Kuub Vlege

zoon van Petrus Joannes Vliegen
Maria Gertrudis Thaens

°Meeuwen 15 mei 1864
+Meeuwen 30 augustus 1933

X (28 april 1892)

BOONEN, Aldegondis

dochter van Petrus Henricus Boonen
Margarita Vaesen

°Eksel 27 maart 1869
+Peer (Godshuis) 13 september 1941

Gehucht : Gestel

Huisnaam : Vlege

Jacobus Vliegen woonde waar Frans Neyens-Vliegen later bouwde. Hij was schrijnwerker en timmerman. Zijn specialiteiten waren : kegels draaien en "karrajer met 14 spèike".

62. NIESEN, Jan Michiel = Geel van Duúrke

— zoon van Theodorus Niesen
— Maria Christina Zoons

°Meeuwen 17 juli 1845
+Meeuwen 26 augustus 1921

ongetrouwd

Gehucht : Berenheide

Huisnaam : Duúrke

Was schrijnwerker en jager.

63. NOUWEN, Joannes Jacobus = Jaak Nuiwe

zoon van Martinus Nouwen
Catharina Anna Vlemelinkx

°Meeuwen 27 april 1884
+Beringen 23 mei 1971

X Ophoven 17 april 1911

CUFFERS, Maria

dochter van

°Ophoven 3 januari 1883 (?)
+Hasselt 19 oktober 1967

Gehucht : Dorp

Huisnaam : Limmerkes

Inschrijving in Meeuwen op 10 september 1908. Vorige verblijfplaats was Maaseik. Op 14 april 1910 naar Diest vertrokken.

WEEVERS, Arnold (zie nr. 45 in Jg. 6 nr. 1 blz. 26)

WEEVERS, JOANNES HENRICUS (zie nr. 46 in Jg. 6 nr. 1 blz. 27)

Ergens in de registers van de B.S. staat hij in 1902 als timmerman en brikkenbakker vermeld.

In ons volgende nummer gaan we verder met de dakwerkersfamilies Schoofs (strodekkers) en Nouwen (schalie- en pannendekkers) en ... een resem schoenmakers. Aanvullende familiegegevens, oude familiefoto's en documenten, pittige anekdotes, enz. kunt u ons gerust toevertrouwen.

MARTIN VLIEGEN

De kerk in het midden

In 1366 werd Loon door het bisdom Luik gearmexeerd. Daarmee hield het "graafschap" Loon op te bestaan.

Uit hetgeen voorafgaat (zie Reengenenoten jg. VI, nr. 1, blz. 6-7) is gebleken, dat het klooster van de Antonianen te Maastricht in 1367 beleend werd met, o.a. :

1. de "hof van de Wijer", gelegen te Meeuwen;
2. de grote tienden van Meeuwen;
3. het begeevingsrecht van de parochie van Meeuwen.

De latere verheffingen van dit leen - vanaf 1367 tot 1793 - gebeurden voor de Edele Leenzaal van Kuringen. Het zeer omvangrijke archief van deze leenzaal bevindt zich in het Rijksarchief te Hasselt. Een volledig overzicht van al de opeenvolgende verheffingen kunnen we nog niet geven. Om de relatie van de Antonianen van Maastricht met ons dorp te schetsen, is dat ook niet nodig. De 14de, 15de en 16de-eeuwse leenoverdrachten hebben we nog niet grondig en volledig onderzocht. We zullen ons beperken tot een voorbeeld uit het midden van de 17de eeuw (1).

Om de bronnen goed te begrijpen moet men echter weten wie de betrokken en belanghebbende partijen waren.

Leenheer vanaf 1366 was de prinsbisschop van Luik, leenman (vazal) het klooster in Maastricht. De commandeurs van het klooster in Maastricht stelden leken als "momber" of "sterfelijke leenman" aan.

Bij de verheffingen voor de leenzaal in Kuringen waren aanwezig :

- a. de "stadthelder" als plaatsvervanger van de prinsbisschop van Luik;
- b. enkele voorname Loonse leenmannen;
- c. de commandeur van het klooster te Maastricht of een van de kanuniken die in zijn naam optrad;
- d. de "momber" of "sterfelijke leenman".

Na de dood van de leenheer of de leenman moest het leen voor de leenzaal gereleveerd of verheven worden. De kosten hieraan verbonden (het leenverheffingsgeld) waren : 15 goudgulden voor de heer en 2 goudgulden voor de leenzaal. De nieuwe leenman moest bij de aanvaarding van het leen de eed van trouw afleggen.

(1) Fotocopie van origineel op de volgende bladzijde.
R.A.H. Leenzaal van Kuringen, nr. 215 f.267r-267v.

HEER SEBASTIAEN ROESEN

Op hueden den vijffden decemb(ris) 1653 comparerende
 voor ons Jan Soers Luetenant Stadthelder
 Joest Truijens ende Leonardt Gruijters als leenmannen
 den eerw: Heer Sebastiaen Roesen pastoer tot
 meuwen ende heeft versocht op te halden ende te
 releveren in den name van den eerw: Heer Mathias
 Laurijcx commandeur van St Antonis order
 tot Maestricht seeckeren hoff vanden vijver
 gelegen in het dorp van meuwen ende die
 collatie der selve parochie met die groete
 thiende, aldaer waer van leste helder uijt-
 gestorven is de eerw: Heer Philips Vaex (+ 25 mei 1652)
 geweestene commandeur tot Maestricht
 van St Antonis voors: ende tot sijnen
 leecken momber gestalt Jan Colis tot
 Meuwen ende heeft Jan voers: den behoerlijcken
 eedt gedaen

Pro D(omi)no - 15 golt g(u)l(den)s
 camera - 2 golt g(u)l(den)s

Heer Sebastiaen Roesen

Op gindan den vijffden decemb; 1653. comparerde
 voor ons Jan Soers Luetenant Stadthelder
 Joest Truijens ende Leonardt Gruijters als leenmannen
 den eerw: Heer Sebastias Roesen pastoer tot
 meuwen ende heeft versocht op te halden ende te
 releveren in den name van den eerw: Heer Mathias

Meeuwen.

Laurijcx commandeur van St Antonis
 tot Maestricht seeckeren hoff vanden vijver
 gelegen in het dorp van meuwen ende die
 collatie der selve parochie met die groete
 thiende, aldaer waer van leste helder uijt-
 gestorven is de eerw: Heer Philips Vaex
 geweestene commandeur tot Maestricht
 van St Antonis voors: ende tot sijnen
 leecken momber gestalt Jan Colis tot
 Meuwen ende heeft Jan voers: den behoerlijcken
 eedt gedaen

Pro Dno - 15. golt gld
 camera - 2. golt gld

De onroerende goederen van het leen in Meeuwen, nl. de hof van de Wijer, bestaande uit een huis met gronden, bleven leenroerig onder de graaf van Loon en na 1366 onder de prinsbisschop van Luik.

Aangezien de leenheer het goed niet zelf kon uitbaten, gaf hij het aan een leenman te lenen, zodat die er het vruchtgebruik van had. De sterfelijke leenmannen door de commandeurs van Maastricht in de 18de eeuw aangesteld, waren familieleden van kanunniken of voorname burgers van Maastricht.

"Item den thienden Camp in den hof van de weiher gelegen int dorp meeuwen met de collatie van de parochie ende groote thiende aldaer, neemende tot starfelijkken gicht drager NICOLAES NIJPELS jonkman soone van Sr Ardries Nijpels Brauwer in de nieuw brauwerije op den mert tot mastricht oudt ontrent 20 jaren ex prostiuramentum" (2)

Het vruchtgebruik werd in erfpacht afgestaan : ter plaatse ging het over van vader op zoon. Om over leengoederen te moegen disponeren (= beschikken) ... "soo bij forme van testament, donatio inter vivos (= schenking onder levenden) causa mortis als alle andere vuytersten wille", moest voor de leenzaal een octrooi aangevraagd worden (3).

1. De hof van de Wijer

Voor wat de goederen zelf betreft, beschikken wij nog over te weinig informatie om er nu al veel over te schrijven.

De "hof van de Wijer" was een Maaslands leen van de graven van Loon.

In een repertorium van "reliefs" van de 14de tot de 18de eeuw (4).

vindt men de volgende korte beschrijving van het leen onder prinsbisschop Jan van Horn (1483-1505) :

*J. v. Horn. Joannes van Vredemagister: Curiam de Vianis
fol. 64. 4. Locutionem duo Communaria terra ampl. et
hinc et magnum decimum Curia de Meeuwen
et collationem eiusdem ecclesie.*

"Joannes van Vreden magister van genoemd huis (St.-Antonius te Maastricht) heeft gereleveerd de hof van de Wijer bevattende twee bunder bouwland en ruwe grond en de grote tienden van de kerk van Meeuwen en de collatie van dezelfde kerk".

Blijkbaar had de graaf van Loon in Meeuwen nog een ander leen, want in een 17de-eeuws repertorium, waarin naar het leenregister van 1364-1485 verwezen wordt, staan twee lenen vermeld (5).

(2) R.A.M. Kap. - O.L.V. nr. 1235

(3) R.A.H. Leenzaal van Kuringen nr. 214 (19 maart 1647)

(4) R.A.H. Leenzaal van Kuringen (Repertorium)

(5) Tekst van origineel met verwijzing naar register op de volgende bladzijde.

R.A.H. Leenzaal van Kuringen nr. 248 (Repertorium)

De volledige tekst luidt als volgt :

a 1367

Wijer hof

thienden

Meeuwen

Conventus S(ancti) Anthonij traiecti rel(evavi)t curiam nuncupatum de vivario Sitam In Meeuwen, Item decimam ejusdem Meeuwen, et unam curiam In Eygenbilzen

foli 45 - sub Erkel - Item sub horn A 1382 fol. X - A 1473 fol. 159

acht bonder landts S Donnersloo acht bonder landts
ontrent der kercke bij meuwen gelegen
A. 1482 fol. 161

Anno 1367

Wijerhof

Tienden

MEEUWEN

Het klooster van St.-Antonius te Maastricht heeft gereleveerd de hof van de Wijer gelegen in Meeuwen, alsook de tienden van Meeuwen en een hof in Eygenbilzen

8 bunder landts S. Donnersloo acht bunder land ontrent de kerk van Meeuwen gelegen

Het tweede leen was dus in Meeuwen bij de kerk gelegen. De vermelding van "Donnersloo" (Donderslag) is ons niet duidelijk. Waren deze goederen aan de Cisterciënzerabdij van Herckenrode geschonken ? De laathof van Donderslag behoorde tot deze abdij.

In "De geschiedenis van Bree" schrijft Pater S.F. Maes over deze lenen :

"De 17 november 1382 werd dit leen (hof van de Wijer) gereliveerd door Jan de Herdt in naam van de kloosterlingen van S. Antonius."

en
"Een leen van 't Maselant lag in het dorp bij de kerk : huis, hof en ongeveer tien bunder land. Het werd verheven te Kuringen de 25 maart 1382 door Goswinus van den Berghe. In 1383 reliveerde Jan Bone van Meeuwen, en in 1391 zijn zoon Jan. (6)

In een verheffing van Leengoederen voor de leenzaal van Kuringen door

(6) MAES, S.F.O. Praem. en J. Dreesen, pr. : De Geschiedenis van Bree, heruitgegeven door Geschied- en Heemkundige Kring Bree (1985), deel II, blz. 86.

Aert Beunens van Meeuwen in 1621 is er sprake van "*Beunens goet onder Meeuwen gelegen, groet sijnde seven oft acht bonder der maten onbegrepen, soo lant als heiide*" (7).

Van de hof van de Wijer, de tienden van Meeuwen en de collatie der kerk is ook in de latere verheffingen door de familie Beunens geen sprake. Omgekeerd, wordt de naam Beunens in de verheffingen van de hof van de Wijer door het Godshuis van St.-Antonius te Maastricht nergens genoemd.

De oppervlakte van de leengoederen die tot het Beunensgoed behoorden, komt nagenoeg overeen met de oppervlakte van het tweede leen.

In een "Stipael of Legerregister" van het godshuis van Sint-Antonius te Maastricht vanaf 1763 vonden we de volgende gegevens :

"Het Godshuis van St-Antonius tot Maestricht heeft volgens donatie en uytweysens een act of perkamenten brief met drij segels voorsien, gepasseert tot Stockeym op het casteel den 4 januari 1359 verkregen ... een hoff genaemt den Weyerhoff geleege te Meeuwen in de Luyxe Kempen benefens de collatie van de parochiale kercke van Meeuwen, Beneficiën en de grote thienden ..."

...

"Uijtgenoomen in de dorpthiende sijn acht à negen boonders toebehoorende het beunis goedt, eertijds den weijerhoff, dew(elcke) gesijdt worden Leen goed en thiende vrij. Dit is seker dien hoff die gemelt is in dese donatie, maer ick en vinde niet op wat manier hij veralienneert is."

...

"Item is nog thiende vrij den Thiende kempt toebehoorende de H.H. Confraters" (8)

De "dorpthiende" waren de tienden van het Dorp, d.w.z. het deel van de tienden van Meeuwen waarin de kerk lag. Andere delen waren : Luttelmeeuwen (2 delen), Hensem (2 delen), Bernhijde, Gestel en Vliegengeneinde (9).

Uit bovenstaande gegevens kan men het volgende afleiden :

- In de dorpskom van Meeuwen lagen 8 à 9 bunder grond die tot het Beunensgoed behoorden.
- De vruchtgebruiker van deze grond was geen tienden verschuldigd aan het klooster van St.-Antonius te Maastricht.
- Het is niet duidelijk of de schrijver bedoelt dat het Beunensgoed vroeger Weijerhof heette, dan wel dat de 8 à 9 bunder eertijds den Weijerhof toebehoorden.

(7) R.A.H. Leenzaal van Kuringen, nr. 212.

(8)(9) R.A.M. Kap. O.-L.-V. nr. 1235 (Stipael of Legerregister)

- Het klooster van Maastricht bezit wel nog de tienden van Meeuwen en stelt er de pastoor aan, maar de hof van de Wijer, waarvan sprake in de donatie van 1359, is "veralieneert", d.i. vervreemd.

Deze toestand blijkt te kloppen, want in de verheffing van 7 mei 1754 is alleen sprake van "*den Thiende Camp in den hof van de Weyer gelegen int Dorp Meeuwen*" (10).

De Thiende Camp "*een stuck ackerlands groot drij bonders*" werd in 1775 en 1783 verpacht aan Lambert Plessers van Meeuwen, telkens voor zes jaar (11).

De Tiendekamp was de grond waarop later de Lagere Scholen van Meeuwen gebouwd werden.

Was de hof van de Wijer dan oorspronkelijk één leen, waaruit de Antonianen van Maastricht 2 en de Beunensen 8 à 9 bunder releveerden? Deze en andere vragen kunnen we zonder volledig en grondig onderzoek van alle bronnen niet oplossen.

2. De tienden van Meeuwen

Bij de tienden moet een onderscheid gemaakt worden tussen :

- de grote tienden : het elfde deel van de graangewassen in een parochie voor wie het patronaatsrecht bezat
- de kleine tienden : de tiende van andere veldgewassen als opbrengst voor de pastoor

De tienden van gewassen op later ontgonnen gronden kregen de naam "novaaltienden". De nog onbebouwde gemene heide viel buiten de tiendeheffing.

Aangezien de bebouwde gronden in Meeuwen bijna volledig omsloten waren door gemene heide, was het voor de inwoners niet moeilijk te onthouden aan wie ze grote of kleine tienden verschuldigd waren. Ook voor de novaaltienden binnen de grenzen van eigen dorp was dat geen probleem. De grenzen tussen Meeuwen en de naburige dorpen liepen bijna volledig midden door de heide.

Alleen de grens met Plockroy (Wijshagen) liep dwars door bebouwde gronden. "*In Wijshagen hief de abdis van Herkenrode een derde deel der tienden, het O.L.Vrouwekapittel van Maastricht een derde deel en de pastoor een derde deel.*" (12)

De Plockroyertienden werden door de rentmeester van Donderslag geïnd voor de abdis van Herkenrode. Om betwisting over de tienden in het grensgebied te voorkomen was het noodzakelijk de grens tussen Meeuwen en Plockroy duidelijk vast te leggen. Dat gebeurde nog maar eens in een "Act aengaende die Limiten of reyninge der thienden van Meeuwen ende Herckenroye ingedient op den 14 en 7ber 1646". Deze acte werd in het gichtregister van de justitie (= Schepenbank) van Meeuwen ingeschreven.

(10) R.A.H. Leenzaal van Kuringen, nr. 223 (7 mei 1754)

(11) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 959, Portefeuille II, nr. 6 (10 aug. 1775)

(12) GRAUWELS, J. : De aartsdiakenale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726) - In : Het Oude Land van Loon, Jg. XXXVIII 1983, blz. 225.

Bij het passeren der acte waren aanwezig :

1. "Servaes van Gerdingen en Wynandus Stepani a Castro beyde Cruysheeren des Godshuis van St. Antonis binnen Maastricht ende beneficens hen Mattheus Coelen Rent(meeste)r des selven huys",
2. "Hendrick Meyers ende Jan Gielen Schepenen deser banck van Meeuwen",
3. "Aert Haighens wenne van den Donnerslach meyer ende thiendenaer van de Eerw. Abdisse van Herckenroede" en
4. "ghetuyghen hier naer genoemt ... Heyn van hoem, Theys bouts, Heyn Schoenmaeckers, Geurt Wynters, Dierick Smedts, Aert Colis ende jan Panhuys" (13)

De uitvoerige beschrijving van deze grens zullen we misschien bij een andere gelegenheid eens publiceren. Ze valt overigens ongeveer samen met de huidige grens tussen Meeuwen en Plockroy.

a. De grote tienden van Meeuwen

De grote tienden van Meeuwen waren voor het klooster van de Antonianen in Maastricht. Omdat de kloosterlingen zelf moeilijk die tienden in Meeuwen konden innen, werd de geldwaarde ervan bepaald en werden ze verpacht.

Het oudste bewaard gebleven register der pachten is van 1600.

In 1599 worden de grote tienden van Meeuwen voor een periode van negen jaar verpacht aan Petrus Smeets, Christiaan Beels en Leonardus Cillen, alle drie inwoners van Meeuwen (14). De huurtermijn begint op "Sint Jansmisse" 1600, d.w.z. op de feestdag van Sint-Jan-de-Doper in het jaar 1600. Het eerste jaar moeten de pachters 1000 gulden Brabants betalen aan de Landcommandeur der Duitse Orde te Maastricht en 114 gulden Brabants in handen van de praeceptor (commandeur) van de Antonianen. Daarbij zijn nog "promptelick" te betalen honderd gulden Brabants. Vervolgens 6 stukken vlas. Bovendien jaarlijks 100 gulden Brabants aan de commandeur van het klooster te Maastricht (te betalen in twee keer, nl. op de feestdag van St.-Jan-de-Doper en met Kerstmis) en één gouden pistolet aan elk der kanunniken.

Voorts is er sprake van "uijtgeldende lasten" zonder dat ze in deze overeenkomst gepreciseerd worden. Het betreft lasten in natura of geld, verschuldigd aan anderen. Wie dat zijn komen we in de volgende pachtovereenkomst te weten, want ook die is bewaard gebleven.

Op 24 februari 1609 worden de grote tienden voor een termijn van 6 jaar verpacht aan Guerdt van den Steene, schout van Bocholt (15). De nieuwe pachter dient ieder jaar 300 gulden Brabants (2 X 100 rijksdaalders), zes stukken vlas, zes pond was en 1 gouden pistolet per kanunnik te betalen.

Waarschijnlijk omdat de nieuwe pachter niet van Meeuwen is, worden de uitgeldende lasten nu wel gepreciseerd :

18 vaten rogge aan de pastoor of kerk van Wijshagen

3 vaten rogge aan de pastoor van Meeuwen

2 vaten rogge aan het kerkfabriek van Meeuwen

1 vat rogge aan het O.L.-Vrouwaltaar in de kerk van Meeuwen

Er waren ook andere voorwaarden die ook later gesteld werden.

(13) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 159 Portefeuille II nr. 6

(14) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 1228 (Leggers tevens registers van inkomsten, pachten, renten en cynsen van het Godshuis van Sint-Antonius).

(15) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 946 (1562-1608.)

Zo moest de pachter acht slaan op de grenzen van de tienden. Een uitgebreide beschrijving van die grenzen vindt men in het reeds vermelde "Stipael of Legerregister" van 1763.

Vermits de pachter zelf ter plaatse de tienden moest zien te innen, nam hij een risico. Daarmee werd uiteraard rekening gehouden. In geval van "misgewas" (= slechte oogst), "hagelslach" (= hagelstorm) of "heercracht" (= overmacht) diende de pachter binnen de acht dagen de commandeur in Maastricht daarvan op de hoogte te brengen. Deze kon de schade laten vaststellen en de huurprijs verminderen.

Volgens een andere voorwaarde die we bij de verpachting van de grote tienden in 1657 aantreffen, moeten de pachters leveren "op St. Andres fest wiltbraet voor de maeltijdt nae alden gebruijck". (16)

En ten slotte, bij wanbetaling wordt de overeenkomst door Maastricht eenzijdig opgezegd.

Een volledige lijst van alle pachters van de grote tienden van Meeuwen na 1600 kunnen we (nu nog) niet geven. Dat was ook onze bedoeling niet. Toch willen we u de namen die we hebben teruggevonden niet onthouden.

1646 : Peter Witters (s) en Gilis Panis

1657 : Leonard Knevels, Joannes Koutsen alias Colis, Joannes Voets, alias Colis

Tot bij de afschaffing ervan in 1796 betaalden de tiendplichtige inwoners van Meeuwen alle tienden in natura. Zulks blijkt uit het al eerder genoemde "Stipael of Leg(g)erregister" van het St.-Antoniusklooster te Maastricht (17) :

"Deze voornoemde thienden worden ook van alle inwoenders betaelt maer tot nu toe niet anders als van rogge, tarwe, geerst, haver, hevien, boeckweijdt, eerten en vlas".

en wordt bevestigd door de kroniek van Jan Reyners van Meeuwen (1789-1802) :

"Deze hebben altijd de thiende gehad tot in het jaer 1794 den 14 October, als wanneer de Franschen die swaere requisitie (opeising) op ons dorp hadden gedaen, ..., daer by gebiedende door gewelds magt dat de thiende van haver en koren hiervoorens getrokken door de canoniken van Onse Lieve Vrouwe hier aen moeste afkorten en daarvan niets en mogt gegeven worden aen hun, maer dat zy hun moesten contenteeren (tevreden zijn) voor dat jaer met den boekweyt en andere vruchten" (18).

"In dit zelve jaer is de thiende door de Franschen afgeschaft waervan onsen eerw. heer pastoor het derde deel hadde maer nu hiervan berooft zynde door de ontweldinge der Franschen zoo heeft de gemeente met hem moeten convenieeren (overeenkomen) over eene eerlyke betaeling om ordentelyk te kunnen subsisteren (bestaan) en zyn samen met hem geconvenieert voor 900 guldens Luyks geld" (19).

De tienden werden samengebracht in een tiendenschuur, die ergens in het dorp lag.

(16) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 959 Portefeuille II, nr. 6.

(17) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 1235 f. 19-22.

(18) GRAUWELS, J. : Kroniek Jan Reyners blz. 80.

(19) GRAUWELS, J. : Kroniek Jan Reyners blz. 89

In dit zelve jaer : 1796.

M
enben.

Sander grooter Gindes.

Peter Emels. Dorstis belz
Ende Schart gilles thulins
Iboonand. Ginijs. Muelles. gobbis
alens tyt ends soust way
in Javus. neugravens. Die
Groot. threule. ds. Gotsfuy. the
foesthens. Obuwin. dat jr
Jair. ueng. gang. jr. jr. Danfuis
Cdo. iboo. Obesand. jr. Danfuis. the
Questromand. onid. als. Jades
Ende dat alle volgend. ds.
Toisfingis. duwin. gylde
for. betis. dat. gyl. vover. jr.
get. jr. Dat. bet. uel. gyl. the
for. costingis. ends. affgintig. w
1000. gyl. Grabauk. roxit. ds.
roming. ueng. Gorb. fere. g
Luitrom. ueng. ds. Gans. ds.
Jad. the. ds. Die. Gimmel. way

Den 27. Febr. 1600. Gynfuis
Mella. Gynfuis. way. Mella. gyl. the
Dat. gyl. the. Gynfuis. the. the
for. v. gyl. the. the. the. the
gobbis. the. the. the. the. the
v. the. the. the. the. the. the
v. the. the. the. the. the. the
Gynfuis. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the

Die. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
ds. 16. gyl. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
ds. 22. gyl. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
20. the. the. the. the. the
17. the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the

Ende. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
ds. 22. gyl. the. the. the. the

the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the
the. the. the. the. the. the

Gynfuis. the. the. the. the. the

MEEUWEN

Vander groeter thiende

Peter Smeets, Corsten beelz
ende Lenart Zillen tsaemen
woonende binnen Meuwen hebben
eenen tijt ende toust van
IX jaeren aengenoemen die
grootte thiende des Godtshuyssse
toestaende. Waervan dat i^e
jair aengefae(n) is St Jansmis
A(mn)o 1600. wesende St. Jansmisse

naestcoemende over een Jaere
ende dat alles volgens de
Toustinge daervan zijnde
te weten dat zij voors(chreven) het
i^e jair betaelen zullen
tot lossinge ende affquitinge
1000 gulden brabantz capitaell

penningen aenden Eerw heren
Lantcommandeur, in handen des
praeceptoers die somme van

— XIII^{III}^C g(ulden) Brabants

Ende daerbij noch promptelick
———— I hondert g(ulden) Brabants

Item ————— VI stucken vlass
boven alle vuytgeldende lasten

Handwritten notes in Dutch, partially illegible, appearing as bleed-through or marginalia.

Den XIII en februarij anno 1600
mette thiendenaers van Meuwen gerekent
dat zij te diverssen reissen tot nu
toe op den nuwen toust betaelt
hebben beloupende ter somme
van vierhondert g. b. ende noch
vandaghe ontf(angen) 1 hondert XLV g. b
Summa sumarium in alles als V(oor)S(cre-
ven)
———— XV hondert XLV g. b.

Dieselve hebben alnoch geleverd
opde termijne St Jansmisse
iuxta quitantiam a D(omi)no 1 hondert
dallers den 16 aprilis 1600 ontf(angen)
———— XXI gulden b(brabants), iuxta
quitantiam
den 22 aprilis ontf(angen) vier stucken
vlas
prima May 1600 noch iuxta manuale
ontf(angen) ————— II hondert XXV g.
VIII st.

28 may noch ————— L g. b
17^a Junij anno 1600 in al(le)s ontf(an-
gen) die
somme van ————— V hondert VII g; XIII^{III}
st. b(rabants)

Ende alzoere gerekent beloupt die
V(oor)S(creven) betalinge op V hondert g. b
hiermet den t(er)mijn Joannis 1600 iuxta
quitantiam bet(aelt) daermede quiterende
behalve die jaerlixen termijnen te
verschijnen iuxta statum hier niet in
begrepen ende zijn
Den 22 aprilis 1600 fuerunt den vlas als
V(oor)S(creven)

Summa pag.1 ⅞^V g. b.

Die boersprey hieender. uer
 Eyn was schuldich bouis die
 voersprey gementionerde
 Comm' de herlb: p...
 p... d... te betaelen
 Die somme was j... brabants
 g... de...
 te... in... formen

St Janstide — L. g. brabants ~~van... 2000~~ 2000

17
 2. July anno 1600 ontf. v...
 gestimmet op — ~~...~~
 Daermit de...
 te... — L. g. bet... met alles
 v... in... quitant...
 v... d... g...
 v... — g... 9

De kerstide — L. g. brabants

2. Decr anno 1600 ontf. 3...
 v... tot
 De 27. Decr anno 1600 ontf. v...
 v... de...
 v...
 H... v... L. v...
 g... — L. g. v... quitant

Hey was yd...
 v...
 v... v...
 v... v...

Summa van —

Die voerscreven thiendenaers zijn
noch schuldich boven die
voerscreven gementioneerde
somme des Eerw. heere
praeceptor jaerlix te betaelen
die somme van 1 hondert g(ulden)
brabantz
geduerende de toustinghe
te weten in twee termijnen

St. Jansmisse — L g(ulden)
brabants

Te kersmisse — L g(ulden)
brabants

Item aen yderen Cruijsheere den
toust duerende
— 1 gouwe pistolette

— hoc anno iuxta
statum, —
8^a July anno 1600 onf(angen) 1 parosse
gestimert op — LXXVII g. b
daermet den termijn Joannis besteed
te weten — LX g. bet(aelt)
met alle voerleden iaeren iuxta
quitantiam ons
gethoent, ende alzo dien huen
opden nairvolgende termijn —
XVII g.

2^a Xbris 1600 ontf(angen) 3 conijnen
1 coppel velthoender tot —
den 27^e Xbris anno 1600 onf. van
peter Smeets thiendenaere de termijn
te Corsmis g(eldende) alles te weten
— L g(ulden) b(rabants)

Item van onsser l(ieven) Vrouwen
altaer andre g(eldende)
alles — LX g(ulden)
b(rabants) iuxta quitantiam

Is betaelt

Summa pag. —

b. Pastoorstienden

Met de opbrengst van de tienden moesten de abdijen en kloosters die ergens het benoemingsrecht gekregen hadden ervoor zorgen dat de door hen aangestelde pastoor in zijn parochie over een pastorie beschikte en voldoende inkomsten had om in zijn levensonderhoud te voorzien. Daarom hadden de pastoors van oudsher recht op een derde deel van de grote tienden van hun parochie. De waarde ervan werd in geld uitgedrukt, maar de betaling gebeurde in natura (!) op de pastorie.

Uit de 18de-eeuwse aartsdiakenale visitatieverslagen (1711 en 1726) blijkt dat de pastoor inderdaad het derde deel inde (20), maar niet over de gehele uitgestrektheid van de grote tienden, die zoals we weten door het Sint-Antoniusklooster van Maastricht verpacht werden, met of zonder het deel van de pastoor.

De grenzen van de zgn. pastoorstienden waren gemakkelijk te trekken, want het derde deel kwam ongeveer overeen met de tienden van het gehucht Luttelmeeuwen. Uit diverse bronnen blijkt dat de pastoorstienden in Meeuwen de tienden van Luttelmeeuwen waren.

Pastoor Vranken Zr, die de pastoorsrekeningen onderzocht, schreef hierover het volgende :

"Deze tienden werden jaarlijks uitgehoogd voor kaf en stro. De aannemers moesten jaarlijks de vruchten leveren op de zolder. Daarenboven zijn zij gehouden tot onderhoud van het pastoraal huis te leveren 600 walmen; daarenboven 75 schoven roggestro (waarschijnlijk voor het vee op de pastorij) en 9 karren stalmest voor de hovingen van de pastoor (1719)". (21)

In 1657 brachten de pastoorstienden jaarlijks 400 gulden op, t.o.v. 600 gulden van de grote tienden. Daaruit blijkt dadelijk dat Luttelmeeuwen in vergelijking met de rest van het dorp rijk was. De grote tienden van Meeuwen werden gewoonlijk voor de tijd van 6 jaar verpacht. In 1657 werden de grote tienden en de pastoorstienden tegelijkertijd aan dezelfde personen verpacht (22). De pachters moesten *"de luttelmewer tiende (400 gulden) halff tot Corstmisse ende dandere helffte tuijsschen pingste ende paesschen daernar, aenden tijdtlickten pastoir, ... betaelen"*.

In de aartsdiakenale visitatie van 29 april 1711 lezen we :

"De Rector (= pastoor) ontvangt een zeker deel der tienden die door hun grenzen van de andere of liever de grote tienden onderscheiden zijn en het derde deel van alle tienden een weinig overschrijden." (23)

In het visitatieverslag van 13 oktober 1726 staat te lezen :

"de tienden van Luttelmeeuwen, die in het oosten en het noorden begrensd worden door de heide, in het westen door de gemene weiden, in het zuiden door moeras en de ronde straat die naar Gruitrode voert, inbegrepen de hoeve in de Rijdt". (24)

(De Rondestraat is de huidige Gruitroderbaan die samenkomt met de Genitsstraat.)

(20) Archief Reengenoten. Aartsdiakenale visitaties van 1711 en 1726. Fotocopie.

(21) Nagelaten notitie E.H. Pastoor Vranken

(22) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 959 Port. II, nr. 6.

(23) Archief Reengenoten. Aarstdiakenale visitatie 29 april 1711. Fotocopie.

(24) Aartsdiakenale visitatie in 1726 in De Reengenoten jg. I, nr. 2, blz. 2.

In het reeds geciteerde "Stipael oft Legerboeck" (1763) van het Godshuis van Sint-Antonius te Maastricht vinden we de grenzen van de Luttelmeuwer tienden nog nauwkeuriger omschreven :

"Luttelmeuwen, hetwelck voortijds wiert gelaeten aen onzen Heer Pastoor van Meuwen" - "beginnende aen de bempden van den kant van de schanse van de bernheijde, langhs de heijde en Luytheggen tot aen de straet genaemt de Luttelmeuwen straet, reghs uijt tot op het broeck ontrent Stijnaerts, en van daer langs het broeck, en recht langhs hoover tot op de bampden, uijtgenomen (= behalve) een hoerken geleege in de Luytheggen, welck thiende geeft aen de pastorij van Wijshaegen, genaemt Uijlenaers veltjen". (25)

(Met het "broeck ontrent Stijnaerts" wordt bedoeld : het gedeelte tussen Luttelmeuwenstraat en Weg naar Ellikom waar o.a. de bibliotheek en het postkantoor liggen).

Aan deze regeling met een afzonderlijke pastoorstiende kwam in het midden van de achttiende eeuw een einde.

Na de dood van Pastoor Pauli (1755) werd een overeenkomst gesloten tussen zijn opvolger Rietraet en de Preceptor van de Antonieten waardoor de pastoor effectief het derde van alle tienden verwierf.

In de notities van Pastoor Vranken lezen we dat de tienden tesamen worden uitgegeven voor geheel de parochie en dat de pastoor "zal trecken den derden gulden ofte het derde vat van de geheele uytghevinge". De novalien vielen dus weg (26).

(wordt voortgezet)

J. BOSMANS

(25) R.A.M. Kap. O.-L.-Vr. nr. 1235 f. 19-22.

(26) Nagelaten notities van E.H. Pastoor Vranken.

VERSLAG VAN DE ARCHEOLOGISCHE VONDSTENKARTERING TE MEEUWEN-GRUITRODE - 1984-1985

Van oktober 1984 tot en met september 1985 werd door de Archeologische Vereniging Midden-Limburg (A.V.M.L.) een B.T.K.-project uitgevoerd, met het doel een inzicht te verkrijgen in de prehistorische bewoning van onze streek.

Systematisch werd een groot aantal velden onderzocht, waarbij de ingezamelde vondsten geïnventariseerd en op kaart gebracht werden. Het project omvatte een gedeelte van de gemeenten As en Opglabbeek en het zuiden van de gemeente Meeuwen-Gruitrode.

We willen de lezer hier enkele vondsten voorstellen die representatief zijn voor wat in onze gemeente gevonden werd.

1. MESOLITHICUM (8.000 - 4.000 v. C.) - (Figuur I A : 1-5)

In deze periode leeft de mens nog altijd van jacht en visvangst; hiertoe bewerkt hij vuurstenen knollen, waarvan hij de afgesprongen splinters gebruikt voor het vervaardigen van microlieten (wapenspitsen) schraapwerktuigen, boren, enz. De mens verblijft gedurende een korte periode (enkele weken) op één plaats, waarna hij naar een ander jachtkamp vertrekt.

Tijdens het B.T.K.-project werden slechts enkele nieuwe vindplaatsen met een duidelijke concentratie van artefacten ontdekt. Voor de rest werd een groot aantal verspreide vondsten gedaan, vooral microlieten, die de prehistorische mens waarschijnlijk grotendeels verloren heeft bij de jacht. De meeste vindplaatsen moeten gesitueerd worden in een jong mesolithicum; veel gebruik van Wommersonkwarsiet (een grondstof die enkel te Wommerson, nabij Tienen dagzoomt), veel trapezia - soms met ventrale retouches - en Montbani-klingen (lange regelmatige klingen met parallelle boorden en ribben).

De vindplaats "Meeuwen - in den Damp 1", waar dit jaar een opgraving plaats heeft, werd tijdens dit project niet aangedaan; ze werd al in 1983 ontdekt.

2. NEOLITHICUM (5.300 - 1.800 v. C. (Figuur I B : 1-2)
II : 1-8)
III A : 1-3)

In deze periode begint de mens aan landbouw en veeteelt te doen. Voor het eerst zien we ook het aardewerk en de geslepen bijl in onze streek verschijnen.

De prehistorische mens begint ook aan mijnbouw te doen : ten Zuiden van Maastricht (Sint Geertrui) haalt men grote vuursteenknollen diep uit het mergel. Van deze knollen debiteert men grote klingen en halffabrikaten van bijlen, die een belangrijke handelsbron worden.

De B.T.K.-ers ontdekten een 6 à 8-tal nieuwe concentraties van bewerkte vuurstenen en/of neolithische scherven, naast een groot aantal verspreide vondsten. Vroeg-neolithische vondsten zijn niet in het ensemble aanwezig. Zoals op andere plaatsen in de Kempen lijken de vroegste neolithische artefacten te dateren uit het Midden-neolithicum (vanaf 3.200 à 3.000 v.C.). Ook treffen we sporadisch wat artefacten uit het Laat-neolithicum aan (2.500 à 1.800 v.C.)

3. BRONSTIJD (1.800 à 700 v. C.) - (Figuur III B : 1-2)

Het brons wordt in onze streken ingevoerd door rondtrekkende bronsgieters die nauwe contacten onderhouden met Engeland en Ierland. Ook komen de monumentale ringwalheuvels uit die streken bij ons in de mode, b.v. de Tuudsheuvel te Gruitrode. De doden worden verbrand en de crematieresten worden in ruwzandige urnen (de zgn. Hilversum-urnen) gelegd.

In de elfde eeuw v. C. arriveren de zgn. Hallstatt-lieden uit Noord-Zwitserland en Zuid-Duitsland in onze contreien. Ze brengen nieuwe types aardewerk en wapens mee. Langzamerhand komt er ook een inheemse metallurgie tot stand.

Uit deze periode werden slechts enkele weinig herkenbare zaken gevonden : zo waren er enkele typische gevleugelde pijlpunten, die meestal in de Hilversum-kultuur geplaatst worden.

4. IJZERTIJD (700 à 57 v. C.) - (Figuur IV : 1-3)

Voor de vervanging van brons door ijzer staan de Hallstatt-krijgers in; zij verkregen ook het monopolie over de zouthandel. Hierdoor ontwikkelt zich een echte aristocratie.

Rond 500 à 450 v.C. bereiken de Kelten ons land. Ze komen uit hetzelfde gebied als de vorige heersers en bezitten eveneens een rijke aristocratie. Behoudens enkele vondsten die op handelscontacten wijzen, lijkt het er toch op dat de autochtone bevolking verder leefde op de manier waarop ze dat al eeuwen deed, namelijk in kleine boerderijtjes met hier en daar een grafveld in de buurt.

Dankzij het project werden, naast heel wat losse vondsten, een 15 à 20-tal nieuwe vindplaatsen uit deze periode ontdekt. Daar de meeste scherven geen versieringen dragen, is het onmogelijk de vindplaatsen nauwkeurig te situeren in de tijd. Toch lijkt het erop, dat het overgrote deel van deze nederzettingen in de La-tène periode (Late-ijzertijd) bewoond werden.

5. ROMEINSE PERIODE (57 v. C. - 406 n.C.) - (Figuur IV : 1-2)

In 57 v. C. valt Julius Caesar met zijn troepen onze gewesten binnen. Aanvankelijk krijgen de Romeinen heel wat tegenstand, o.a. van de Eburonen, onder de leiding van Ambiorix (53 v. C.)

Wanneer het gebied rond 70 n. C. tot rust is gekomen, begint de uitbouw van onze provincie; er worden wegen aangelegd, er ontstaan belangrijke steden en in Haspengouw worden heel wat Romeinse villa's gebouwd. Inde Kempen lijken er slechts enkele kleinere centra geweest te zijn. We mogen wel aannemen dat de inheemse bevolking bij ons op dezelfde manier voortleeft als vroeger, zij het dan dat er af en toe wat Romeins vaatwerk en andere luxe-artikelen door de inheemse bevolking worden aangekocht.

Rond 250 à 270 n.C. krijgen we te maken met de invallen van de Germanen; de landelijke centra worden verlaten door de Romeinen, ze trekken zich terug in hun vestingen, vaak in de stedelijke centra. Als in 406 de Franken ons land binnenvallen zal het niet lang meer duren of ons land wordt definitief verlaten door de overheersers uit het Zuiden.

Uit deze periode werden er een 10-tal nieuwe concentraties ontdekt, waaruit we mogen concluderen dat er ter plaatse bewoning is geweest. Voor het overige betreft het ook hier weer een aantal losse vondsten. Op vele vindplaatsen met Romeins materiaal, treffen we ook ijzertijdscherven aan; in de meeste gevallen zullen we dit moeten uitleggen als inheems-romeins materiaal. Een aantal van deze vindplaatsen kunnen evenwel al van in de ijzertijd bewoond zijn en mogelijk bleven ze bezet in de Romeinse tijd. Op één van deze vindplaatsen troffen we een fragment van een molensteen aan.

Als algemene conclusie mogen we stellen dat dit eerste vondstkarteringsproject van België, alhoewel niet zo erg veel nieuwe vindplaatsen werden ontdekt, zeer interessante gegevens heeft opgeleverd over de ruimtelijke verspreiding van de bewoning in het verleden. We durven rustig beweren dat het zeker de moeite waard is geweest.

Onze dank gaat dan ook naar :

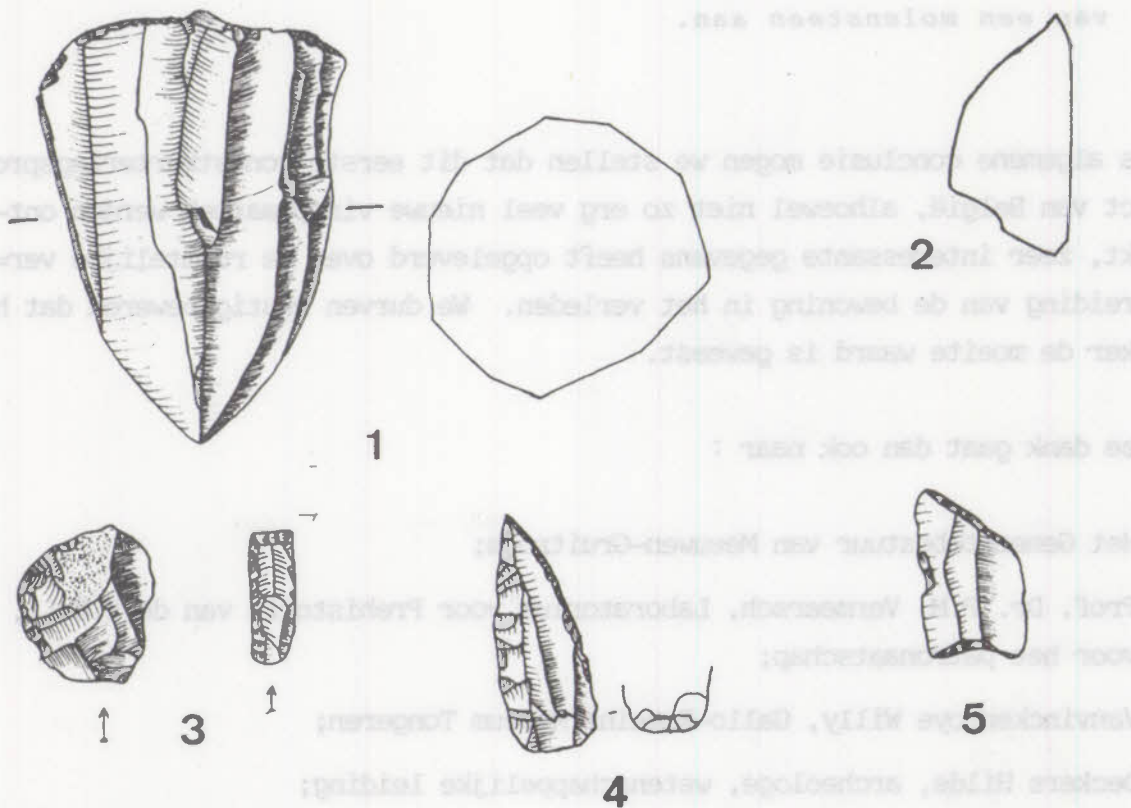
- Het Gemeentebestuur van Meeuwen-Gruitrode;
- Prof. Dr. P.M. Vermeersch, Laboratorium voor Prehistorie van de K.U.L., voor het patronaatschap;
- Vanvinckenroye Willy, Gallo-Romeins Museum Tongeren;
- Deckers Hilde, archeologe, wetenschappelijke leiding;
- Geebelen Jaak, Knevels Nico, dagelijkse leiding;
- Bergen Eliane, Geussens Jan, Jablonski Erik, deelnemers B.T.K.-project.

Guido Creemers,
verbonden aan het Laboratorium voor Prehistorie
te Leuven en Nico Knevels.

FIGUUR I

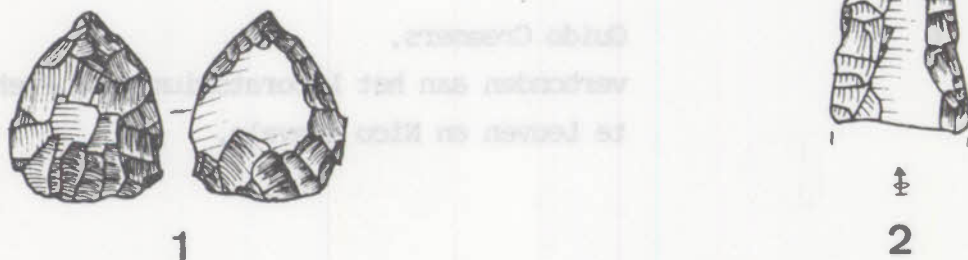
A. Mesolitische vondsten :

1. Klingkern
2. Klingkern
3. Eindschrabber op afslag
4. Afgeknotte mikrokling met afgestompte boord
5. Spits met dekkende retouches en afgeronde buis
6. Rechthoekig trapezium

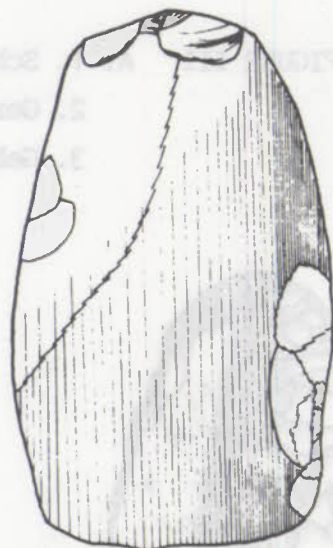
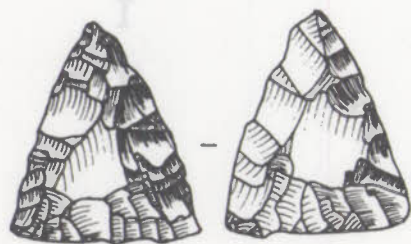
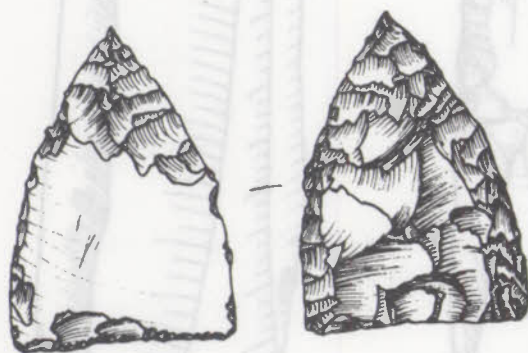
B. Neolitische vondsten :

1. Bladvormig pijlpunt
2. Gebroken, bladvormig pijlpunt

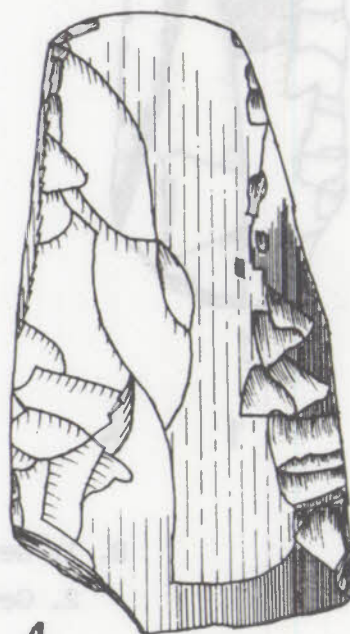

FIGUUR II

1. Bladvormig pijlpunt
2. Bladvormig pijlpunt
3. Geslepen bijl uit silex
4. Geslepen bijl uit silex
5. Minischrabber
6. Minischrabber
7. Duimnagelschrabber
8. Duimnagelschrabber

3

4

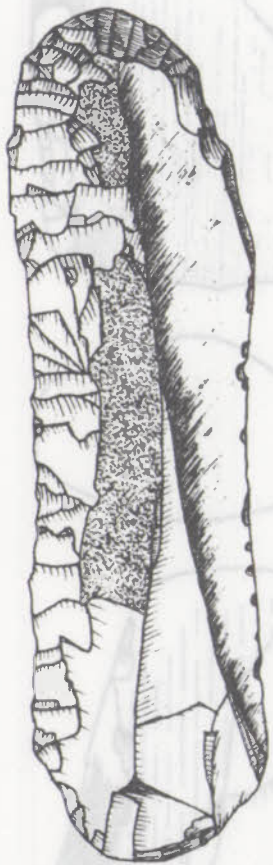
5

6

7

8

FIGUUR III A. 1. Schrabber op getoucheerde mijnbouwkring
2. Geretoucheerde mijnbouwkring met sleetsporen
3. Gebroken mijnbouwkring

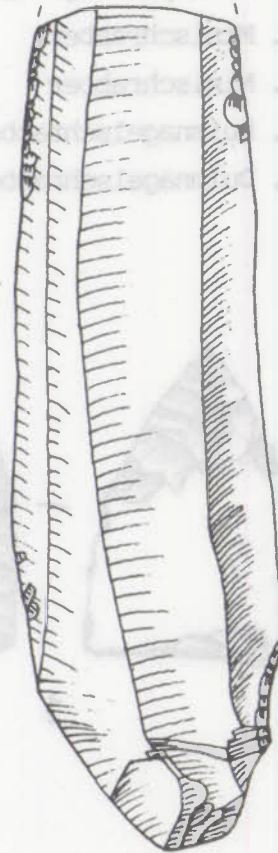
↑

1

↑

2

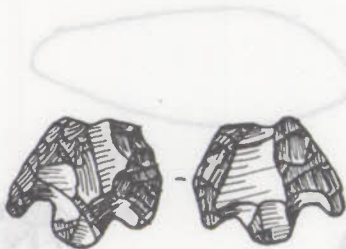

↑

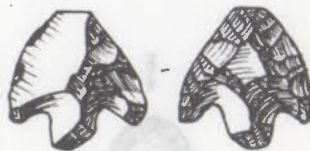
3

B. 1. Gevleugelde pijlpunt

2. Gevleugelde pijlpunt

1

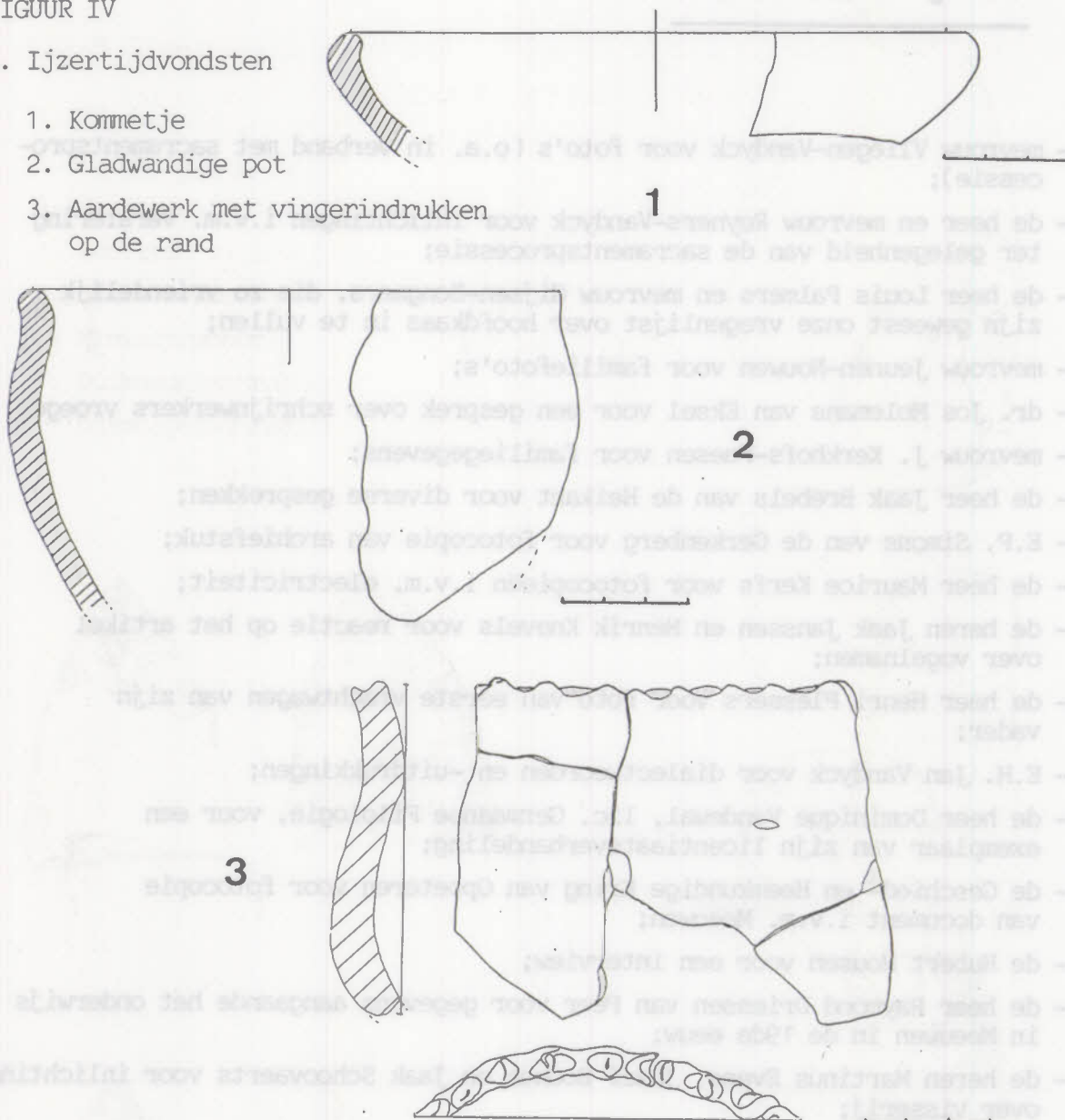

2

FIGUUR IV

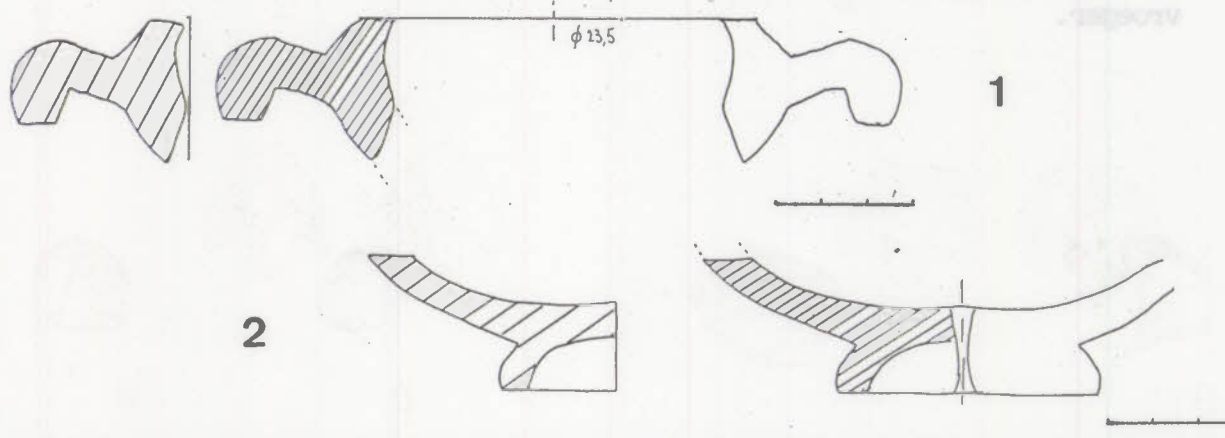
A. Ijzertijdvondsten

1. Kommetje
2. Gladwandige pot
3. Aardewerk met vingerindrukken op de rand

B. Vondsten uit de Romeinse tijd

1. Fragment van mortarium
2. Fragment van bord, terra sigillata

Wij danken

- mevrouw Vliegen-Vandyck voor foto's (o.a. in verband met sacramentsprocessie);
- de heer en mevrouw Reyners-Vandyck voor inlichtingen i.v.m. versiering ter gelegenheid van de sacramentsprocessie;
- de heer Louis Palmers en mevrouw Gijsen-Bongaers, die zo vriendelijk zijn geweest onze vragenlijst over hoofdkas in te vullen;
- mevrouw Jeunen-Nouwen voor familiefoto's;
- dr. Jos Molemans van Eksel voor een gesprek over schrijnwerkers vroeger;
- mevrouw J. Kerkhofs-Paesen voor familiegegevens;
- de heer Jaak Brebels van de Heikant voor diverse gesprekken;
- E.P. Simons van de Gerkenberg voor fotocopie van archiefstuk;
- de heer Maurice Kerfs voor fotocopiëren i.v.m. electriciteit;
- de heren Jaak Janssen en Henrik Knevels voor reactie op het artikel over vogelnamen;
- de heer Henri Plessers voor foto van eerste vrachtwagen van zijn vader;
- E.H. Jan Vandyck voor dialectwoorden en -uitdrukkingen;
- de heer Dominique Vandewal, lic. Germaanse Filologie, voor een exemplaar van zijn licentiaatsverhandeling;
- de Geschied- en Heemkundige Kring van Opoeteren voor fotocopie van document i.v.m. Meeuwen;
- de Hubert Housen voor een interview;
- de heer Raymond Driessen van Peer voor gegevens aangaande het onderwijs in Meeuwen in de 19de eeuw;
- de heren Martinus Evens, Jozef Boonen en Jaak Schoovaerts voor inlichtingen over visserij;
- E.H. Vandervelden voor de ononderbroken stroom informatie en inlichtingen i.v.m. parochiaal leven in Meeuwen;
- de VZW Ontmoetingscentra Meeuwen-Gruitrode voor een exemplaar van de Culturele Kaart, samengesteld door Juliana Donné;
- de Heer Mathieu-Kerkhofs-Ceyssens voor een gesprek over schrijnwerkers vroeger.

VERSJE UIT HET LEESBOEK
VAN HET 2^E STUDIEJAAR
ANNO 1903-1904

MIJN BOEK IS UIT
WAT BEN IK BLIJ
DIT IS HET LAATSTE BLAD
IK LEES AL GOED
EN SCHRIJF DAARBIJ
OOK FRAAI EN ZONDER KLAD
NU KRIJG IK WEER
EEN ANDER BOEK
OPDAT IK VERDER LEER
KOM IK GOED
TER SCHOOL, GEWIS
DAN KRIJG IK ER NOG MEER.

(Ingezonden door Martinus Bloemen
alias Teng van Bartel)

DE REENGENOTEN

TIJDSCHRIFT VAN GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING

MEEUWEN

ZESDE JAARGANG 1985-1986 nr. 2

Typist : Paul VLIEGEN

Omslagontwerp : Etienne SCHROOTEN

ABONNEMENT

220 F (twee nummers

BANKREKENING : KB 452-4006549-75

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER : J. BOSMANS, Beemdstraat 77 3578 MEEUWEN-GRUITRODE

INHOUD

1. Woord vooraf	1
2. Van horen zeggen (Jozef Kerfs)	2
3. Dood en begraven (Jean Bosmans)	3
4. Zo d'ouden zongen (Jean Bosmans)	13
5. De invoering van nieuwe technologie in Meeuwen (Jaak Vaesen)	16
6. De eerste mensen in de streek van Meeuwen (Guido Creemers)	28
7. Molennieuws (Jean Bosmans)	35
8. Miéver kal (Jean Bosmans)	36
9. Spuúke (Jean Bosmans)	53
10. Meeuwen rond 1900 (Martin Vliegen)	55
11. De kerk in het midden (Jean Bosmans, Thomas Jaenen)	66
12. Verslag archeologisch project 84-85 (Guido Creemers)	80
13. Wij danken	88
14. Boek is uit (Martinus Bloemen)	89

Niets uit deze uitgave mag worden afgedrukt of overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de verantwoordelijke uitgever(s).
